

United
Nations

Three overlapping arrows pointing to the right, rendered in shades of blue and orange, set against a background of curved, overlapping blue bands.

ESTONIAN

Courtesy translation

Pact for the Future,
Global Digital Compact
and Declaration on Future
Generations

ÜRO Peaassamblee

Distr.: General
22. september 2024

Seitsmekümne üheksas istungjärg
Päevakorrapunkt 123
ÜRO süsteemi tugevdamine

Resolutsioon, mis võeti vastu ÜRO Peaassambleel 22. septembril 2024

[põhikomiteele viitamata ([A/79/L.2](#))]

79/1. Tulevikupakt

ÜRO Peaassamblee

võtab vastu tulevikupakti ja selle lisad:

Tulevikupakt

1. Meie, maailma rahvaid esindavad riigipead ja valitsusjuhid, oleme kogunenud ÜRO peakorterisse, et kaitsta praeguste ja tulevaste põlvkondade vajadusi ja huve käesolevas tulevikupaktis esitatud meetmete abil.
2. Elame ajal, mil maailm on põhjalikult muutumas. Seisame silmitsi kasvavate katastroofiliste ja eksistentsiaalsete riskidega, ja neist paljusid põhjustavad meie enda tehtud valikud. Meie kaasaegsed kannatavad kohutavalt. Kui me suunda ei muuda, on oht, et jõuame tulevikku, kus valitseb püsivalt kriis ja ähvardab kokkuvarisemine.
3. Samas on praegu ka lootuse ja võimaluse hetk. Ülemaailmne muutus on võimalus uueneda ja teha edusamme, tõukudes meie ühisest inimlikkusest. Tänu teadmiste, teaduse, tehnoloogia ja innovatsiooni arengule võib tulla läbimurre kõigi jaoks parema ja kestlikuma tuleviku suunas. Valik on meie teha.
4. Usume, et on olemas tee helgema tuleviku suunas kogu inimkonna jaoks, sealhulgas nende jaoks, kes elavad vaesuses ja haavatavas olukorras. Täna võetud meetmetega oleme kindlalt otsustanud sellele teele asuda, püüdes saavutada ohutut, rahumeelset, õiglast, võrdset, kaasavat, kestlikku ja jõukat maailma, kus tervele inimkonnale on tagatud heaolu, julgeolek ja väarikus ning heas seisundis planeet.
5. Selleks on vaja uuesti pühenduda rahvusvahelisele koostööle, mis põhineb rahvusvahelise õiguse austamisel, ilma milleta me ei saa juhtida riske ega kasutada ära meie ees seisvaid võimalusi. See ei ole võimalus, vaid vajadus. Meie probleemid on omavahel tihedalt seotud ja ületavad kaugelt iga üksiku riigi suutlikkuse. Neid

saab lahendada ainult ühiselt, tugeva ja püsiva rahvusvahelise koostöö kaudu, mis juhindub usaldusest ja solidaarsusest kõigi hüvanguks, ning kasutades ära nende jõudu, kes kõigist sektoritest ja põlvkondadest saavad anda oma panuse.

6. Tunnistame, et mitmepoolset süsteemi ja selle institutsioone, mille keskmes on ÜRO ja selle põhikiri, tuleb tugevdada, et muutuva maailmaga sammu pidada. Need peavad sobima praegu ja tulevikus – olema tõhusad ja võimekad, tulevikuks valmis, õiglased, demokraatlikud, võrdsed ja tänapäeva maailma esindavad, kaasavad, omavahel seotud ja rahaliselt stabiilsed.

7. Täna pühendume mitmepoolsuse uuele algusele. Käesoleva pakti meetmete eesmärk on tagada, et ÜRO ja teised keskse tähtsusega mitmepoolsed institutsioonid suudavad pakkuda inimestele ja planeedile paremat tulevikku, võimaldades meil täita oma olemasolevaid kohustusi ning tulla samal ajal toime uute ja esilekerkivate probleemide ja võimalustega.

8. Kinnitame veel kord oma vankumatut pühendumust tegutsemisele kooskõlas rahvusvahelise õigusega, sealhulgas ÜRO põhikirjaga ning selle eesmärkide ja põhimõtetega.

9. Samuti kinnitame veel kord, et ÜRO kolm sammast – kestlik areng, rahu ja julgeolek ning inimõigused – on võrdselt olulised, omavahel seotud ja tugevdavad üksteist. Ühte ei saa olla ilma teisteta.

10. Tunnistame, et kestlik areng kõigis selle kolmes mõõtmes on omaette keskne siht ning et selle saavutamine, jätmata kedagi kõrvale, on mitmepoolsuse keskne eesmärk ja jääb selleks alati. Kinnitame uuesti oma jätkuvat pühendumust kestliku arengu tegevuskavale aastani 2030¹ ja selles seatud kestliku arengu eesmärkidele. Kiirendame edusammude tegemist eesmärkide saavutamisel, sealhulgas konkreetsete poliitiliste sammude ja märkimisväärse lisarahastamise kaasamise abil kõikidest kestliku arengu rahastamisallikatest, pöörates erilist tähelepanu eriolukorras olevate inimeste vajadustele ja luues noortele võimalusi. Vaesus selle kõikides vormides ja mõõtmes, sealhulgas äärmuslik vaesus, on suurim ülemaailmne probleem ning selle kaotamine on kestliku arengu vältimatu tingimus.

11. Kliimamuutused on üks meie aja suurimaid probleeme, mille kahjulik mõju avaldub ebaproportsionaalselt just arengumaades, eeskätt neis, kus ollakse kliimamuutuste kahjuliku mõju ees eriti kaitsetud. Kohustume kiirendama ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioonist² ja Pariisi kokkuleppest³ tulenevate kohustuste täitmist.

12. Selleks et täita oma põhilubadus kaitsta järeltulevaid põlvi sõjaviletsuse eest, peame järgima rahvusvahelist õigust, sealhulgas ÜRO põhikirja, ning kasutama täielikult ära kõiki põhikirjas sätestatud vahendeid ja mehhanisme, intensiivistades diplomaatia kasutamist, kohustudes lahendama oma vaidlused rahumeelselt, hoiduma jõuga ähvardamisest või jõu kasutamisest või agressiooniaktidest, austades üksteise suveräänsust ja territoriaalset terviklikkust, järgides poliitilise sõltumatuse ja enesemääramise põhimõtteid ning tugevdades vastutust ja lõpetades karistamatuse. Kuna probleemid ja ohud seoses rahvusvahelise rahu ja julgeolekuga võtavad üha ohtlikumaid vorme nii traditsioonilistes kui ka uutes valdkondades, peame oma jõupingutustes sammu pidama.

13. Kõik paktis sisalduvad kohustused on rahvusvahelise õigusega, sealhulgas inimõigustealase õigusega täielikult kooskõlas ja ühtlustatud. Kinnitame veel kord

¹ Resolutsioon 70/1.

² ÜRO *lepingud*, kd 1771, nr 30822.

³ Vastu võetud ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni raames dokumendis [FCCC/CP/2015/10/Add.1](#), otsus 1/CP.21.

inimõiguste ülddeklaratsiooni⁴ ja selles sätestatud põhivabadusi. Pakti rakendamine parandab inimõiguste ja väärikuse täielikku kasutamist kõigi jaoks, mis on üks peamisi eesmärke. Austame, kaitseme, edendame ja järgime kõiki inimõigusi, tunnistades nende universaalsust, jagamatust, vastastikust sõltuvust ja omavahelist seotust, ning oleme ühel mõttel selles, mille eest me seisame ja mida toetame: vabadus mitte kannatada hirmu ja puuduse käes kõigi jaoks.

14. Tunnistame, et meie jõupingutused ebaõigluse heastamiseks ja ebavõrdsuse vähendamiseks riikide sees ja riikide vahel, et ehitada üles rahumeelne, õiglane ja kaasav ühiskond, ei saa olla edukad, kui me ei suurenda oma jõupingutusi sallivuse edendamiseks, mitmekesisuse omaksvõtmiseks ja diskrimineerimise kõigi vormide, sealhulgas rassismi, rassilise diskrimineerimise, ksenofoobia ja sellega seotud sallimatuse ning kõigi nende kohutavate ja tänapäevaste vormide ja ilmingute vastu võitlemiseks.

15. Meie eesmärke ei ole võimalik saavutada ilma kõigi naiste täieliku, turvalise, võrdse ja sisulise osaluse ja esindatuseta poliitilises ja majanduslikus elus. Kinnitame veel kord oma pühendumust Pekingi deklaratsioonile ja tegevusprogrammile⁵, et kiirendada jõupingutusi, mille eesmärk on saavutada sooline võrdsuslikkus, naiste osalemine ning kõigi naiste ja tütarlaste võimestamine kõigis valdkondades ning kaotada igasugune naiste- ja tütarlastevastane diskrimineerimine ja vägivald.

16. Kinnitame taas oma lubadust, mis on antud ÜRO 75. aastapäeva puhul ja milleks on taaselavdada ülemaailmset tegevust, et tagada soovitud tulevik ning reageerida tulemuslikult praegustele ja tulevastele probleemidele, tegutsedes partnerluses kõigi asjaomaste sidusrühmadega. Tunnistame, et praeguste ja tulevaste põlvkondade heaolu ning meie planeedi kestlikkus sõltub meie tegutsemisvalmidusest. Selleks kohustume käesolevas paktis võtma 56 meetet kestliku arengu ning arengu, rahvusvahelise rahu ja julgeoleku, teaduse, tehnoloogia ja innovatsiooni ning digikoostöö, noorte ja tulevaste põlvkondade rahastamise ning ülemaailmse juhtimise ümberkujundamise valdkonnas.

17. Edendame nende meetmete rakendamist asjakohaste volitatud valitsustevaheliste protsesside kaudu, kui need on olemas. Vaatame pakti üldise rakendamise läbi Peaassamblee 83. istungjärgu alguses riigipeade ja valitsusjuhtide tasandil toimuval kohtumisel. Oleme kindlad, et selleks ajaks oleme võtnud selge kursi parema ja kestlikuma tuleviku suunas, mida me soovime enda, meie laste ja kõigi meie järeltulevate põlvede jaoks.

I. Kestlik areng ja arengu rahastamine

18. 2015. aastal otsustasime inimkonna vabastada vaesuse, nälja ja puuduse türanniast ning tervendada ja turvata meie planeeti. Lubasime, et me ei jäta kedagi kõrvale. Oleme küll teinud mõningaid edusamme, kuid kestliku arengu eesmärkide saavutamine on ohus. Enamiku eesmärkide puhul saavutatakse edu kas liiga aeglaselt või on toimunud tagasimineku allapoole 2015. aasta lähtetaset. Kestlikus arengus aastate jooksul saavutatud kasu on kadumas. Vaesus, nälg ja ebavõrdsus on kasvanud. Inimõigused on ohus ja me riskime sellega, et miljonid inimesed jäävad kõrvale. Kliimamuutused, elurikkuse kadumine, kõrbestumine ning liiva- ja tolmutormid, reostus ja muud keskkonnaprobleemid kujutavad endast tõsist ohtu meie looduskeskkonnale ja arenguväljavaadetele.

19. Me ei aktsepteeri tulevikku, kus poolele maailma elanikkonnast ei võimaldata väärikut ega anta võimalusi või kus väärikusest ja võimalustest saab privilegeeritud

⁴ Resolutsioon 217 A (III).

⁵ *Neljanda naiste maailmakonverentsi aruanne, Peking, 4.–15. september 1995* (ÜRO väljaanne, Sales No. E.96.IV.13), I peatükk, resolutsioon 1, I ja II lisa.

ja jõukate inimeste pärusmaa. Kinnitame veel kord, et kestliku arengu tegevuskava aastani 2030 on meie üldine tegevuskava kestliku arengu saavutamiseks selle kõigis kolmes mõõtmes, ületamaks paljusid omavahel seotud kriise, millega me silmitsi seisame, ning tagamaks parema tuleviku praegustele ja järeltulevatele põlvkondadele. Tunnistame, et vaesuse kaotamine selle kõikides vormides ja mõõtmetes, kaasa arvatud äärmuslik vaesus, on suurim ülemaailmne ülesanne ning kestliku arengu vältimatu tingimus. Kestlik areng ning inimõiguste ja põhivabaduste kasutamine on üksteisest sõltuvad ja üksteist tugevdavad. Kinnitame veel kord, et sooline võrdsuslikkus ning kõigi naiste ja tütarlaste võimestamine on kestliku arengu oluline eeltingimus. Me ei suuda oma ühiseid tulevikueesmärke saavutada, kui me ei tegele nende probleemidega kiiremas korras ja uue jõuga. Oleme pühendunud selle tagamisele, et mitmepoolne süsteem suudaks täita meie püüdlused saavutada tulemusi inimeste ja planeedi heaks, ning seame kõigi oma meetmete keskmesse inimesed.

Meede 1. Võtame julgeid, ambitsioonikaid, kiirendatud, õiglasi ja ümberkujundavaid meetmeid, et rakendada kestliku arengu tegevuskava 2030 ja saavutada kestliku arengu eesmärgid, jätmata kedagi kõrvale.

20. Kinnitame veel kord, et kestliku arengu eesmärgid on terviklik, kaugeleulatav ja inimkeskne universaalsete ümberkujundavate eesmärkide ja sihtide kogum. Kordame oma vankumatut pühendumust kestliku arengu eesmärkide saavutamisele 2030. aastaks ja taaselavdame ülemaailmset kestliku arengu partnerlust, tehes tihedat koostööd kõigi asjaomaste sidusrühmadega. Tõdeme, et kestliku arengu tegevuskava aastani 2030 on universaalne ning et tegevuskava rakendamiseks vajavad abi kõik arengumaad, sealhulgas eriolukorras olevad riigid, eelkõige Aafrika riigid, vähim arenenud riigid, sisemaal asuvad arengumaad ja väikestest saareriikidest arengumaad, samuti need, kellel on spetsiifilisi probleeme, sealhulgas keskmise sissetulekuga riigid ning konflikti- ja konfliktijärgses olukorras olevad riigid. Tugevdame oma meetmeid kliimamuutustega tegelemiseks. Kinnitame veel kord Rio keskkonna- ja arengudeklaratsiooni⁶ põhimõtteid, sealhulgas ühise, kuid diferentseeritud vastutuse põhimõtet, mis on sätestatud selle 7. põhimõttes. Otsustame:

- a) suurendada jõupingutusi kestliku arengu tegevuskava 2030, Addis Abeba tegevuskava⁷ ja Pariisi kokkuleppe täielikuks rakendamiseks;
- b) täita täielikult 2023. aasta kestliku arengu eesmärkide tippkohtumisel kokku lepitud poliitilises deklaratsioonis⁸ võetud kohustused;
- c) kaasata kestliku arengu jaoks märkimisväärsed ja piisavaid ressursse ja investeeringuid kõikidest allikatest;
- d) kõrvaldada kõik kestliku arengu takistused ja hoiduda majanduslikust survestamisest.

Meede 2. Seame vaesuse kaotamise kestliku arengu tegevuskava 2030 eesmärkide saavutamiseks tehtavate jõupingutuste keskmesse.

21. Vaesuse, sealhulgas äärmise vaesuse kaotamine kõigis selle vormides ja mõõtmetes on kogu inimkonna jaoks hädavajalik. Otsustame:

- a) võtta ulatuslikke ja sihipäraseid meetmeid vaesuse kaotamiseks, tegeledes vaesuse mitmemõõtmelise olemusega, sealhulgas maaelu arengu strateegiate ning

⁶ ÜRO keskkonna- ja arengukonverentsi aruanne, Rio de Janeiro, 3.–14. juuni 1992, I kd, Konverentsil vastu võetud resolutsioonid (ÜRO väljaanne, Sales No. E.93.I.8 ja parandus), resolutsioon 1, I lisa.

⁷ Resolutsioon 69/313, lisa.

⁸ Resolutsioon 78/1, lisa.

investeeringute ja innovatsiooni kaudu sotsiaalsektoris, eelkõige hariduses ja tervishoius;

b) võtta konkreetseid meetmeid, et vältida inimeste tagasilangemist vaesusesse, sealhulgas luues kõigi jaoks hästi kavandatud, kestlikud ja tõhusad sotsiaalkaitsesüsteemid, mis reageerivad šokkidele.

Meede 3. Kaotame nälja ja toiduga kindlustamatuse ning kõik alatoitumuse vormid.

22. Oleme ikka sügavalt mures selle pärast, et kolmandik maailma elanikkonnast on endiselt toiduga kindlustamata, ning reageerime toiduga kindlustamatuse ja alatoitumuse põhjustele ja tegeleme nendega. Otsustame:

a) toetada toiduga kindlustamatusest ja kõigist alatoitumuse vormidest mõjutatud riike ja kogukondi koordineeritud tegevuse kaudu, sealhulgas pakkudes hädaolukorra toiduvarusid, programme, rahastamist ja põllumajandusliku tootmise toetamist, suurendades riikide vastupanuvõimet šokkidele ning tagades, et toidu ja põllumajanduse tarneahelad toimivad ning turud ja kaubanduskanalid jäävad vabaks ja juurdepääsetavaks;

b) abistada suure võlakooormusega riike, et tulla toime volatiilsusega rahvusvahelistel toiduturgudel, ning teha koostööd rahvusvaheliste finantsasutuste ja ÜRO süsteemiga, et toetada toiduga kindlustamatusest mõjutatud arenguriike;

c) edendada õiglaseid, vastupanuvõimelisi, kaasavaid ja kestlikke põllumajandusliku toidutööstuse süsteeme, et kõigil oleks juurdepääs ohutule, taskukohasele, piisavale ja toitaineerikkale toidule.

Meede 4. Kõrvaldame kestliku arengu eesmärgi rahastamise puudujäägi arenguriikides.

23. Oleme sügavalt mures arengumaade ees seisva kestliku arengu eesmärgi rahastamise süveneva puudujäägi pärast. Peame selle puudujäägi kõrvaldama, et vältida püsivat kestliku arengu lõhet, ebavõrdsuse kasvu riikide sees ja riikide vahel ning usalduse edasist kahanemist rahvusvaheliste suhete ja mitmepoolse süsteemi vastu. Võtame teadmiseks jätkuvad jõupingutused rahastamise puudujäägi kõrvaldamiseks, sealhulgas need, mis tehakse peasekretäri ettepanekus kestliku arengu eesmärgi stiimulite kohta. Otsustame:

a) tagada ja kaasata arengumaade jaoks kestlik, taskukohane, kättesaadav, läbipaistev ja prognoositav arengu rahastamine kõikidest allikatest ja vajalikud rakendusvahendid;

b) jätkata ÜROs ja muudel asjakohastel foorumitel peasekretäri ettepaneku abil kiiremas korras kestliku arengu eesmärgi stiimulite suunas liikumist;

c) suurendada ja täita meie ametliku arenguabi kohustusi, sealhulgas enamiku arenenud riikide kohustust saavutada eesmärk eraldada ametlikuks arenguabiks 0,7 % kogurahvatulust ja vähim arenenud riikidele antavaks ametlikuks arenguabiks 0,15–0,20 % kogurahvatulust;

d) jätkata arutelusid ametliku arenguabi mõõtmise ajakohastamise üle, täites samal ajal olemasolevaid kohustusi;

e) tagada, et arenguabi on suunatud arenguriikidele ja jõuab nendeni, keskendudes eelkõige kõige vaesematele ja haavatavamatele, ning võtta täiendavaid meetmeid selle tõhususe suurendamiseks;

f) luua üleilmsel, piirkondlikul ja riiklikul tasandil soodsam keskkond, et kaasata rohkem riigisiseseid vahendeid ning suurendada arengumaade suutlikkust ning tõhustada nende institutsioone ja süsteeme selle eesmärgi saavutamiseks

kõikidel tasanditel, sealhulgas rahvusvahelise toetuse abil, et suurendada investeeringuid kestlikusse arengusse;

g) rakendada tõhusat majandus-, sotsiaal- ja keskkonnapoliitikat ning tagada hea valitsemistava ja läbipaistvad institutsioonid, et edendada kestlikku arengut;

h) tugevdada käimasolevaid jõupingutusi ebaseaduslike rahavoogude, korruptsiooni, rahapesu ja maksudest kõrvalehoidmise ennetamiseks ja nende vastu võitlemiseks, turvapaikade kaotamiseks ning ebaseaduslikust tegevusest saadud vara tagasinõudmiseks ja tagastamiseks;

i) edendada kaasavat ja tõhusat rahvusvahelist maksukoostööd, mis aitab märkimisväärselt kaasa riikide jõupingutustele kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks, kuna see võimaldab riikidel tõhusalt kaasata oma riigi ressursse, ning rõhutada, et praegusi rahvusvahelisi maksuhaldusstruktuure on vaja täiustada. Oleme pühendunud maksukoostöö kaasatuse ja tõhususe tugevdamisele ÜROs, võttes samal ajal arvesse teiste asjaomaste foorumite ja institutsioonide tööd, ning jätkame konstruktiivset osalemist ÜRO rahvusvahelise maksukoostöö raamkonventsiooni väljatöötamises;

j) uurida võimalusi rahvusvaheliseks koostööks varakate üksikisikute maksustamise vallas asjakohastel foorumitel;

k) toetada arenguriike, et hoogustada erasektori investeeringuid kestlikusse arengusse, sealhulgas edendades kaasavaid ja uuenduslikke rahastamismehhanisme ja -partnerlusi ning luues soodsama riigisisese ja rahvusvahelise regulatiivse ja investeerimiskeskonna ning kasutades avaliku sektori rahastamist katalüsaatorina;

l) suurendada kõikidest allikatest saadavat toetust investeeringuteks tootmisvõimsuse suurendamiseks, kaasavasse ja kestlikku industrialiseerimisse, taristusse ja struktuursesse majanduse ümberkujundamiseks, mitmekesistamiseks ja majanduskasvu arengumaades;

m) jõuda 2025. aastal arengu rahastamise neljandal rahvusvahelisel konverentsil ambitsioonikate tulemusteni, et kõrvaldada kestliku arengu eesmärgi rahastamise puudujääk ning kiirendada kestliku arengu tegevuskava 2030 rakendamist ja kestliku arengu eesmärkide saavutamist.

Meede 5. Tagame, et mitmepoolne kaubandussüsteem oleks ka edaspidi kestliku arengu tõukejõud.

24. Oleme pühendunud reeglitel põhinevale, mittediskrimineerivale, avatud, õiglasele, kaasavale, võrdväärsele ja läbipaistvale mitmepoolsele kaubandussüsteemile, mille keskmes on Maailma Kaubandusorganisatsioon. Rõhutame, kui oluline on mitmepoolne kaubandussüsteem, mis aitab kestliku arengu eesmärkide saavutamisele kaasa. Kordame, et riikidel palutakse tungivalt hoiduda selliste ühepoolsete majandusmeetmete väljakuulutamisest ja kohaldamisest, mis ei ole rahvusvahelise õiguse ja ÜRO põhikirjaga kooskõlas ning takistavad majandusliku ja sotsiaalse arengu täielikku saavutamist, eelkõige arengumaades. Otsustame:

a) edendada ekspordist lähtuvat majanduskasvu arengumaades muu hulgas neile soodustingimustel juurdepääsu andmisega, kui see on asjakohane, ning sihipärase eri- ja diferentseeritud kohtlemise abil, mis vastab iga riigi, eelkõige vähim arenenud riikide arenguvajadustele, kooskõlas Maailma Kaubandusorganisatsiooni kohustustega;

b) töötada selle nimel, et viia lõpule Maailma Kaubandusorganisatsiooni vajalik reform;

c) hõlbustada eelkõige arengumaade ühinemist Maailma Kaubandusorganisatsiooniga ning edendada kaubanduse ja investeringute liberaliseerimist ja hõlbustamist.

Meede 6. Investeerime inimestesse, et kaotada vaesus ning tugevdada usaldust ja sotsiaalset ühtekuuluvust.

25. Väljendame sügavat muret püsiva ebavõrdsuse pärast riikide sees ja riikide vahel ning aeglaste edusammude pärast, mida tehakse inimeste, sealhulgas haavatavas olukorras olevate inimeste elu ja elatusvahendite parandamisel kõikjal. Peame saavutama kestliku arengu eesmärgid kõikide ühiskonnarühmade jaoks, jätmata kedagi kõrvale, sealhulgas kestliku arengu kohalikule tasandile viimise kaudu. Rõhutame, et energia kättesaadavuse ja energiajulgeoleku tagamine on äärmiselt oluline kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks, mis edendab kõigi maailma riikide majandusarengut, sotsiaalset stabiilsust, riiklikku julgeolekut ja heaolu. Otsustame:

a) tagada ambitsioonikad tulemused 2025. aastal toimuval teisel ülemaailmsel sotsiaalse arengu tippkohtumisel;

b) edendada üldist tervisekindlustust, suurendada juurdepääsu kvaliteetsele, kaasavale haridusele ja elukestvatele õppele, sealhulgas hädaolukordades, ning parandada inimväärse töö võimalusi kõigi jaoks ja üldist juurdepääsu sotsiaalkaitsele, et kaotada vaesus ja vähendada ebavõrdsust;

c) tagada kõigile juurdepääs piisavale, ohutule ja taskukohasele eluasemele ning toetada arenguriike õiglaste, turvaliste, tervislike, juurdepääsetavate, vastupanuvõimeliste ja kestlike linnade kavandamisel ja elluviimisel;

d) kiirendada jõupingutusi, et tagada kõigile juurdepääs taskukohasele, usaldusväärsele, kestlikule ja nüüdisaegsele energiale, sealhulgas teha jõupingutusi vastupanuvõimelise ja turvalise piiriülese energiataristu loomiseks, ning suurendada oluliselt taastuvenergia osakaalu;

e) maksimeerida rändajate positiivset panust päritolu-, transiidi-, siht- ja vastuvõtivate riikide kestlikku arengusse ning tugevdada rahvusvahelisi partnerlusi ja ülemaailmset koostööd turvalise, korrakohase ja seadusliku rände nimel, et tegeleda igakülgsest ebaseadusliku rände põhjustega ning tagada kõigi rändajate turvalisus, väärikus ja inimõigused, olenemata nende rändestaatusest;

f) tegeleda veenappusega ja edendada selle ennetamist ning suurendada vastupanuvõimet põuale, et jõuda sellise maailmani, kus vesi on kestlik ressurss, ning tagada puhta ja ohutu vee, kanalisatsiooni ja hügieeni kättesaadavus ja kestlik majandamine kõigile;

g) edendada kestliku arengu suhtes katastroofiohust teadlikku lähenemisviisi, mis integreerib katastroofiohu vähendamise poliitikasse, programmidesse ja investeringutesse kõikidel tasanditel.

Meede 7. Tugevdame jõupingutusi, et ehitada kestliku arengu nimel üles rahumeelsed, õiglased ja kaasavad ühiskonnad, tagada õiguskaitse kättesaadavus kõigile ning luua tõhusad, vastutustundlikud ja kaasavad institutsioonid kõigil tasanditel ning kaitsta inimõigusi ja põhivabadusi.

26. Kinnitame veel kord vajadust luua rahumeelsed, õiglased ja kaasavad ühiskonnad, mis tagavad võrdse juurdepääsu õigusemõistmisele ning põhinevad inimõiguste austamisel, õigusriigil ja heal valitsemistaval kõigil tasanditel ning läbipaistvatel, tõhusatel ja vastutustundlikel institutsioonidel. Kinnitame veel kord, et kõik inimõigused on universaalsed, jagamatud, omavahel seotud, üksteisest

sõltuvad ja üksteist tugevdavad ning et kõiki inimõigusi tuleb käsitleda õiglasel ja võrdsel viisil, samadel alustel ja sama rõhuasetusega. Otsustame:

a) austada, kaitsta ja järgida kõiki inimõigusi ja põhivabadusi, sealhulgas õigust arengule, edendada õigusriiki riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil ja tagada kõigile võrdne õigusemõistmine ning arendada head valitsemistava kõigil tasanditel ning läbipaistvaid, kaasavaid, tõhusaid ja vastutustundlikke institutsioone kõigil tasanditel;

b) edendada ja kaitsta inimõigusi ning kestliku arengu tegevuskava 2030 rakendamist, mis on omavahel seotud ja tugevdavad üksteist vastastikku, tõdedes samas, et kestliku arengu tegevuskava 2030 sisaldab lubadust mitte kedagi kõrvale jätta ning selles nähakse ette maailm, kus üleüldiselt austatakse ja edendatakse inimõigusi ja inimväärikust, õigusriiki, õiglust, võrdsust ja mittediskrimineerimist.

Meede 8. Saavutame soolise võrdõiguslikkuse ning kõigi naiste ja tütarlaste võimestamise, mis on keskse tähtsusega panus kõigi kestliku arengu eesmärkide ja sihtide saavutamisse.

27. Tunnistame, et täieliku inimpotentsiaali ja kestliku arengu saavutamine ei ole võimalik, kui naistele ja tütarlastele ei anta täielikke inimõigusi ja võimalusi. Kestlikku, kaasavat ja õiglast majanduskasvu ning kestlikku arengut on võimalik saavutada ainult siis, kui kõigi naiste, teismeliste tütarlaste ja tüdrukute inimõigusi austatakse, kaitstakse ja järgitakse täielikult. Otsustame:

a) võtta julgeid, ambitsioonikaid, kiirendatud, õiglasi ja ümberkujundavaid meetmeid tagamaks, et kõik naised ja tütarlapsed saavad kasutada kõiki inimõigusi ja põhivabadusi täiel ja võrdsel määral;

b) kõrvaldada kiiresti kõik õiguslikud, sotsiaalsed ja majanduslikud takistused, et saavutada sooline võrdõiguslikkus ning tagada naiste täielik ja tulemuslik osalemine ning võrdsed juhtimisvõimalused poliitilises, majanduslikus ja avalikus elus kõigil otsustustasanditel;

c) võtta sihipäraseid ja kiirendatud meetmeid, et kaotada kõik naiste ja tütarlaste vastu suunatud vägivalda ja ahistamise, sealhulgas seksuaalse ja soolise vägivalda vormid;

d) suurendada märkimisväärselt investeeringuid soolise ebavõrdsuse kaotamise, sealhulgas hooldus- ja toetusmajanduses, tunnistades vaesuse ja soolise ebavõrdsuse seotust ning vajadust tugevdada toetust institutsioonidele seoses soolise võrdõiguslikkuse ja naiste võimestamisega;

e) viia ellu reforme, et anda naistele võrdsed õigused majandusressurssidele ning juurdepääs omandile ja kontrollile maa ja muude omandivormide, finantsteenuste, pärandi, loodusvarade ja asjakohase uue tehnoloogia üle kooskõlas riigisisesete õigusaktidega;

f) tagada üldine juurdepääs seksuaal- ja reproduktiivtervisele ning seonduvatele õigustele, nagu on kokku lepitud elanikkonna ja arengu rahvusvahelise konverentsi tegevusprogrammis⁹, Pekingi tegevusprogrammis ja nende läbivaatamiskonverentside lõppdokumentides.

Meede 9. Tugevdame oma meetmeid kliimamuutustega tegelemiseks.

28. Oleme sügavalt mures, kuna kliimamuutustega tegelemisel tehakse praegu edusamme aeglasel tempos. Samuti oleme sügavalt mures kasvuhoonegaaside heitkoguste jätkuva kasvu pärast ning tunnistame rakendamisvahendite ja

⁹ Elanikkonna ja arengu rahvusvahelise konverentsi aruanne, Kairo, 5.–13. september 1994 (ÜRO väljaanne, Sales No. E.95.XIII.18), I peatükk, resolutsioon 1, lisa.

arenguriikide toetamise tähtsust ning kliimamuutuste kahjuliku mõju sagenemist ning nende intensiivsuse ja ulatuse suurenemist, eelkõige arenguriikide puhul, eriti seal, kus ollakse kliimamuutuste kahjuliku mõju suhtes eriti haavatavad. Püüeldes Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni kliimamuutuste raamkonventsiooni ja Pariisi kokkuleppe eesmärkide saavutamise poole, kinnitame veel kord, kui oluline on kiirendada meetmeid sellel kriitilisel aastakümnel, tuginedes parimatele kättesaadavatele teadusandmetele, kajastades võrdsust ning ühise, kuid diferentseeritud vastutuse ja sellele vastava suutlikkuse põhimõtet, võttes arvesse riikide erinevaid olusid ning pidades silmas kestlikku arengut ja vaesuse kaotamiseks tehtavaid jõupingutusi. Otsustame:

a) kinnitada veel kord Pariisi kokkuleppe temperatuurieesmärki, milleks on hoida maailma keskmise temperatuuri tõus tunduvalt alla 2 °C industriaalühiskonna eelse tasemega võrreldes ja jätkata jõupingutusi temperatuuri tõusu piiramiseks 1,5 °C-ni industriaalühiskonna eelse tasemega võrreldes, tunnistades, et see vähendaks märkimisväärselt kliimamuutuste riske ja mõju, ning rõhutada, et kliimamuutuste mõju on palju väiksem, kui temperatuur tõuseb 1,5 °C, võrreldes 2 °C tõusuga, ning otsustada jätkata jõupingutusi temperatuuri tõusu piiramiseks 1,5 °C-ni;

b) väljendada heameelt ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni osaliste konverentsi 28. istungjärgul vastu võetud otsuste, sealhulgas Araabia Ühendemiraatide konsensuse alusel vastu võetud otsuste üle, mis hõlmavad Pariisi kokkuleppe osaliste koosolekuna toimiva konventsiooniosaliste konverentsi viiendal istungjärgul tehtud Pariisi kokkuleppe esimese ülemaailmse kokkuvõtte tulemusi;

c) lisaks tunnistada vajadust vähendada kasvuhuonegaaside heidet põhjalikult, kiiresti ja püsivalt kooskõlas 1,5 °C eesmärgiga ning kutsuda osalisi üles panustama järgmistesse ülemaailmsetesse jõupingutustesse riiklikult kindlaksmääratud viisil, võttes arvesse Pariisi kokkulepet ning osaliste erinevaid riiklikke olusid, arengusuundi ja lähenemisi: kolmekordistades ülemaailmset taastuvenergia tootmisvõimsust ja kahekordistades 2030. aastaks energiatõhususe parandamise ülemaailmset keskmist aastast määra; kiirendades jõupingutusi, et järkjärgult vähendada söeküttel töötavate elektrijaamade kasutamist, mille puhul ei rakendata kasvuhuonegaase oluliselt vähendavat tehnoloogiat; kiirendades jõupingutusi liikumaks kogu maailmas kliimaneutraalsete energiasüsteemide suunas, kasutades CO₂ heiteta ja vähese CO₂ heitega kütuseid umbes sajandi keskpaigaks või juba aegsasti enne seda; loobudes fossiilkütuste kasutamisest energiasüsteemides õiglasel, nõuetekohasel ja võrdsel viisil, kiirendades meetmeid sellel kriitilisel aastakümnel, et saavutada 2050. aastaks netonullheide kooskõlas teadusega; kiirendades heiteta ja vähese heitega tehnoloogiad, sealhulgas muu hulgas taastuvate energiaallikate, tuuma-, heite vähendamise ja sidumise tehnoloogiad, nagu süsiniku kogumine, kasutamine ja säilitamine, eelkõige sektorites, kus on heitkoguseid raske vähendada, ning vähese süsinikuheitega vesiniku tootmine; kiirendades ja vähendades 2030. aastaks ülemaailmselt suurel määral muu kui CO₂ heite, sealhulgas eelkõige metaaniheite koguseid; kiirendades maanteetranspordi heite vähendamist mitmesugustel viisidel, sealhulgas taristu arendamise ning heiteta ja vähese heitega sõidukite kiire kasutuselevõtu abil; ning võimalikult kiiresti kaotades järkjärgult ebatõhusad fossiilkütuste toetused, mis ei puuduta energiaostuvõimetust ega õiglast üleminekut;

d) tunnistada, et üleminekukütustel võib olla oma osa energiasüsteemi ümberkujundamise hõlbustamisel, tagades samal ajal energiajulgeoleku;

e) rõhutada lisaks, kui oluline on Pariisi kokkuleppe temperatuurieesmärgi saavutamiseks säilitada, kaitsta ja taastada loodust ja ökosüsteeme, sealhulgas tehes suuremaid jõupingutusi raadamise ja metsade seisundi halvenemise peatamiseks ja

ümberpööramiseks 2030. aastaks ning muude maismaa- ja mereökosüsteemide kaitsmiseks, mis toimivad kasvuhoonegaaside sidujate ja reservuaaridena, ning säilitades elurikkust, tagades samal ajal sotsiaalsed ja keskkonnaalased kaitsemeetmed kooskõlas Kunmingi-Montréal'i üleilmse elurikkuse raamistikuga¹⁰;

f) kinnitada veel kord oma otsustavust seada Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni kliimamuutuste raamkonventsiooni osaliste konverentsi 29. istungjärgul uus ühine kvantifitseeritud eesmärk alates 100 miljardist USA dollarist aastas, võttes arvesse arengumaade vajadusi ja prioriteete;

g) kinnitada veel kord riiklikult kindlaksmääratud panuste ja Pariisi kokkuleppe artikli 4 lõike 4 riiklikult kindlaks määratud olemust ning julgustada Pariisi kokkuleppe osalisi esitama oma järgmises riiklikult kindlaksmääratud panuses ambitsioonikaid kogu majandust hõlmavaid heitkoguste vähendamise eesmärke, mis katavad kõiki kasvuhoonegaase, sektoreid ja kategooriaid ning on kooskõlas globaalse soojenemise piiramisega 1,5 °C-ni, võttes aluseks uusimad teadusandmed ja võttes arvesse riikide erinevaid olusid;

h) tõhustada märkimisväärselt rahvusvahelist koostööd ja rahvusvahelist soodustavat keskkonda, et stimuleerida ambitsioonikust järgmises riiklikult kindlaksmääratud panuste vóorus;

i) tunnistada, et kliimamuutustega kohanemise rahastamist tuleb märkimisväärselt suurendada, et rakendada otsust kahekordistada kliimamuutustega kohanemise rahastamist, toetada kiireloomulist ja arenevat vajadust kiirendada kohanemist ja suurendada vastupanuvóimet arengumaades, rõhutades samas, et rahastamine, suutlikkuse suurendamine ja tehnosiire on kliimameetmete olulised võimaldajad, ning märkides, et uute ja täiendavate toetustel põhinevate, väga soodsa rahastamise ja muude kui võlainstrumentide eraldamise ja kasutuselevótmise suurendamine on arengumaade toetamiseks jätkuvalt oluline, eriti kuna nad viivad pööret ellu õiglasel ja erapooletul viisil;

j) võtta täiendavalt kasutusele uus rahastamiskord ja seda ära kasutada, sealhulgas fond, et reageerida kahjudele ja kahjustustele;

k) kaitsta kõiki Maal 2027. aastaks kasutusele võetavate kõiki ohte hõlmavate varajase hoiatamise süsteemidega, sealhulgas algatuse „Early Warnings for All“ („Varajane hoiatamine kõigi jaoks“) kiirendatud rakendamise abil.

Meede 10. Kiirendame jõupingutuste tegemist, et keskkonda taastada, kaitsta, säilitada ja säästvalt kasutada.

29. Oleme sügavalt mures keskkonnaseisundi kiire halvenemise pärast ja tunnistame tungivat vajadust muuta põhjalikult oma lähenemisviisi, et jõuda sellise maailmani, kus inimkond elab loodusega kooskõlas. Peame oma planeedi ökosüsteeme ja loodusvarasid säilitama, taastama ja säästvalt kasutama, et toetada praeguste ja tulevaste põlvkondade tervist ja heaolu. Tegeleme kliimamuutuste, meretaseme tõusu, elurikkuse kadumise, reostuse, veenappuse, üleujutuste, kõrbestumise, mulla degradeerumise, põua, raadamise ning liiva- ja tolmutormide kahjuliku mõjuga. Otsustame:

a) jõuda sellise maailmani, kus inimkond elab loodusega kooskõlas, säilitab meie planeedi ressursse ja kasutab neid säästvalt ning pöörab keskkonnaseisundi halvenemise suundumused ümber;

b) võtta kaugeleulatuvaid meetmeid, et parandada ookeanide ja nende ökosüsteemide tervist, tootlikkust, säästvat kasutamist ja vastupanuvóimet ning meresid ja mageveeresse, samuti metsi, mägesid, liustikke ja kuivasid maastikke

¹⁰ ÜRO Keskkonnaprogramm, dokument [CBD/COP/15/17](#), otsus 15/4, lisa.

kaitsta ja säästvalt kasutada ning taastada, ning elurikkust, ökosüsteeme ja elusloodust kaitsta, säilitada ja taastada;

c) edendada kestlikke tarbimis- ja tootmisharjumusi, sealhulgas kestlikke eluviise, ning ringmajanduse lähenemisviise, et saavutada kestlikud tarbimis- ja tootmismudelid, ning edendada jäätmevabasid algatusi;

d) kiirendada jõupingutusi, et tegeleda õhu-, maa- ja pinnase-, magevee- ja ookeanireostusega, sealhulgas kemikaalide keskkonnahoidliku majandamisega, ning töötada selle nimel, et sõlmida rahvusvaheline õiguslikult siduv õigusakt, mis käsitleb plastireostust, sealhulgas merekeskkonnas, et viia 2024. aasta lõpuks läbiraakimised lõpule;

e) rakendada raamistikku elurikkuse kadumise peatamiseks ja ümberpööramiseks 2030. aastaks ning rakendada kõiki mitmepoolseid keskkonnakokkuleppeid;

f) kaitsta meie planeeti ja lahendada ülemaailmseid keskkonnaprobleeme, tugevdades rahvusvahelist keskkonakoostööd ning rakendades ja järgides mitmepoolseid keskkonnakokkuleppeid.

Meede 11. Kaitseme ja edendame kultuuri ja sporti kui kestliku arengu lahutamatu osa.

30. Tunnistame, et kultuur ja sport pakuvad üksikisikutele ja kogukondadele tugevat identiteeditunnet ja soodustavad sotsiaalset ühtekuuluvust. Samuti tunnistame, et sport võib aidata kaasa üksikisikute ja kogukondade tervisele ja heaolule. Nii kultuur kui ka sport on seega kestliku arengu olulised võimaldajad. Otsustame:

a) tagada, et nii kultuur kui ka sport saaksid aidata kaasa tulemuslikumale, kaasavamale, õiglasemale ja kestlikumale arengule ning integreerida kultuur majandus-, sotsiaal- ja keskkonnaarengu poliitikasse ja strateegiatesse, ning tagada piisavad avaliku sektori investeeringud kultuuri kaitseks ja edendamiseks;

b) ergutada tugevamat rahvusvahelist koostööd vaimse, esivanemate, ajaloolise ja kultuurilise väärtusega kultuuriomandi, sealhulgas – kuid mitte ainult – kunstiteoste, mälestiste, muuseumiesemete, käsikirjade ja dokumentide tagasisaatmisel või tagastamisel päritoluriikidesse, ning tungivalt julgustada asjaomaseid eraõiguslikke üksusi tegema sama, sealhulgas kahepoolse dialoogi kaudu ja mitmepoolsete mehhanismide abil, kui see on asjakohane;

c) edendada ja toetada kultuuride- ja religioonidevahelist dialoogi, et tugevdada sotsiaalset ühtekuuluvust ja aidata kaasa kestlikule arengule.

Meede 12. Teeme tulevikuplaane ja tugevdame oma ühiseid jõupingutusi, et rakendada kestliku arengu tegevuskava 2030 täielikult 2030. aastaks ja pärast seda.

31. Oleme jätkuvalt kindlalt keskendunud ja pühendunud kestliku arengu eesmärkide saavutamisele 2030. aastaks. Jätkame jõupingutuste tegemist, et ehitada üles soovitud tulevik, käsitledes olemasolevaid, uusi ja esilekerkivaid kestliku arengu probleeme 2030. aastaks ja pärast seda. Otsustame:

a) teha märkimisväärselt suuri edusamme kestliku arengu tegevuskava 2030 täieliku ja õigeaegse saavutamise suunas 2030. aastaks, sealhulgas tugevdades kestliku arengu kõrgetasemelise poliitilise foorumi rolli kestliku arengu tegevuskava järelemeetmete ja läbivaatamise peamise platvormina;

b) kutsuda Peaassamblee egiidi all tegutsevat kõrgetasemelist poliitilist foorumit üles kaaluma 2027. aasta septembris, kuidas edendada kestlikku arengut 2030. aastaks ja pärast seda prioriteedina ja seades selle oma töö keskmesse.

II. Rahvusvaheline rahu ja julgeolek

32. Üleilmne julgeolekumaastik on põhjalikult muutumas. Oleme mures kasvavate ja mitmekesiste ohtude pärast rahvusvahelisele rahule ja julgeolekule, eelkõige põhikirja eesmärkide ja põhimõtete rikkumise pärast, ning kasvava tuumasõja ohu pärast, mis võib kujutada endast eksistentsiaalset ohtu tervele inimkonnale. Sellises muutavas olukorras oleme jätkuvalt pühendunud õiglasele ja kestvale rahule. Kinnitame veel kord oma pühendumust tegutsemisele kooskõlas rahvusvahelise õigusega, sealhulgas ÜRO põhikirja ning selle eesmärkide ja põhimõtetega, ja võetud kohustuste täitmisele heas usus. Kinnitame taas vajadust järgida ja edendada õigusriiki rahvusvahelisel tasandil kooskõlas ÜRO põhikirja põhimõtetega ning sellega seoses tuletame meelde, kui oluline on deklaratsioon riikidevahelisi sõbralikke suhteid ja riikidevahelist koostööd käsitlevate rahvusvahelise õiguse põhimõtete kohta vastavalt ÜRO põhikirjale¹¹. Kordame veel kord, et austame täielikult kõigi liikmesriikide suveräänset võrdsust, rahvaste võrdsete õiguste ja enesemääramise põhimõtteid ning meie kohustust hoiduda jõuga ähvardamisest või jõu kasutamisest mis tahes riigi territoriaalse terviklikkuse või poliitilise sõltumatuse vastu, meie pühendumust rahvusvaheliste vaidluste lahendamisele rahumeelsete vahenditega. Kinnitame samuti taas oma pühendumust inimõiguste ülddeklaratsioonile.

33. ÜRO-l on rahvusvahelise rahu ja julgeoleku tagamisel asendamatu roll. Meie jõupingutusi, mille eesmärk on tegeleda kiiresti kuhjuvate ja mitmekesiste ohtudega rahvusvahelisele rahule ja julgeolekule maismaal, merel, õhus, avakosmoses ja küberruumis, tuleks toetada jõupingutustega, mille eesmärk on taastada usaldus, tugevdada solidaarsust ja süvendada rahvusvahelist koostööd, sealhulgas diplomaatia intensiivsema kasutamise abil. Võtame teadmiseks uue rahu tegevuskava¹².

Meede 13. Kahekordistame oma jõupingutusi rahumeelse, kaasava ja õiglase ühiskonna loomiseks ja säilitamiseks ning konfliktide algpõhjustega tegelemiseks.

34. Tunnistame rahvusvahelise rahu ja julgeoleku, kestliku arengu ja inimõiguste vastastikust sõltuvust ning kinnitame veel kord õigusriigi tähtsust rahvusvahelisel ja riiklikul tasandil. Oleme mures võimaliku mõju pärast, mida sõjaliste kulutuste ülemaailmne suurenemine võib avaldada investeeringutele kestlikusse arengusse ja rahu säilitamisse. Otsustame:

a) tugevdada vastupanuvõimet ning tegeleda igakülselt relvakonfliktide, vägivalga ja ebastabiilsuse ajendite ja algpõhjustega ning nende tagajärgedega, sealhulgas kiirendades investeeringuid kestliku arengu tegevuskavasse 2030 ja kestliku arengu eesmärkidesse ning nende rakendamist;

b) tagada kõigile võrdne juurdepääs õigusemõistmisele, kaitsta kodanikuühiskonna tegutsemisruumi ja kaitsta inimõigusi kõigi jaoks, sealhulgas edendades rahu, kaasamise, sallivuse ja rahumeelse kooseksisteerimise kultuuri, kaotades usulise diskrimineerimise, võideldes rassismi, rassilise diskrimineerimise ja ksenofoobia vastu kõigis nende ilmingutes ning tegeledes kõigi inimeste ellujäämise, elatise ja väärikusega seotud väljakutsetega;

c) tagada, et sõjalised kulutused ei kahjustaks investeeringuid kestlikusse arengusse ja püsiva rahu tagamisse, ning paluda peasekretäril esitada 79. istungjärgu lõpuks analüüs sõjaliste kulutuste ülemaailmse suurenemise mõju kohta kestliku arengu eesmärkide saavutamisele.

¹¹ Resolutsioon 2625 (XXV), lisa.

¹² [A/77/CRP.1/Add.8](#).

Meede 14. Kaitseme kõiki tsiviilisikuid relvakonfliktides.

35. Mõistame kõige karmimalt hukka relvakonfliktide laastava mõju tsiviilisikutele, tsiviiltaristule ja kultuuripärandile ning oleme eriti mures vägivalda ebaproportsionaalse mõju pärast naistele, lastele, puuetega inimestele ja teistele relvakonfliktide tõttu haavatavas olukorras olevatele isikutele. Genotsiid, inimsusvastased kuriteod ja sõjakuriteod, sealhulgas tahtlikud rünnakud tsiviilisikute ja tsiviiltaristu vastu, on rahvusvahelise õiguse kohaselt keelatud. Kinnitame veel kord oma pühendumust rahvusvahelisest õigusest tulenevatele kohustustele, sealhulgas rahvusvahelisele humanitaarõigusele, rahvusvahelisele inimõigustealasele õigusele ja rahvusvahelisele pagulasõigusele. Otsustame:

a) võtta konkreetseid ja praktilisi meetmeid, et kaitsta kõiki tsiviilisikuid relvakonfliktides;

b) kiirendada relvakonfliktidest mõjutatud laste tegevuskava raames võetud kohustuste täitmist;

c) piirata kooskõlas rahvusvahelise õigusega lõhkerelvade kasutamist asustatud piirkondades või hoiduda asjakohasel juhul nende kasutamisest, kui võib eeldada, et nende kasutamine kahjustab tsiviilisikuid või tsiviilobjekte, sealhulgas olulist tsiviiltaristut, koole, meditsiinirajatisi ja pühakodasid;

d) võimaldada ohutut, kiiret ja takistamatut juurdepääsu humanitaarabile ning järgida täielikult humanitaarõhimõtteid, milleks on humaansus, neutraalsus, erapooletus ja sõltumatus, kooskõlas rahvusvahelise humanitaarõigusega ning järgides täielikult ÜRO Peaassamblee 19. detsembri 1991. aasta resolutsiooni [46/182](#) ja sellega seotud resolutsioone ÜRO erakorralise humanitaarabi koordineerimise tugevdamise kohta;

e) austada ja kaitsta humanitaartöötajaid ning ÜROd ja seotud töötajaid, sealhulgas riiklikke ja kohapeal värvatud töötajaid, nende rajatisi, seadmeid, transporti ja varustust kooskõlas kohustustega, mis tulenevad rahvusvahelisest õigusest, sealhulgas rahvusvahelisest humanitaarõigusest;

f) austada ja kaitsta ajakirjanikke, meediatöötajaid ja nendega seotud töötajaid, kes töötavad relvakonfliktide olukorras, ning kinnitada veel kord, et neid käsitatakse sellistes olukordades kooskõlas rahvusvahelise humanitaarõigusega tsiviilisikutena;

g) kahekordistada jõupingutusi, et teha lõpp karistamatusele ja tagada vastutusele võtmine rahvusvahelise humanitaarõiguse rikkumiste, kõige raskemate rahvusvahelise õiguse kohaste kuritegude, sealhulgas genotsiidi, sõjakuritegude, inimsusvastaste kuritegude ja muude jõhkrate kuritegude ning muude ränkade rikkumiste eest, nagu tsiviilisikute nälgutamine sõjameetodina ja sooline vägivald, sealhulgas konfliktidega seotud seksuaalvägivald;

h) kutsuda liikmesriike üles võtma vastu riiklikke õigusakte, reegleid ja menetlusi, kui neid veel ei ole, et kontrollida tavarelvade ja sõjavarustuse rahvusvahelist üleandmist, juhtides riske, et selline üleandmine võib hõlbustada rahvusvahelise humanitaarõiguse ja inimõigustealase õiguse rikkumist, aidata sellele kaasa või selleni viia, ning tagada, et sellised õigusaktid, reeglid ja menetlused on kooskõlas riikide kohustustega, mis tulenevad kohaldatavatest rahvusvahelistest lepingutest, mille osalised nad on.

Meede 15. Tagame, et humanitaarhädalukorra all kannatavad inimesed saavad vajalikku tuge.

36. Väljendame sügavat muret enneolematult arvukate inimeste pärast, keda mõjutavad humanitaarhädalukorrad, sealhulgas need inimesed, kes kannatavad

sundrände ja üha pikemaks veniva sundrände all ning keda mõjutavad nälg, ränk toiduga kindlustamatus, näljahäda ja näljahädalaadne olukord. Otsustame:

a) tugevdada jõupingutusi, et hoida ära, ennetada ja leevendada humanitaarhädalukordade mõju abivajajatele, pöörates samal ajal erilist tähelepanu kõige haavatavamas olukorras olevate inimeste vajadustele;

b) tegeleda sundrände ja pikaleveninud sundrände, sealhulgas elanikkonna massilise sundrände algpõhjustega, ning rakendada ja hõlbustada riigisiseste põgenike, pagulaste ja kodakondsuseta isikute juurdepääsu püsivatele lahendustele, sealhulgas õiglase rahvusvahelise koormuse ja vastutuse jagamise ning vastuvõtivate kogukondade toetamise kaudu, austades täielikult pagulaste tagasi- ja väljasaatmise lubamatuse põhimõtet;

c) kaotada näljanuhtlus, ränk toiduga kindlustamatus, näljahäda ja näljahädalaadne olukord relvakonfliktides praegu ja tulevaste põlvkondade jaoks, kasutades kõiki meie käsutuses olevaid teadmisi, ressursse ja võimeid, täites rahvusvahelisest humanitaarõigusest tulenevaid kohustusi, sealhulgas täites rahvusvahelise humanitaarõiguse kohustusi seoses humanitaarabi andmist takistavate asjaolude kõrvaldamisega, ning tagada, et abi vajavad inimesed saaksid elutähtsat abi, tugevdades varajast hoiatamist, arendades sotsiaalkaitseüsteeme ja võttes ennetusmeetmeid, mis suurendavad ohustatud kogukondade vastupanuvõimet;

d) suurendada märkimisväärselt rahalist ja muud toetust riikidele ja kogukondadele, kes seisavad silmitsi humanitaarhädalukordadega, sealhulgas toetust vastuvõtivatele kogukondadele, suurendades muu hulgas õigeaegset ja prognoositavat rahastamist ning uuenduslikke ja ennetavaid rahastamismehhanisme ning tugevdades partnerlusi rahvusvaheliste finantseerimisasutustega, et ennetada ja vähendada humanitaarkannatusi ning neile reageerida ja abistada inimesi, kes vajavad abi.

Meede 16. Edendame koostööd ja mõistmist liikmesriikide vahel, leevendame pingeid, püüame lahendada vaidlusi rahumeelselt ja lahendada konflikte.

37. Kinnitame veel kord oma pühendumust ennetavale diplomaatialle, vaidluste rahumeelsele lahendamisele ning seda, kui tähtis on riikidevaheline dialoog. Tunnistame ÜRO rolli ennetavas diplomaatias ja vaidluste rahumeelses lahendamises ning seda, kui tähtis on ÜRO partnerlus piirkondlike ja allpiirkondlike organisatsioonidega, et ennetada ja lahendada liikmesriikidevahelisi konflikte ja vaidlusi kooskõlas põhikirjaga. Otsustame:

a) kinnitada veel kord oma kohustusi, mis tulenevad rahvusvahelisest õigusest, sealhulgas põhikirjast ning selle eesmärkidest ja põhimõtetest;

b) võtta kooskõlas põhikirjaga tõhusaid kollektiivseid meetmeid rahvusvahelist rahu ja julgeolekut ähvardavate ohtude ennetamiseks ja kõrvaldamiseks ning taaselustada ja rakendada olemasolevaid vahendeid ja mehhanisme vaidluste rahumeelseks lahendamiseks;

c) töötada välja mehhanismid ja rakendada neid vaidluste rahumeelseks lahendamiseks, usalduse suurendamiseks, varajaseks hoiatamiseks ja kriisiohjamiseks allpiirkondlikul, piirkondlikul ja rahvusvahelisel tasandil, et tegeleda uute ja tekkivate ohtudega rahvusvahelisele rahule ja julgeolekule;

d) jätkata ja rakendada usaldust suurendavaid meetmeid, et vähendada pingeid ning edendada rahvusvahelist rahu ja julgeolekut;

e) intensiivistada diplomaatia ja vahendamise kasutamist, et leevendada pingeid olukordades, mis võivad ohustada rahvusvahelist rahu ja julgeolekut, sealhulgas varajaste diplomaatiliste jõupingutuste kaudu;

f) nõuda tungivalt, et peasekretär kasutaks aktiivselt peasekretäri häid teeneid ja tagaks, et ÜRO-l on piisavad vahendid vahendamise ja ennetava diplomaatia juhtimiseks ja toetamiseks, ning julgustada peasekretäri juhtima Julgeolekunõukogu tähelepanu mis tahes küsimusele, mis võib ohustada rahvusvahelise rahu ja julgeoleku alalhoidmist;

g) toetada piirkondlike ja allpiirkondlike organisatsioonide rolli diplomaatias, vahendamises ja vaidluste rahumeelses lahendamises ning tugevdada sellega seoses nende organisatsioonide ja ÜRO vahelist koordineerimist ja koostööd.

Meede 17. Täidame oma kohustust järgida Rahvusvahelise Kohtu otsuseid ja toetada tema volitusi kõigi kohtuasjade puhul, milles meie riik on osaline.

38. Tunnustame Rahvusvahelise Kohtu kui ÜRO peamise kohtuorgani positiivset panust, sealhulgas riikidevaheliste vaidluste lahendamisse. Kinnitame veel kord kõigi riikide kohustust järgida Rahvusvahelise Kohtu otsuseid kohtuasjades, milles nad on osalised. Otsustame:

a) võtta asjakohaseid meetmeid tagamaks, et Rahvusvaheline Kohus saaks täielikult ja tõhusalt täita oma volitusi ning suurendada teadlikkust oma rollist vaidluste rahumeelsel lahendamisel, austades samas seda, et mis tahes vaidluse osalised võivad kasutada ka muid rahumeelseid vahendeid omal valikul.

Meede 18. Looime ja hoiame rahu.

39. Tunnistame, et liikmesriikidel lasub esmane vastutus konfliktide ennetamise ja rahulooime eest oma riigis ning et riiklikud jõupingutused rahu loomiseks ja hoidmiseks aitavad kaasa rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamisele. Rahulooime piisav, prognoositav ja kestlik rahastamine on väga oluline ning me tervitame ÜRO Peaassamblee hiljutist otsust ÜRO rahulooimefondile kättesaadavaid vahendeid suurendada. Otsustame:

a) täita kestliku arengu tegevuskavas 2030 võetud kohustust vähendada märkimisväärselt kõiki vägivallavorme ja nendega seotud suremust kõikjal;

b) kahekordistada jõupingutusi kõigi naiste ja tütarlaste vastase vägivalla kõigi vormide kaotamiseks;

c) võidelda rassismi vastu ning kaotada meie ühiskondadest rassiline diskrimineerimine, ksenofoobia ja usuline sallimatus ning kõik muud sallimatuse ja diskrimineerimise vormid ning edendada religioonide- ja kultuuridevahelist dialoogi;

d) tugevdada ja rakendada olemasolevaid riiklikke ennetusstrateegiaid ja lähenemisviise rahu hoidmiseks ning kaaluda nende väljatöötamist seal, kus neid ei ole, vabatahtlikkuse alusel ja kooskõlas riiklike prioriteetidega, et tegeleda vägivalla ja relvakonfliktide algpõhjustega;

e) anda riikidele nende taotluse korral abi, sealhulgas rahulooimekomisjoni ja kogu ÜRO süsteemi kaudu, täielikus kooskõlas riigi isevastutuse ja vajadustega, et suurendada riiklikku suutlikkust edendada, arendada ja rakendada oma riigi omanduses olevaid ennetusmeetmeid ning tegeleda vägivalla ja konfliktide algpõhjustega oma riigis, sealhulgas parimate tavade ja saadud kogemuste jagamise abil;

f) tegeleda väike- ja kergrelvade, nende osade ja laskemoona või nendega seotud laskemoona ebaseadusliku kaubandusega seotud riskidega, sealhulgas riiklike ennetusstrateegiatega ja lähenemisviiside abil;

g) tegeleda rahu säilitamise riskidega, mis tulenevad desinformatsioonist, väärinfost, vaenukõnest ja sisust, sealhulgas digiplatvormide kaudu levitatavast sisust, milles õhutatakse tekitama kahju, austades samal ajal õigust

väljendusvabadusele ja eraelu puutumatusele ning tagades takistamatu juurdepääsu internetile kooskõlas rahvusvahelise õiguse, riigisiseste õigusaktide ja riikliku poliitikaga;

h) püüelda suurema kooskõla poole ÜRO, rahvusvaheliste ja piirkondlike finantseerimisasutuste ning relvakonfliktidest ja vägivallast mõjutatud liikmesriikide vajaduste ning piirkondlike konfliktide mõju vahel, et toetada nende majanduslikku stabiilsust, riiklikke ennetus- ja rahuloomealaseid jõupingutusi kooskõlas nende volitustega ja täielikus kooskõlas riikliku isevastutusega.

Meede 19. Kiirendame naiste, rahu ja julgeolekuga seotud kohustuste täitmist.

40. Tunnustame naiste rolli rahu kindlustajadena. Püsiva rahu saavutamiseks on oluline naiste täielik, võrdne, turvaline ja sisuline osalemine otsuste tegemisel rahu ja julgeoleku kõigil tasanditel, sealhulgas konfliktide ennetamisel ja lahendamisel, vahendamisel ja rahuoperatsioonides. Mõistame kõige karmimalt hukka, et üha rohkem kasutatakse igasuguseid vägivallavorme naiste ja tütarlaste vastu, keda ähvardab eriti suur vägivallaoht relvakonfliktides, konfliktijärgsetes olukordades ja humanitaarhädalukordades. Otsustame:

a) kahekordistada jõupingutusi soolise võrddõiguslikkuse saavutamiseks ning kõigi naiste ja tütarlaste võimestamiseks, sealhulgas vältides tagasilööke ja kõrvaldades püsivad takistused naiste, rahu ja julgeoleku tegevuskava rakendamisel, ning tagada, et nende jõupingutuste edendamise algatusi rahastatakse piisavalt;

b) täita võetud kohustused tagada, et naised saaksid täielikult, võrdselt, turvaliselt ja sisuliselt osaleda kõigis ÜRO juhitavates vahendus- ja rahuprotsessides;

c) võtta konkreetseid meetmeid, et kõrvaldada ja hoida ära kõik ohud ja inimõiguste rikkumised, mida naised ja tütarlapsed kogevad relvakonfliktides, konfliktijärgsetes olukordades ja humanitaarhädalukordades, sealhulgas sooline vägivald ja konfliktidega seotud seksuaalvägivald;

d) kiirendada meie käimasolevaid jõupingutusi, et tagada naiste täielik, võrdne, turvaline ja sisuline osalemine rahuoperatsioonides.

Meede 20. Kiirendame noorte, rahu ja julgeolekuga seotud kohustuste täitmist.

41. Tunnistame, et noorte täielik, tulemuslik, turvaline ja sisuline osalemine on rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamiseks ja edendamiseks äärmiselt oluline. Otsustame:

a) võtta konkreetseid vabatahtlikke meetmeid, et suurendada noorte kaasavat esindatust otsuste tegemisel kõigil tasanditel konfliktide ennetamisel ja lahendamisel, sealhulgas suurendades nende võimalusi osaleda asjakohastes valitsustevahelistes aruteludes ÜROs;

b) tugevdada ja rakendada olemasolevaid noorte, rahu ja julgeoleku riiklikke ja piirkondlikke tegevuskavasid, et täita võetud kohustused, ning juhul, kui neid ei ole, töötada tegevuskavad vabatahtlikult välja;

c) paluda peasekretäril viia 80. istungjärgu lõpuks läbi teine sõltumatu eduring noorte positiivse panuse kohta rahuprotsessidesse ja konfliktide lahendamisse.

Meede 21. Kohandame rahuoperatsioone, et paremini reageerida olemasolevatele probleemidele ja uutele oludele.

42. ÜRO rahuoperatsioonid, mida käsitatakse rahuvalveoperatsioonide ja poliitiliste erimissioonidena, on rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamiseks olulised vahendid. Nende ees seisavad üha keerukamad probleemid ja neid tuleb kiiresti kohandada, võttes arvesse kõikide liikmesriikide ning vägesid ja politseijõude panustavate riikide vajadusi ning vastuvõtvate riikide prioriteete ja kohustusi.

Rahuoperatsioonid on edukad ainult siis, kui aktiivselt püütakse leida poliitilisi lahendusi ning nende rahastamine on prognoositav, piisav ja kestlik. Kinnitame taas, kui oluline on tõhustatud koostöö ÜRO ning piirkondlike ja allpiirkondlike organisatsioonide, eelkõige Aafrika Liidu vahel, sealhulgas nende rahutagamisoperatsioonid ja rahu jõustamine, milleks Julgeolekunõukogu on andnud loa, et rahvusvahelist rahu ja julgeolekut säilitada või see taastada. Otsustame:

a) kutsuda Julgeolekunõukogu üles tagama, et rahuoperatsioonid toetuksid poliitilistele strateegiatele ja juhendustele neist; et neid rakendataks selgete, järjestatud ja prioriseeritud volitustega, mis on realistlikud ja saavutatavad, väljumisstrateegiate ja elujõuliste üleminekukavadega, ning osana terviklikust lähenemisviisist rahu säilitamisele täielikus kooskõlas rahvusvahelise õiguse ja põhikirjaga;

b) paluda peasekretäril vaadata läbi ÜRO rahuoperatsioonide kõigi vormide tulevik, võttes arvesse varasematest ja käimasolevatest reformiprotsessidest saadud õppetunde, ning esitada liikmesriikidele kaalumiseks strateegilised ja tegevusele suunatud soovitused selle kohta, kuidas ÜRO vahendeid saab kohandada muutuvatele vajadustele vastavaks, et võimaldada paindlikumat ja kohandatud reageerimist olemasolevatele, tekkivatele ja tulevastele probleemidele;

c) tagada, et rahuoperatsioonide käigus suheldaks võimalikult varases üleminekute kavandamise etapis vastuvõtivate riikide, ÜRO riigi meeskonna ja asjaomaste riiklike sidusrühmadega;

d) võtta konkreetseid meetmeid rahuoperatsioonide töötajate ohutuse ja julgeoleku tagamiseks ning parandada nende juurdepääsu tervishoiuasutustele, sealhulgas vaimse tervise teenustele;

e) tagada, et ÜRO Julgeolekunõukogu poolt loa saanud rahuvalveoperatsioonide ja rahutagamisoperatsioonidega, sealhulgas rahu jõustamisega kaasneks kaasav poliitiline strateegia ja muud mittesõjalised lähenemisviisid, ning tegeletakse konflikti algpõhjustega;

f) ergutada peasekretäri korraldama korrapäraseid kõrgetasemelisi kohtumisi asjaomaste piirkondlike organisatsioonidega, et arutada rahuoperatsioonide, rahuloome ja konfliktidega seotud küsimusi;

g) tagada kooskõlas ÜRO Julgeolekunõukogu 21. detsembri 2023. aasta resolutsiooniga [2719 \(2023\)](#) piisav, prognoositav ja kestlik rahastamine Aafrika Liidu juhitavatele rahutagamisoperatsioonidele, milleks on antud ÜRO Julgeolekunõukogu volitused.

Meede 22. Tegeleme merendusjulgeolekut ja meresõiduohutust ähvardavate ohtude tõsise mõjuga.

43. Tunnistame vajadust tegeleda merendusjulgeolekut ja meresõiduohutust ähvardavate ohtude tõsise mõjuga. Kõik jõupingutused merendusjulgeolekut ja meresõiduohutust ähvardavate ohtudega tegelemiseks tuleb teha kooskõlas rahvusvahelise õigusega, sealhulgas eelkõige Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirjas ja Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni 1982. aasta mereõiguse konventsioonis¹³ sätestatud põhimõtetega, võttes arvesse muid konventsiooniga kooskõlas olevaid asjakohaseid õigusakte. Otsustame:

a) tõhustada rahvusvahelist koostööd ja osalemist ülemaailmsel, piirkondlikul, allpiirkondlikul ja kahepoolisel tasandil, et võidelda kõigi

¹³ ÜRO *lepingud*, kd 1833, nr 31363.

merendusjulgeolekut ja meresõiduohutust ähvardavate ohtude vastu kooskõlas rahvusvahelise õigusega;

b) edendada teabe jagamist riikide vahel ja suutlikkuse suurendamist selliste ohtude avastamiseks, ennetamiseks ja tõrjumiseks kooskõlas rahvusvahelise õigusega.

Meede 23. Püüdlеме terrorismivaba tuleviku poole.

44. Mõistame karmilt hukka terrorismi kõigis selle vormides ja ilmingutes, olenemata sellest, kes, kus ja millal seda toime paneb. Kinnitame veel kord, et kõik terroriaktid on kuritegelikud ja õigustamatud, hoolimata nende ajendist või sellest, kuidas nende toimepanijad võivad terroriakte õigustada. Rõhutame, kui oluline on kehtestada meetmed, et võidelda terroristliku propaganda levitamise vastu, ennetada ja tõkestada terrorismi rahastamise ja materiaalsete vahendite voogu ning terroristlike organisatsioonide värbamistegevust. Kinnitame veel kord, et terrorismi ja seda soodustavat vägivaldset äärmuslust ei saa ega tohiks seostada ühegi religiooni, tsivilisatsiooni või etnilise rühmaga. Kahekordistame oma jõupingutusi, et tegeleda terrorismi levikut soodustavate tingimustega, terrorismi ennetada ja selle vastu võidelda, suurendada riikide suutlikkust terrorismi ennetamisel ja selle vastu võitlemisel ning tugevdada ÜRO süsteemi rolli. Rahvusvahelise õiguse, sealhulgas rahvusvahelise humanitaarõiguse ja rahvusvahelise inimõigustealase õiguse edendamine ja kaitsmine ning kõigi inimõiguste ja õigusriigi austamine on terrorismi ja seda soodustava vägivaldse äärmusluse vastase võitluse alus. Otsustame:

a) rakendada kooskõlas rahvusvahelise õigusega kogu valitsemissektorit ja kogu ühiskonda hõlmavat lähenemisviisi, et ennetada terrorismi ja seda soodustavat vägivaldset äärmuslust ning nende vastu võidelda, sealhulgas tegeledes terrorismi põhjustega;

b) tegeleda ohuga, mida kujutab endast uute ja kujunemisjärgus tehnoloogiate, sealhulgas digitehnoloogia ja finantsinstrumentide väärkasutamine terroristlikel eesmärkidel;

c) tõhustada ÜRO terrorismivastaste jõupingutuste koordineerimist ja koostööd ÜRO ning asjaomaste piirkondlike ja allpiirkondlike organisatsioonide vahel terrorismi ennetamiseks ja selle vastu võitlemiseks kooskõlas rahvusvahelise õigusega, kaaludes samal ajal jõupingutuste taaskäivitamist rahvusvahelise terrorismivastase võitluse laiaulatusliku konventsiooni sõlmimiseks.

Meede 24. Tõkestame rahvusvahelist organiseeritud kuritegevust ja sellega seotud ebaseaduslikke rahavooge ning võitleme nende vastu.

45. Rahvusvaheline organiseeritud kuritegevus ja sellega seotud ebaseaduslikud rahavood võivad tõsiselt ohustada rahvusvahelist rahu ja julgeolekut, inimõigusi ja kestlikku arengut, sealhulgas võimalike sidemete kaudu, mis võivad mõnel juhul eksisteerida rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse ja terrorirühmituste vahel. Otsustame:

a) suurendada jõupingutusi rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse ja sellega seotud ebaseaduslike rahavoogudega tegelemisel kõikehõlmavate strateegiatega kaudu, mis sisaldavad ennetamist, varajast avastamist, uurimist, kaitset ja õiguskaitset, ajenditega tegelemist ja asjaomaste sidusrühmade kaasamist;

b) tugevdada rahvusvahelist koostööd, et tõkestada rahvusvahelist organiseeritud kuritegevust selle kõigis vormides ja selle vastu võidelda, sealhulgas juhul, kui see pannakse toime info- ja kommunikatsioonitehnoloogia süsteemide abil, ning väljendada heameelt Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni küberkuritegevuse vastase konventsiooni eelnõu väljatöötamise üle.

Meede 25. Edendame tuumarelvavaba maailma eesmärki.

46. Tuumasõda tähendaks laastavat hävingut kogu inimkonna jaoks ja me peame tegema kõik endast oleneva, et vältida sellise sõja ohtu, pidades silmas, et „tuumasõda ei saa võita ja seda ei tohi kunagi pidada“. Täidame oma vastavaid ülesandeid ja kohustusi. Kordame oma sügavat muret tuumadesarmeerimise olukorra pärast. Kinnitame veel kord kõigi riikide võõrandamatut õigust arendada kooskõlas võetud kohustustega tuumaenergia rahuotstarbelist uurimist, tootmist ja kasutamist, mis toimub diskrimineerimiseta. Otsustame:

- a) pühenduda uuesti eesmärgile saavutada tuumarelvavaba maailm;
- b) tunnistada, et kuigi kõigi riikide jõupingutuste lõppeesmärk peaks olema jätkuvalt üldine ja täielik desarmeerimine tulemusliku rahvusvahelise kontrolli all, on vahetuks eesmärgiks tuumasõja ohtu kõrvaldamine ning meetmete rakendamine võidurelvastumise vältimiseks ja püsiva rahu saavutamiseks;
- c) austada ja järgida kõiki olemasolevaid julgeolekutagatise, sealhulgas seoses tuumarelvavabade tsoonide lepingute ja asjaomaste protokollidega ning nendega seotud tagatistega tuumarelvade kasutamise või nende kasutamisega ähvardamise vastu;
- d) pühenduda desarmeerimise ja massihävitusrelvade leviku tõkestamise struktuuri tugevdamisele ning töötada selle nimel, et vältida kehtivate rahvusvaheliste normide nõrgenemist, ning võtta kõik võimalikud meetmed tuumasõja ärahoidmiseks;
- e) püüda kiirendada tuumadesarmeerimise ja tuumarelvade leviku tõkestamisega seotud ülesannete ja kohustuste täielikku ja tulemuslikku rakendamist, sealhulgas järgides asjakohaseid rahvusvahelisi õigusakte ja püüdes luua tuumarelvavabad tsoonid, et suurendada rahvusvahelist rahu ja julgeolekut ning saavutada tuumarelvavaba maailm.

Meede 26. Täidame desarmeerimisega seotud ülesandeid ja kohustusi.

47. Väljendame tõsist muret järjest rohkemate meetmete pärast, mis on vastuolus kehtivate rahvusvaheliste normidega, ning desarmeerimise, relvastuskontrolli ja massihävitusrelvade leviku tõkestamise valdkonnas võetud kohustuste täitmata jätmise pärast. Austame rahvusvahelist õigust, mida kohaldatakse relvade, sõjavahendite ja -meetodite suhtes, ning toetame progressiivseid jõupingutusi ebaseadusliku relvakaubanduse tulemuslikuks likvideerimiseks. Tunnistame ÜRO desarmeerimismehhanismi rolli säilitamise ja tugevdamise tähtsust. Keemia- ja bioloogiliste relvade igasugune kasutamine, kes seda ka ei teeks, ükskõik kus ja mis tahes tingimustel, on vastuvõetamatu. Nõuame asjaomaste aluslepingute täielikku järgimist ja rakendamist. Kinnitame taas oma ühist otsustavust välistada täielikult bioloogiliste mõjurite ja toksiinide kasutamine relvadena ning tugevdada bakterioloogiliste (bioloogiliste) ja toksiliste relvade väljatöötamise, tootmise ja ladustamise keelustamise ning nende hävitamise konventsiooni¹⁴. Otsustame:

- a) taaselustada ÜRO rolli desarmeerimise valdkonnas, sealhulgas soovitudes Peaassambleel jätkata tööd, mis võiks toetada desarmeerimisele pühendatud neljanda eriistungjärgu (SSOD-IV) ettevalmistamist;
- b) püüelda keemia- ja bioloogilistest relvadest vaba maailma poole ning tagada nende relvade kasutamise eest vastutavate isikute tuvastamise ja vastutusele võtmise;
- c) tegeleda tekkivate ja arenevate bioloogiliste riskidega, parandades protsesse, mille eesmärk on bioloogiliste mõjurite looduslikust, juhuslikust või

¹⁴ Samas, kd 1015, nr 14860.

tahtlikust keskkonda viimisest tulenevaid riske ennetada, ära hoida, koordineerida ja nendeks valmistuda;

d) teha kindlaks, uurida ja arendada tõhusaid meetmeid, sealhulgas võimalikke õiguslikult siduvaid meetmeid, et tugevdada ja institutsionaliseerida rahvusvahelisi norme ja vahendeid bioloogiliste mõjurite ja toksiinide väljatöötamise, tootmise, omandamise, üleandmise, ladustamise, säilitamise ja relvadena kasutamise vastu;

e) tugevdada meetmeid, et takistada massihävitusrelvade omandamist valitsusväliste osalejate poolt;

f) kahekordistada jõupingutusi, et täita võetud kohustusi, mis tulenevad asjaomastest rahvusvahelistest õigusaktidest ning mille kohaselt tuleb keelata või piirata tavarelvide nende humanitaarmõju tõttu ning võtta meetmeid miinivastase tegevuse kõigi asjakohaste aspektide edendamiseks;

g) tugevdada oma riiklikke ja rahvusvahelisi jõupingutusi, et võidelda väike- ja kergrelvade ebaseadusliku kaubanduse kõigi aspektide vastu, seda ära hoida ja see likvideerida;

h) tegeleda olemasolevate lünkadega tavalaskemoona haldamises kogu olemusringi kestel, et vähendada riske, mis on seotud tavalaskemoona planeerimata plahvatuste ning tavalaskemoona kõrvalesuunamise ja ebaseadusliku kaubandusega volitamata vastuvõtjatele, sealhulgas kurjategijatele, organiseeritud kuritegelikele rühmitustele ja terroristidele.

Meede 27. Kasutame ära uute ja kujunemisjärgus tehnoloogiatega seotud võimalusi ning tegeleme nende väärkasutusest tulenevate võimalike riskidega.

48. Tunnistame, et kiired tehnoloogilised muutused pakuvad võimalusi ja riske meie ühiste jõupingutuste jaoks, mida tehakse rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamiseks. Selliste riskidega tegelemisel juhindume rahvusvahelisest õigusest, sealhulgas põhikirjast. Otsustame:

a) edendada edasisi meetmeid ja asjakohaseid rahvusvahelisi läbirääkimisi, et vältida võidurelvastumist avakosmoses kõigis selle aspektides, kaasates kõik asjaomased sidusrühmad kooskõlas õigusnormidega, mis on sätestatud lepingus põhimõtete kohta, mis reguleerivad riikide tegevust kosmose, kaasa arvatud Kuu ja teiste taevakehade uurimisel ja kasutamisel¹⁵;

b) edendada autonoomsete surmavate relvasüsteemide valdkonna kujunemisjärgus tehnoloogiaid käsitleva valitsusekspertide rühma kaudu kiireloomulisi arutelusid autonoomsete surmavate relvasüsteemide üle, et töötada välja vahend, piiramata selle olemust, ja muud võimalikud meetmed, et tegeleda kujunemisjärgus tehnoloogiatega autonoomsete surmavate relvasüsteemide valdkonnas, tõdedes, et rahvusvahelist humanitaarõigust kohaldatakse jätkuvalt täielikult kõigi relvasüsteemide suhtes, sealhulgas autonoomsete surmavate relvasüsteemide võimaliku arendamise ja kasutamise suhtes;

c) tõhustada rahvusvahelist koostööd ja suutlikkuse suurendamise alaseid jõupingutusi, et ületada digilõhed ning tagada, et kõik riigid saavad kasutada digitehnoloogia eeliseid turvaliselt ja ohutult;

d) jätkata tehisintellekti sõjaliste rakendustega seotud olemasolevate ja võimalike riskide ning võimalike võimaluste hindamist kogu nende olemusringi jooksul, konsulteerides asjaomaste sidusrühmadega;

¹⁵ Samas, kd 610, nr 8843.

e) paluda peasekretäril jätkata liikmesriikide teavitamist uutest ja kujunemisjärgus tehnoloogiast, kasutades selleks peasekretäri aruannet teaduse ja tehnoloogia praeguste arengute ning nende võimaliku mõju kohta rahvusvahelistele julgeoleku- ja desarmeerimisalastele jõupingutustele.

III. Teadus, tehnoloogia ja innovatsioon ning digikoostöö

49. Teadus, tehnoloogia ja innovatsioon võivad kiirendada ÜRO püüdluste elluviimist organisatsiooni töö kõigis kolmes sambas. Saame seda potentsiaali ära kasutada ainult rahvusvahelise koostöö kaudu, et saada hüvesid ning võtta julgeid, ambitsioonikaid ja otsustavaid meetmeid, et ületada kasvav lõhe arenenud riikide ja arenguriikide sees ja nende vahel ning kiirendada edusammude tegemist kestliku arengu tegevuskava 2030 elluviimisel. Miljarditel inimestel – eriti arengumaades – puudub sisuline juurdepääs elumuutvatele elutähtsatele tehnoloogiatele. Kui tahame täita oma lubadust mitte kedagi kõrvale jätta, on oluline teadust, tehnoloogiat ja innovatsiooni jagada. Uuendused ja teaduslik läbimurre, mis võivad muuta meie planeedi kestlikumaks ning meie riigid jõukamaks ja vastupanuvõimelisemaks, peaksid olema taskukohased ja kõigile kättesaadavad.

50. Samal ajal peame vastutustundlikult haldama teadusest ja tehnoloogiast tulenevaid võimalikke riske, eelkõige viise, kuidas teadus, tehnoloogia ja innovatsioon saavad põlistada ja süvendada lõhesid, eelkõige soolist ebavõrdsust ning diskrimineerimise ja ebavõrdsuse mustreid riikide sees ja riikide vahel ning avaldada negatiivset mõju inimõiguste kasutamisele ja kestliku arengu vallas tehtud edusammudele. Süvendame oma partnerlust asjaomaste sidusrühmadega, eelkõige rahvusvaheliste finantseerimisasutuste, erasektori, tehniliste ja akadeemiliste kogukondade ning kodanikuühiskonnaga, ning tagame, et teadus, tehnoloogia ja innovatsioon on katalüsaator kaasavama, õiglasema, kestlikuma ja jõukama maailma jaoks, kus austatakse täielikult kõiki inimõigusi.

51. Digi- ja kujunemisjärgus tehnoloogiatel, sealhulgas tehisintellektil, on oluline roll kestliku arengu võimaldajatena ja need muudavad oluliselt meie maailma. Need tehnoloogiad pakuvad tohutut arengupotentsiaali inimeste ja planeedi hüvanguks nii praegu kui ka tulevikus. Oleme kindlalt otsustanud seda potentsiaali ära kasutada ja juhtida riske tõhustatud rahvusvahelise koostöö, asjaomaste sidusrühmadega tehtava koostöö ning kaasava, vastutustundliku ja kestliku digitureviku edendamise kaudu. Sellega seoses oleme käesolevale paktile lisanud üleilmse digikokkuleppe.

Meede 28. Kasutame teaduse, tehnoloogia ja innovatsiooni pakutavad võimalused ära inimeste ja planeedi hüvanguks.

52. Juhindume võrdsuse ja solidaarsuse põhimõtetest ning edendame teaduse, tehnoloogia ja innovatsiooni vastutustundlikku ja eetilist kasutamist. Otsustame:

a) soodustada ja edendada avatud, õiglast ja kaasavat keskkonda teaduse ja tehnoloogia arendamiseks ning koostööks kogu maailmas, sealhulgas suurendades aktiivselt usaldust teaduse ja ülemaailmse innovatsioonialase koostöö vastu;

b) suurendada teaduse, teaduslike teadmiste ja teaduslike tõendite kasutamist poliitikakujundamises ning tagada, et keerukaid ülemaailmseid probleeme käsitletakse valdkondadevahelise koostöö kaudu;

c) soodustada talentide liikuvust ja ringlust, sealhulgas haridusprogrammide kaudu, ning toetada arenguriike talentide hoidmisel ja ajude äravoolu ennetamisel, pakkudes samal ajal tööjõule sobivaid haridus- ja töötingimusi ning -võimalusi.

Meede 29. Suurendame meetmete elluviimist arengumaades, et tugevdada nende teadus-, tehnoloogia- ja innovatsioonisuutlikkust.

53. Teadus, tehnoloogia ja innovatsioon on üliolulised, et toetada ja võimaldada kestlikku majanduskasvu ja kliimameetmeid ning kiirendada kestliku arengu tegevuskava 2030 rakendamist. On hädavajalik teha koostööd, et ületada teadus-, tehnoloogia- ja innovatsioonilõhe arenenud riikide ja arengumaade sees ning nende vahel, toetada arengumaid teaduse, tehnoloogia ja innovatsiooni rahumeelsel rakendamisel kestliku arengu saavutamiseks, eelkõige eriolukorras ja spetsiifiliste probleemidega silmitsi seisvate riikide puhul. Kordame vajadust kiirendada keskkonnahoidlike tehnoloogiate siiret arengumaadesse soodsatel tingimustel, sealhulgas soodus- ja eelistingimustel, nagu vastastikku kokku lepitud. Otsustame:

a) tagada, et teadus, tehnoloogia ja innovatsioon aitaksid lisaks sellistele valdkondadele nagu toiduga kindlustatus ja toitumine, tervishoid, haridus, sotsiaalkaitse, vesi ja sanitaartingimused, energia, kliima ja keskkond kaasa meie jõupingutustele kaotada vaesus kõigis selle vormides ja mõõtmetes, ja nälg, ning vähendada ebavõrdsust;

b) suurendada jõupingutusi, et toetada arengumaid, eelkõige arenenud riikide ja nende arengumaade poolt, kelle jaoks see on võimalik, suurendades suutlikkust teaduse, tehnoloogia ja innovatsiooni valdkonnas poliitikaalaste kogemuste vahetamise, teadmiste jagamise, tehnilise abi, rahastamise, ühiste rahvusvaheliste teadusuuringute ja personalikoolituse kaudu, mis on kohandatud arengumaade konkreetsetele vajadustele, poliitikale ja prioriteetidele;

c) toetada kujunemisjärgus ja avatud lähtekoodiga tehnoloogiate arendamist, kasutuselevõttu ja kestlikku kasutamist ning toetada poliitikat, mis on suunatud avatud teadusele ning avatud innovatsioonile ja oskusteabele kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks, eelkõige arenguriikides;

d) tugevdada põhja-lõuna koostööd, lõuna-lõuna ja kolmepoolset koostööd, võttes samal ajal arvesse riikide erinevaid olusid, et suurendada suutlikkust teaduse, tehnoloogia ja innovatsiooni vallas ja parandada nende kättesaadavust ning suurendada vahendeid tehniliste ja teaduslike algatuste elluviimiseks;

e) suurendada kestlikku arengut toetavate teadusuuringute ja teadusuuringute taristu rahastamist kõigist allikatest ning suurendada teaduskoostöö võimalusi, eriti arengumaades;

f) meelitada ligi ja toetada erasektori investeeringuid teadusesse, tehnoloogiasse ja innovatsiooni ning süvendada avaliku ja erasektori partnerlust, edendades arenguriikides toetavat keskkonda, mis soodustab investeeringuid ja ettevõtlust, arendab kohalikke innovatsiooni ökosüsteeme ja edendab inimväärset tööd ning tagab, et innovatsioon jõuab ülemaailmsetele turgudele;

g) edendada ja säilitada stabiilseid ja vastupanuvõimelisi ülemaailmseid tarneaahelaid, et muuta teaduslikud ja tehnoloogilised tooted ja teenused kõigile kättesaadavamaks.

Meede 30. Tagame, et teadus, tehnoloogia ja innovatsioon aitavad kaasa sellele, et inimõigusi saavad täielikult kasutada kõik inimesed.

54. Tunnistame teaduse, tehnoloogia ja innovatsiooni võimalusi ja riske kõigi inimõiguste edendamisel, kaitsmisel ja järgimisel. Otsustame:

a) tagada, et kõiki teadus- ja tehnoloogiauringuid tehakse vastutustundlikul ja eetilisel viisil, mis kaitseb ja edendab kõiki inimõigusi ning kaitseb teadlaste sõltumatust, vabadust ja ohutust;

b) integreerida inimõiguste perspektiiv uute ja kujunemisjärgus tehnoloogiate regulatiivsetesse ja normide kehtestamise protsessidesse ning kutsuda

erasektorit üles austama inimõigusi ning järgima uute ja kujunemisjärgus tehnoloogiate arendamisel ja kasutamisel eetikapõhimõtteid;

c) tagada, et haavatavas olukorras olevad inimesed saavad kasu teaduse, tehnoloogia ja innovatsiooni arendamisest ja kohaldamisest ning osalevad selles täielikult ja sisuliselt;

d) kasutada ära uute ja kujunemisjärgus tehnoloogiate pakutavaid võimalusi, et suurendada puuetega inimeste võimalusi ja edendada nende võrdsust, sealhulgas tugitehnoloogiate kättesaadavuse edendamise kaudu.

Meede 31. Tagame, et teadus, tehnoloogia ja innovatsioon parandavad soolist võrdsuslikkust ning kõigi naiste ja tütarlaste elu.

55. Teadus, tehnoloogia ja innovatsioon võivad parandada soolist võrdsuslikkust ning naiste ja tütarlaste elu. Oleme sügavalt mures soolise digilõhe ning selle pärast, et kiired tehnoloogilised muutused võivad olemasolevat soolist ebavõrdsust süvendada ning kujutada endast kõigi naiste ja tütarlaste jaoks tõsist ohtu. Otsustame:

a) tegeleda tõketega, mis takistavad kõigi naiste ja tütarlaste täielikku, võrdsset ja sisulist juurdepääsu teadusele, tehnoloogiale ja innovatsioonile ning neis osalemist ja juhtpositsiooni, sealhulgas parandades naiste ja tütarlaste haridus-, tööhõive- ja teadusalaseid võimalusi sellistes valdkondades nagu teadus, tehnoloogia, innovatsioon, matemaatika ja inseneeria;

b) käsitleda sooga seotud riske ja probleeme, mis tulenevad tehnoloogia kasutamisest, sealhulgas kõik vägivalla vormid, k.a seksuaalne ja sooline vägivald, inimkaubandus, ahistamine, eelarvamused ja diskrimineerimine kõigi naiste ja tütarlaste, sealhulgas naissoost võõrtöötajate vastu, mis toimub tehnoloogia kasutamise kaudu või mida tehnoloogia kasutamine võimendab.

Meede 32. Kaitseme, arendame edasi ja täiendame põlisrahvaste, traditsioonilisi ja kohalikke teadmisi.

56. Tunnistame vajadust kohandada teadust, tehnoloogiat ja innovatsiooni ning viia see vastavusse kohalike vajaduste ja oludega, sealhulgas kohalike kogukondade, traditsiooniliste Aafrikast põlvnevate elanikkonnarühmade ja põlisrahvaste jaoks, kooskõlas vaba, eelneva ja teadliku nõusoleku põhimõttega, kui see on asjakohane. Otsustame:

a) edendada koostööt teaduse ja tehnoloogia ning traditsiooniliste, kohalike, Aafrikast põlvnevate elanikkonnarühmade ja põlisrahvaste teadmiste, süsteemide, tavade ja suutlikkuse vahel.

Meede 33. Toetame peasekretäri, et tugevdada ÜRO rolli rahvusvahelise teadus-, tehnoloogia- ja innovatsioonialase koostöö toetamisel.

57. Tunnistame Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni keskse tähtsusega rolli teaduses, tehnoloogias ja innovatsioonis. Võtame teadmiseks peasekretäri teadusliku nõuandekogu loomise, mille ülesandeks on anda sõltumatut teaduslikku nõu. Palume peasekretäril

a) tugevdada ÜRO suutlikkust võimendada teadust, tehnoloogiat ja innovatsiooni organisatsiooni töös, sealhulgas planeerimisel, tulevikustsenaariumide kaalumisel ja prognoosimisel, ning jälgida ja mõõta käimasolevaid ülemaailmseid edusamme, et ületada teadus- ja tehnoloogialõhe arenenud riikides ja arengumaades ning nende riikide vahel;

b) toetada riikide valitsusi teaduse ja tehnoloogia võimendamisel kestliku arengu nimel, sealhulgas uurides võimalusi riikides paiknevate ÜRO meeskondade suutlikkuse ja asjatundlikkuse suurendamiseks.

IV. Noored ja tulevased põlvkonnad

58. Tänapäeva laste ja noorte põlvkond on ajaloo arvukaim ning enamik neist elab arengumaades. Positiivsete muutuste elluviimisel on nad kõige tähtsamad ja me väljendame heameelt noorte olulise panuse üle rahu ja julgeoleku, kestliku arengu ja inimõiguste tagamisse. Siiski jäävad miljonid lapsed ja noored, eriti need, kes on haavatavas olukorras, kogu maailmas ilma tingimustest, mida nad vajavad oma täieliku potentsiaali saavutamiseks ja inimõiguste kasutamiseks. Lapsed ja noored elavad jätkuvalt äärmises vaesuses, ilma juurdepääsuta kriitilistele põhiteenustele, ja nende põhiõigusi ei austata. Tunnistame, et nagu ka tulevased põlvkonnad, elavad nad meie tegevuse ja tegevusetuse tagajärgedega. Investeeringute noorte kaasamisse riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil ja edendame seda, et tagada kõigile parem tulevik.

59. Tunnistame, et lapsed ja noored on tulevastest põlvkondadest eraldi seisvad rühmad. Peame tagama, et praegu võetaks otsuste tegemisel ja poliitika kujundamisel rohkem arvesse tulevaste põlvkondade vajadusi ja huve ning et need oleksid praeguste põlvkondade vajaduste ja huvidega tasakaalus. Lisasime tulevikupaktile deklaratsiooni tulevaste põlvkondade kohta, milles kirjeldatakse üksikasjalikult meie sellekohaseid kohustusi.

Meede 34. Investeeringute laste ja noorte sotsiaalsesse ja majanduslikku arengusse, et nad saaksid saavutada oma täieliku potentsiaali.

60. Rõhutame, kui oluline on investeerida kõigi laste ja noorte jaoks esmatähtsatesse teenustesse, eelkõige tervishoidu, haridusse ja sotsiaalkaitse, ning tagada neile võrdne juurdepääs, et edendada nende sotsiaalset ja majanduslikku arengut. Selleks et kasutada ära oma täielikku potentsiaali ning tagada inimväärne, tootlik ja kvaliteetne töö, peab noortel kogu elu jooksul, sealhulgas hädaolukordades, olema juurdepääs turvalistele, kaasavatele, õiglastele ja kvaliteetsetele haridusvõimalustele, mis annavad neile teadmised, oskused ja võimed, mida nad vajavad kiiresti muutuvast maailmast edukaks toimetulekuks. Otsustame:

a) suurendada kõikidest allikatest pärit investeeringuid noortele olulistesse teenustesse ning tagada, et nende erivajadused ja prioriteedid integreeritakse riiklikesse, piirkondlikesse ja rahvusvahelistesse arengustrateegiatesse, tagada, et teenused on kättesaadavad kõigile noortele, ning kutsuda peasekretäri üles andma liikmesriikidele ajakohastatud teavet ettepaneku kohta luua ülemaailmne noorte investeerimisplatvorm, et meelitada ligi ja paremini rahastada noortega seotud programmitööd riigi tasandil;

b) kiirendada jõupingutusi üldise tervisekindlustuse saavutamiseks, et tagada kõigile noortele võimalikult hea füüsiline ja vaimne tervis, sealhulgas immuniseerimine ja vaktsineerimine ning seksuaal- ja reproduktiivtervis, ning tegeleda kõikide probleemidega, millega arenguriigid nende eesmärkide saavutamisel silmitsi seisavad;

c) toetada arenguriike, et nad suurendaksid märkimisväärselt kõikidest allikatest pärit investeeringuid haridusse ja oskustesse, eelkõige alusharidusse ja tüdrukute haridusse ja oskustesse, et luua kaasavad, juurdepääsetavad ja vastupidavad haridussüsteemid ning elukestva õppe võimalused, mis on kohandatud noorte ja laste vajadustele praegu ja tulevikus, tõhustades õppekavasid, parandades õpetajate kutsealast arengut, kasutades digitehnoloogiat ning parandades juurdepääsu tehnilisele ja kutseõppele, et aidata noortel ühiskonda panustada;

d) luua noortele, eriti arenguriikides ning eelkõige noortele naistele ja haavatavas olukorras olevatele noortele inimväärsed töökohad ja elatusvahendid, kaotades samal ajal ebavõrdsuse hoolekandesektoris, ning luua ja tagada noortele

juurdepääs universaalsetele, piisavatele, terviklikele, kestlikele ja riigi omandis olevatele sotsiaalkaitstesüsteemidele;

e) võimestada, julgustada ja toetada noori, et nad tegeleksid ettevõtluse ja innovatsiooniga ning muudaksid oma ideed elujõulisteks äriühimalusteks;

f) rakendada peresõbralikku ja perekeskset poliitikat, mis toetab laste ja noorte sotsiaalset ja majanduslikku arengut, et nad saaksid saavutada oma täieliku potentsiaali ja kasutada oma inimõigusi.

Meede 35. Edendame, kaitseme ja austame kõigi noorte inimõigusi ning soodustame sotsiaalset kaasatust ja integratsiooni.

61. Kinnitame veel kord, kui oluline on tagada kõigi noorte õiguste täielik kasutamine, kaitsta neid vägivalla eest ning soodustada sotsiaalset kaasatust ja integratsiooni, eriti kõige vaesemate, haavatavas olukorras olevate noorte, sealhulgas Aafrikast põlvnevate elanikkonnarühmade puhul, ning nende puhul, keda diskrimineeritakse mitmel viisil ja kattuvalt. Otsustame:

a) tõhustada võitlust rassismi, rassilise diskrimineerimise, ksenofoobia ja sallimatuse kõigi vormide vastu, mis mõjutavad noori ja takistavad neil oma potentsiaali ellu viia, ning võidelda usulise vihkamise vastu, mis kujutab endast diskrimineerimisele, vaenule või vägivallale õhutamist;

b) suurendada rahvusvahelisi, piirkondlikke ja riiklikke jõupingutusi, et võtta viivitamata tõhusaid meetmeid sunniviisilise töö kaotamiseks, kaasaegse orjapidamise ja inimkaubanduse, eriti naiste ja lastega kauplemise lõpetamiseks, ning igal viisil lapstööjõu kasutamise kaotamiseks;

c) tegeleda kõigi noorte naiste ja tütarlaste ees seisvate probleemidega, sealhulgas võidelda sooliste stereotüüpide ja negatiivsete sotsiaalsete normide vastu ning kaotada diskrimineerimine, ahistamine, kõik noorte naiste ja tütarlaste vastu suunatud vägivalla vormid, sealhulgas seksuaalne ja sooline vägivald, ning kahjulikud tavad, sealhulgas naiste suguelundite moonutamine ning lapsega sõlmitud, varajased ja sundabielud;

d) suurendada kaasatust ja kõrvaldada kõik tõkked, mis takistavad puuetega noortel saavutada ja säilitada maksimaalset autonoomiat, sõltumatust ning täielikku kaasamist ja osalemist kõigis eluvaldkondades, ning investeerida tugitehnoloogiatesse, mis võivad edendada nende täielikku, tõhusat ja sisulist osalemist ühiskonnas;

e) tegeleda kliimamuutuste kahjuliku mõjuga ja muude keskkonnaprobleemidega, mis ohustavad noorte võimet kasutada oma inimõigusi ning puhast, tervislikku ja kestlikku keskkonda;

f) tugevdada põlvkondadevahelisi partnerlusi ja solidaarsust, edendades vabatahtliku, konstruktiivse ja korrapärase suhtluse võimalusi noorte ja eakate vahel nende perekondades, töökohtades ja ühiskonnas laiemalt.

Meede 36. Tugevdame noorte sisulist osalemist riiklikul tasandil.

62. Tunnustame olulist panust, mida noored juba annavad rahu ja julgeoleku, kestliku arengu ja inimõiguste edendamisse oma riigis. Saame täita kõigi noorte vajadusi ja vastata nende püüdlustele ainult siis, kui me neid süstemaatiliselt kuulame, nendega koostööd teeme ja pakume neile sisulisi võimalusi tuleviku kujundamiseks. Otsustame:

a) julgustada ja toetada mehhanismide loomist riiklikul tasandil, kui neid ei ole, et konsulteerida noortega ja pakkuda neile sisulisi võimalusi osaleda riiklikus

poliitikakujundamises ja otsustusprotsessides, mida taotluse korral toetab ÜRO süsteem kooskõlas riiklike õigusaktide ja poliitikaga;

b) kaaluda põlvkondadevaheliste dialoogide edendamist, et luua tugevamad partnerlused eri vanuserühmadesse kuuluvate isikute, sealhulgas noorte vahel, ning valitsuste ja noorte vahel;

c) tegeleda probleemidega ja kõrvaldada tõkked, mis takistavad kõigi noorte, sealhulgas noorte naiste, puuetega noorte, Aafrikast põlvnevate noorte ja haavatavas olukorras olevate noorte täielikku, sisulist ja tulemuslikku osalemist riikliku poliitika kujundamises ja otsuste tegemises ning parandada nende esindatust ametlikes poliitilistes struktuurides;

d) toetada noorte juhitud ja noortele suunatud organisatsioone, eelkõige suutlikkuse suurendamise abil.

Meede 37. Tugevdame noorte sisulist osalemist rahvusvahelisel tasandil.

63. Väljendame heameelt edusammude üle, mida on tehtud noorte sisulise kaasamise edendamisel ÜROs. Oleme kindlalt otsustanud seda tööd kiirendada, tagades noorte suurema kaasamise ÜRO töösse ning suurendades noorte kaasamise esindatust, tõhusust ja mõju ÜROs. Otsustame:

a) edendada noorte sisulist, kaasavat ja tõhusat kaasamist asjakohastes ÜRO valitsustevahelistesse organitesse ja protsessidesse, kui see on asjakohane ning kooskõlas kodukorra ja väljakujunenud tavaga, võttes arvesse soolise võrdsõiguslikkuse ning tasakaalustatud geograafilise esindatuse ja mittediskrimineerimise põhimõtteid;

b) julgustada noorte, sealhulgas noorte delegaatide kaasamist ÜRO riikide delegatsioonidesse;

c) nõuda osamakseid ÜRO Noortefondi, et hõlbustada arenguriikide noorte esindajate osalemist ÜRO tegevuses, võttes arvesse vajadust suurema geograafilise tasakaalu järele noorte esindatuse osas, ning paluda sellega seoses peasekretäril võtta asjakohaseid meetmeid fondi osamaksete tegemise soodustamiseks, sealhulgas suurendades teadlikkust sellest fondist;

d) paluda peasekretäril jätkata liikmesriikide ja noortega konsulteerides peamiste põhimõtete väljatöötamist noorte sisuliseks, esinduslikuks, kaasavaks ja turvaliseks osalemiseks asjakohastes valitsustevahelistes protsessides ja kogu ÜRO töös, et liikmesriigid saaksid neid arvesse võtta.

V. Ülemaailmse juhtimise ümberkujundamine

64. Tänapäeval on meie mitmepoolne süsteem, mis loodi pärast Teist maailmasõda, enneolematu surve all. Viimase 80 aasta jooksul on selle süsteemiga saavutatud märkimisväärsed tulemused. Kuid me ei ole oma rahvusvahelise korra tuleviku osas loorberitele puhkama jäänud, ja teame, et see kord ei saa jääda muutumatuks. Võtame meetmeid mitmepoolsuse tugevdamiseks ja taaselavdamiseks ning rahvusvahelise koostöö süvendamiseks. Kinnitame uuesti vankumatut pühendumust rahvusvahelisele õigusele, sealhulgas põhikirjale, et lahendada ülemaailmseid probleeme, millest mõned võivad haarata kogu inimkonda ja selle ohtu seada. Ülemaailmse juhtimise ümberkujundamine on oluline tagamaks, et ÜRO töö kõigis kolmes sambas viimastel aastakümnetel tehtud positiivsetes edusammudes ei toimuks tagasipööret. Me ei lase sel juhtuda.

65. Peame taastama usalduse ülemaailmsete institutsioonide vastu, muutes need tänapäeva maailma suhtes representatiivsemaks ja reageerimisvõimelisemaks ning tulemuslikumaks üksteise ja oma rahva ees võetud kohustuste täitmisel. Kinnitame

taas oma pühendumust mitmepoolsusele ja rahvusvahelisele koostööle, juhindudes põhikirjast ning usalduse, võrdsuse, solidaarsuse ja universaalsuse põhimõtetest. Kujundame ülemaailmse juhtimise ümber ja tugevdame mitmepoolset süsteemi, et aidata meil saavutada maailma, mis on turvaline, rahumeelne, õiglane, võrdne, kaasav, kestlik ja jõukas.

Meede 38. Kujundame ülemaailmse juhtimise ümber ja taaselavdame mitmepoolse süsteemi, et tulla toime praeguste ja tulevaste probleemidega ja kasutada ära võimalusi.

66. Oleme otsustanud muuta mitmepoolset süsteemi, mille keskmes on ÜRO, et see oleks

a) tulemuslikum ja suudaks paremini täita meie lubadusi koos suurema vastutuse, läbipaistvuse ja rakendusmehhanismidega, et tagada kohustuste täitmine ja taastada usaldus ülemaailmsete institutsioonide vastu;

b) paremini valmis tulevikuks, suutlikkuse suurendamiseks ning tehnoloogia ja andmete kasutamiseks riskide prognoosimiseks, võimaluste ärakasutamiseks, varajaseks tegutsemiseks ja ebakindluse ohjamiseks;

c) õiglasem, demokraatlikum, võrdsem ja tänapäeva maailma paremini esindav, tagamaks, et kõik liikmesriigid, eelkõige arengumaad, saaksid sisuliselt osaleda mitmepoolsetes institutsioonides toimuvates ülemaailmsetes otsustusprotsessides ning integreerides arengumaade hääle paremini ülemaailmsetesse otsuste tegemisse;

d) kaasavam, et võimaldada asjaomaste sidusrühmade sisulist osalemist sobivas formaadis, kinnitades samal ajal uuesti ÜRO valitsustevahelist olemust ning riikide ainulaadset ja kesket rolli üleilmsete probleemide lahendamisel;

e) rohkem omavahel ühendatud, tagamaks, et mitmepoolne süsteem suudab koondada olemasoleva institutsioonilise suutlikkuse, töötada paremini süsteemina, ületada killustatuse ja tegeleda igakülgset mitmemõõtmeliste ja mitut valdkonda hõlmavate probleemidega, maksimeerides samal ajal tõhusust;

f) rahaliselt stabiilsem, tagades ÜRO-le piisava, kestliku ja prognoositava rahastamise, ning selleks kohustume täitma oma finantskohustused täiel määral, õigeaegselt ja tingimusteta.

Meede 39. Reformime Julgeolekunõukogu, tunnistades tungivat vajadust muuta see esinduslikumaks, kaasavamaks, läbipaistvamaks, tõhusamaks, tulemuslikumaks, demokraatlikumaks ja vastutustundlikumaks.

67. Vastuseks üha pakilisemaks muutuvale vajadusele suurendada ÜRO suutlikkust säilitada rahvusvahelist rahu ja julgeolekut, nagu on sätestatud põhikirjas, lepime kokku järgmistes juhtpõhimõtetes, mis on kindlaks määratud valitsustevahelistel läbirääkimistel, mis käsitlesid ÜRO Julgeolekunõukogu võrdset esindatust ja liikmete arvu suurendamist ning muid Julgeolekunõukoguga seotud küsimusi vastavalt Peaassamblee 15. septembri 2008. aasta otsusele 62/557, ja mis on järgmised reformi parameetrid:

a) heastada esmajärjekorras Aafrika vastu suunatud ajalooline ebaõiglus ning Aafrikat erijuhtumina käsitledes parandada samal ajal alaesindatud ja esindamata piirkondade ja rühmade, nagu Aasia ja Vaikse ookeani piirkonna ning Ladina-Ameerika ja Kariibi mere piirkonna esindatust;

b) laiendada Julgeolekunõukogu, et see esindaks paremini ÜRO praegust liikmeskonda ja kajastaks tänapäeva maailma tegelikku olukorda, ning suurendada arenguriikide ning väikeste ja keskmise suurusega riikide esindatust, võttes arvesse meie kestliku arengu eesmärgi 16.8 raames võetud kohustusi;

- c) jätkata arutelusid piirkondadevaheliste rühmade esindatuse küsimuses, võttes arvesse, et valitsustevahelisi läbirääkimisi puudutavates aruteludes on mainitud väikeseid arenevaid saareriike, Araabia riike ja muud, nagu Islami Koostöö Organisatsioon;
- d) suurendada jõupingutusi, et jõuda kokkuleppele liikmesuse kategooriate küsimuses, võttes arvesse valitsustevaheliste läbirääkimiste käigus peetud arutelusid;
- e) laiendatud Julgeolekunõukogu liikmete koguarv peaks tagama tasakaalu selle esindavuse ja tõhususe vahel;
- f) töömeetodid peaksid tagama laiendatud Julgeolekunõukogu kaasava, läbipaistva, tõhusa, tulemusliku, demokraatliku ja vastutustundliku toimimise;
- g) veto küsimus on Julgeolekunõukogu reformi keskne element. Suurendame jõupingutusi, et jõuda kokkuleppele veto tuleviku osas, sealhulgas arutelud selle kohaldamisala ja kasutamise piiramise üle;
- h) põhjaliku reformi osana tuleks kaaluda läbivaatamisklausli lisamist, tagamaks, et Julgeolekunõukogu jätkab edaspidigi oma volituste täitmist ja vastab jätkuvalt oma eesmärgile.

Meede 40. Tugevdame esmajärjekorras ja viivitamata oma jõupingutusi, mida tehakse Julgeolekunõukogu reformi üle peetavate valitsustevaheliste läbirääkimiste raames.

68. Toetame Julgeolekunõukogu reformi olemust, milleks on liikmesriikide eestvedamine, ning suurendame jõupingutusi reformi elluviimiseks valitsustevaheliste läbirääkimiste kaudu vastavalt Peaassamblee otsusele 62/557 ja muudele asjakohastele ÜRO Peaassamblee resolutsioonidele ja otsustele, näiteks 23. novembri 1998. aasta resolutsioonile 53/30. Tuginedes valitsustevahelistel läbirääkimistel tehtud hiljutistele edusammudele, sealhulgas suurema läbipaistvuse ja kaasatuse ning institutsioonilise mälu tõhustamise kaudu, otsustame:

- a) julgustada riike ja riikide rühmi esitama lisamudeleid ja vaatama läbi juba esitatud mudeleid struktureeritud dialoogide jaoks, et töötada tulevikus välja konsolideeritud mudel, mis põhineb viie klatri lähenemisel ja liikmesriikide esitatud mudelitel.

Meede 41. Tugevdame ÜRO Julgeolekunõukogu reageerimist rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamisele ning tema suhet Peaassambleega.

69. Jätkame Julgeolekunõukogu töömeetodite täiustamist ja demokratiseerimist ning tugevdame selle suhteid Peaassambleega kooskõlas mõlema ülesannete, võimu, volituste ja pädevustega, mis on sätestatud põhikirjas, ning neid täielikult austades, eeldades, et see ei tohiks asendada Julgeolekunõukogu reformi, mille kokkuvõte on esitatud meetmes 39. Otsustame:

- a) täielikult rakendada ja järgida kõiki ÜRO põhikirja sätteid, mis on seotud ÜRO Julgeolekunõukogu otsustusprotsessiga, sealhulgas põhikirja artikli 27 lõiget 3;
- b) toetada ÜRO Julgeolekunõukogu usaldusväärseid, õigeaegseid ja otsustavaid meetmeid, mida ta võtab oma esmase kohustuse täitmisel, milleks on säilitada rahvusvahelist rahu ja julgeolekut, et hoida ära genotsiidi, inimsusvastaseid kuritegusid ja sõjakuritegusid või teha lõpp nende toimepanemisele;
- c) tugevdada aktiivselt ÜRO Julgeolekunõukogu käimasolevaid jõupingutusi, mida tehakse selle töömeetodite läbivaatamiseks ja tõhustamiseks, sealhulgas läbirääkimiste eestvedaja ja kaaseestvedaja töökorraldus, ning tugevdada koostööd ja teabevahetust Julgeolekunõukogu ja Peaassamblee ning selle allorganite, sealhulgas rahuloomekomisjoni vahel, samuti Majandus- ja Sotsiaalnõukogu ning

piirkondlike ja allpiirkondlike töökorralduste vahel, sealhulgas jätkates Peaassamblee 3. novembri 1950. aasta resolutsiooni 377 A (V) (ühinemise kohta rahu nimel) ja 26. aprilli 2022. aasta resolutsiooni 76/262 (vetoalgatuse kohta) täielikku rakendamist ja kasutamist;

d) täiustada kõigi ÜRO Peaassamblee liikmete osalemist Julgeolekunõukogu ja selle allorganite töös ja juurdepääsu sellele, et suurendada Julgeolekunõukogu vastutust liikmeskonna ees ja suurendada selle töö läbipaistvust.

Meede 42. Suurendame jõupingutusi, et taaselustada Peaassamblee töö.

70. Kinnitame taas ÜRO Peaassamblee keskset positsiooni ÜRO peamise arutelu-, poliitikakujundamise ja esindusorganina. Otsustame:

a) veelgi tõhustada ja täiel määral ära kasutada Peaassamblee rolli ja volitusi, et tegeleda muutuvate üleilmsete probleemidega täielikus kooskõlas põhikirjaga;

b) tõhustada viise, kuidas Peaassamblee saab aidata kaasa rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamisele, võttes eelkõige meetmeid kooskõlas Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirjaga;

c) rõhutada, et peasekretäri valiku- ja ametisse nimetamise protsessis tuleb juhinduda saavutatust lähtumise, läbipaistvuse ja kaasatuse põhimõtetest ning võtta nõuetekohaselt arvesse soolist tasakaalu ja piirkondlikku rotatsiooni, ning võtta järgmises ja sellele järgnevas valiku- ja ametisse nimetamise protsessis arvesse kahetsusväärset asjaolu, et seni ei ole olnud ühtegi naispeasekretäri, ning kutsume liikmesriike üles kaaluma naiskandidaatide nimetamist.

Meede 43. Tugevdame Majandus- ja Sotsiaalnõukogu, et kiirendada kestlikku arengut.

71. Võtame kohustuse tugevdada Majandus- ja Sotsiaalnõukogu kui majandusliku ja sotsiaalse arengu küsimustes koordineerimise, poliitika läbivaatamise, poliitilise dialoogi ja soovitud tegevuse peamise organi tööd, tõdedes nõukogu keskset rolli kestliku arengu kolme mõõtme tasakaalustatud integreerimisel ja kestliku arengu tegevuskava 2030 rakendamise toetamisel. Otsustame:

a) jätkata koostöö tugevdamist Majandus- ja Sotsiaalnõukogu ja rahuloomekomisjoni ning Majandus- ja Sotsiaalnõukogu ja rahvusvaheliste finantseerimisasutuste vahel vastavalt nende volitustele;

b) soodustada kooskõlas nõukogu 25. juuli 1996. aasta resolutsiooniga 1996/31 Majandus- ja Sotsiaalnõukogule nõu andvate valitsusväliste organisatsioonide struktureeritumat, sisukamat ja tihedamat kaasamist nõukogu tegevusse;

c) toetada nõukogu noortefoorumit, et suurendada noorte kaasatust, tagades, et foorum on kõigi piirkondade noorte jaoks platvorm, kus jätkata oma ideede jagamist ja pidada dialoogi liikmesriikidega;

d) paluda nõukogul uurida kaasava valitsustevahelise protsessi kaudu, milles osalevad kõik liikmesriigid, võimalusi neljanda naiste maailmakonverentsi kolmekümnenda aastapäeva kontekstis taaselustada naiste staatuse komisjon, et edendada Pekingi deklaratsiooni ja tegevusprogrammi täielikku ja tõhusat rakendamist, saavutada sooline võrdsuslikkus ning kõigi naiste ja tütarlaste võimestamine, edendada ja kaitsta nende inimõigusi ning tagada komisjoni otstarbekohasus, kinnitades samal ajal komisjoni volitusi, ning kaaluda vajaduse korral võimalusi tugevdada nõukogu teisi allorganeid.

Meede 44. Tugevdame rahuloomekomisjoni.

72. Kinnitame oma pühendumust tugevdada rahuloomekomisjoni rahuloomestruktuuri 2025. aasta läbivaatamise kaudu, et saavutada strateegilisem lähenemisviis ning suurem sidusus ja mõju riiklikule ja rahvusvahelisele rahuloomele ning rahupüüdluste jätkamisele. Otsustame:

a) suurendada komisjoni rolli rahu ülesehitamise ja säilitamise platvormina, sealhulgas heade tavade jagamise kaudu liikmesriikide vahel ning poliitilise ja rahalise toetuse mobiliseerimise kaudu riiklikuks ennetustegevuseks, rahu säilitamiseks ja rahuloomeks, eelkõige eesmärgiga vältida võimalikku konflikti taaspuhkemist, ning seda kooskõlas komisjoni volitustega;

b) kasutada komisjoni ulatuslikumalt, et toetada liikmesriikide edusamme nende riikliku vastutusega ja riigi juhitud rahuloomes, rahu säilitamisel ja ennetustegevuses, ning tugevdada komisjoni nõuandvat, ühendavat ja kokkukutsuvat rolli ning ergutada komisjoni konsulteerima kooskõlas komisjoni volitustega kodanikuühiskonna, valitsusväliste organisatsioonide, sealhulgas naisorganisatsioonidega, ja erasektoriga, kes osalevad vajaduse korral rahuloometegevuses;

c) luua süstemaatilisemad ja strateegilisemad partnerlused komisjoni ning rahvusvaheliste, piirkondlike ja allpiirkondlike organisatsioonide, sealhulgas rahvusvaheliste finantseerimisasutuste vahel, et tugevdada rahuloomet ja rahupüüdluste säilitamist, mobiliseerida rahalisi vahendeid rahu säilitamiseks ning aidata ühtlustada riiklike arengu-, rahuloom- ja ennetusalaseid lähenemisviise;

d) tagada, et komisjon täidab juhul, kui asjaomane riik seda taotleb, koostöös Julgeolekunõukoguga ja riikides paiknevate ÜRO meeskondade toel rahuoperatsiooni üleminekuajal ja pärast seda riikidele olulist toetavat rolli.

Meede 45. Tugevdame ÜRO süsteemi.

73. Rõhutame, kui oluline on, et ÜRO süsteem jääks tulemuslikuks, tõhusaks ja mõjusaks. Otsustame:

a) saavutada paindlikuma, reageerimisvõimelisema ja vastupanuvõimelisema ÜRO, eelkõige suurendades organisatsiooni suutlikkust innovatsiooni, andmeanalüüsi, digiülemineku, tulevikusuundade strateegilise analüüsi ja käitumisteaduste valdkonnas, et liikmesriike paremini toetada ja ÜRO volitusi täita;

b) võtta kohustuse täielikult toetada ja jätkuvalt tugevdada ÜRO arengusüsteemi, sealhulgas kohalike koordinaatorite süsteemi, et muuta see strateegilisemaks, reageerimisvõimelisemaks, vastutustundlikumaks, koostööpõhisemaks ja integreeritumaks, toetamaks arenguriike kestliku arengu tegevuskava 2030 saavutamisel ning praeguste, uute ja esilekerkivate kestliku arengu probleemidega tegelemisel kooskõlas ÜRO põhikirjaga ning toetamaks riiklike prioriteete ja poliitikat, sealhulgas ÜRO kestliku arengu koostööraamistike kaudu, ning nõuda nende eesmärkide saavutamiseks suuremat asjakohast, prognoositavat ja kestlikku rahastamist;

c) tagada puuetega inimestele ligipääsetavuse ja puuetega inimeste kaasamise ÜROs, et võimaldada nende täielikku, sisulist ja tõhusat osalemist ning võrdsust ÜRO töö kõigis aspektides;

d) rõhutada, et ÜRO tegevjuhtide ja kõrgete ametikohtade valiku- ja ametisse nimetamise protsessis tuleb juhendada läbipaistvuse ja kaasatuse põhimõtetest ning see peab toimuma kooskõlas ÜRO põhikirja artikli 101 kõigi sätetega, võttes töötajate töölevõtmisel nõuetekohaselt arvesse võimalikult laia geograafilist ulatust ja soolist tasakaalu ning järgides üldreeglit, mille kohaselt ei tohiks ühegi riigi või riikide rühma kodanikel olla ÜRO süsteemis kõrgetel ametikohtadel monopoli.

Meede 46. Tagame, et iga inimene saaks oma inimõigusi tegelikult kasutada ning reageerime uutele ja esilekerkivatele probleemidele.

74. Inimõiguste ülddeklaratsiooni 75. aastapäeva ning Viini deklaratsiooni ja tegevuskava¹⁶ 30. aastapäeva möödudes oleme jätkuvalt pühendunud kõigi inimõiguste ja põhivabaduste, sealhulgas kodaniku-, poliitiliste, majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste edendamisele ja kaitsmisele. See hõlmab õigust arengule. Oleme ikka pühendunud täitma oma kohustusi austada, kaitsta ja järgida inimõigusi ning rakendada kõiki asjakohaseid rahvusvahelisi inimõigusi käsitlevaid õigusakte. Kõik inimõigused on universaalsed, jagamatud, üksteisest sõltuvad ja omavahel seotud. Inimõigused tugevdavad üksteist ning neid tuleb käsitleda õiglasel ja võrdsel viisil, samadel alustel ja sama rõhuasetusega. Kestliku arengu eesmärkide siht on anda kõigile inimestele võimalus oma inimõigusi kasutada. Üksikisikuid ja kodanikuühiskonna institutsioone, sealhulgas valitsusväliseid organisatsioone, rühmitusi ja inimõigustega tegelevaid riiklikke institutsioone, kes on ülesandeks võtnud kõigi inimeste kõigi inimõiguste ja põhivabaduste edendamise ja kaitse kooskõlas ÜRO põhikirja ja rahvusvahelise inimõigustealase õigusega, tuleb kõikjal kaitsta igasuguse hirmutamise ja kättemaksu eest nii internetis kui ka mujal. Peame jätkuvalt toetama inimõiguste kaitset, tugevdades oma suutlikkust reageerida olemasolevatele, uutele ja esilekerkivatele probleemidele inimõiguste kasutamisel. Otsustame:

a) tuletada meelde ÜRO inimõiguste ülemvoliniku volitusi, mis on esitatud 20. detsembri 1993. aasta resolutsioonis 48/141, ning paluda peasekretäril hinnata vajadust ÜRO inimõiguste mehhanismide, sealhulgas ÜRO inimõiguste ülemvoliniku büroo asjakohase, prognoositava, suurema ja jätkusuutliku rahastamise järele volituste tõhusaks ja tulemuslikuks täitmiseks, et võimaldada neil reageerida rahvusvahelise üldsuse ees seisvatele mitmesugustele inimõigustega seotud probleemidele erapooletult, objektiivselt ja mittevalikuliselt;

b) tõhustada koordineerimist ja koostööd inimõigustega tegelevate ÜRO üksuste vahel ning vältida tegevuse dubleerimist nende olemasolevate volituste piires, sealhulgas tihedama koordineerimise kaudu ÜRO inimõiguste ülemvoliniku bürooga.

Meede 47. Kiirendame rahvusvahelise finantsstruktuuri reformi, et lahendada praegusi ja tulevaseid probleeme.

75. Rahvusvahelise finantsstruktuuri reform on oluline samm usalduse suurendamiseks mitmepoolse süsteemi suhtes. Tunnustame käimasolevaid reformipüüdlusi ning nõuame veelgi kiireloomulisemate ja ambitsioonikamate meetmete võtmist, tagamaks et rahvusvaheline finantsstruktuur muutub tõhusamaks, õiglasemaks, tänapäeva maailma jaoks sobivaks ja reageeriks probleemidele, millega arenguriigid silmitsi seisavad, kõrvaldades kestliku arengu eesmärgi rahastamispuudujäägi. Rahvusvahelise finantsstruktuuri reform peaks asetama keskele kohale kestliku arengu tegevuskava aastani 2030, koos vankumatu kohustusega investeerida vaesuse kõikide vormide ja mõõtmete kaotamisse. Otsustame:

a) jätkata rahvusvahelise finantsstruktuuri põhjalikumaid reforme, et kiirendada jõuliselt kestliku arengu tegevuskava aastani 2030 rakendamist ning saavutada kaasavam, õiglasem, rahumeelsem, vastupanuvõimelisem ja kestlikum maailm inimeste ja planeedi, praeguste ja tulevaste põlvkondade heaks.

Meede 48. Kiirendame rahvusvahelise finantsstruktuuri reformi, et tugevdada arengumaade häält ja esindatust.

¹⁶ A/CONF.157/24 (I osa), III pt.

76. Tunnustame ÜRO olulist rolli ülemaailmses majanduse juhtimises, tõdedes, et ÜRO-l ja rahvusvahelistel finantseerimisasutustel on üksteist täiendavad volitused, mistõttu on ülimalt oluline nende tegevust koordineerida, austades samal ajal täielikult olemasolevaid juhtimismehhanisme ja volitusi, millest konkreetsed organisatsioonid ja reeglid juhinduvad ja mis on ÜROst sõltumatud. Võtame rahuloluga teadmiseks algatuse kutsuda iga kahe aasta tagant kokku riigipeade ja valitsusjuhtide tasandil tippkohtumine, et tugevdada olemasolevaid ja luua süstemaatilisemaid sidemeid ja koordineerimist ÜRO ja rahvusvaheliste finantseerimisasutuste vahel, ning rõhutame kaasava osalemise tähtsust. Tõdeme, kui oluline on jätkata juhtimisreformide elluviimist rahvusvahelistes finantseerimisasutustes ja mitmepoolsetes arengupankades. Rõhutame vajadust suurendada arengumaade esindatust ja häält ülemaailmsetes majandusotsuste tegemises, normide kehtestamises ja ülemaailmses majanduse juhtimises rahvusvahelistes majandus- ja finantseerimisasutustes, sealhulgas Rahvusvahelises Valuutafondis ja Maailmapangas, et luua tõhusamad, usaldusväärsemad, vastutustundlikumad ja õiguspärasemad institutsioonid. Kiidame heaks sammud arengumaade hääle ja esindatuse parandamiseks ning Rahvusvahelise Valuutafondi direktorite nõukogus kahekümne viienda direktori ametikoha loomise Sahara-taguse Aafrika jaoks ning hiljutised muudatused kvootides ja hääleõiguses. Rõhutame, kui oluline on parandada mitmekesisust ja soolist esindatust juhatustes, kõrgemas juhtkonnas ja ametikohtadel. Need sammud võivad aidata kõnealustel institutsioonidel üleilmseid probleeme paremini lahendada. Otsustame:

a) ergutada Rahvusvahelise Valuutafondi direktorite nõukogu astuma täiendavaid samme, et jätkata tugeva, kvoodipõhise ja piisavate vahenditega institutsiooni toetamist ning parandada arengumaade hääleõigust ja esindatust, eelkõige fondi direktorite nõukogu käimasoleva tegevuse kaudu, et töötada 2025. aasta juuniks välja võimalikud lähenemisviisid, mille abil suunata kvootide seitsmeteistkümnenda üldise läbivaatamise raames kvootide edasist korrigeerimist, sealhulgas uue kvoodivalemi abil, kaitstes samal ajal kõige vaesemate liikmete kvoodiosa;

b) nõuda tungivalt, et Maailmapanga juhtorganid ja teised mitmepoolsed arengupangad astuksid täiendavaid samme, et saavutada arengumaade tugev ja laiem esindatus, hääleõigus ja osalemine, tunnustades samal ajal täielikult käimasolevaid jõupingutusi selles valdkonnas.

Meede 49. Kiirendame rahvusvahelise finantsstruktuuri reformi, et kaasata kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks täiendavaid rahalisi vahendeid, vastata arengumaade vajadustele ja suunata rahastamine neile, kes seda kõige enam vajavad.

77. Arengumaad vajavad kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks paremat juurdepääsu rahastusele kõigist allikatest. Kapitalivood paljudesse arengumaadesse vähenevad ning paljudest arengumaadest lahkub rohkem kapitali, kui sinna saabub. Mitmepoolsetel arengupankadel on oluline roll kestliku arengu toetamisel ja sellega seotud eesmärkide saavutamisel ning nad on otsustava tähtsusega selleks, et suurendada riikide juurdepääsu rahastamisele taskukohasematel tingimustel ja aidata kaasa erasektori investeeringute kaasamisele. Tervitame mitmepoolsete arengupankade käimasolevaid reformipüüdlusi, mille eesmärk on mobiliseerida kestliku arengu tegevuskava aastani 2030 jaoks rohkem rahalisi vahendeid, tõdedes, et lisaks riigisiseste ressursside mobiliseerimise ning riigisisese poliitika ja regulatiivse keskkonna tugevdamisele on kiiresti vaja pankade täiendavaid reforme. Otsustame:

a) tagada Rahvusvahelise Arenguassotsiatsiooni tugeva ja mõjusa kahekümne esimese vahendite täiendamise viisil, mis hõlmab nii uute kui ka

olemasolevate rahastajate panust ja tugevaid poliitilisi kohustusi, mis suurendaks märkimisväärselt assotsiatsiooni vahendeid, ning töötada selle nimel, et suurendada aastani 2030 märkimisväärselt ja kestlikult assotsiatsiooni vahendeid;

b) nõuda tungivalt, et mitmepoolsed arengupangad kiirendaksid reformide tempot oma missiooni ja visiooni, stiimulite struktuuri, tegevuspõhise lähenemisviisi ja finantssuutlikkuse valdkonnas ning kaaluksid täiendavaid samme rahastamise kättesaadavuse suurendamiseks ning arenguriikidele poliitilise toe ja tehnilise abi pakkumiseks, et lahendada üleilmseid probleeme ja saavutada kestliku arengu eesmärgid;

c) nõuda tungivalt, et mitmepoolsete arengupankade nõukogud ja juhtkond võimaldaksid täiendavat rahastamist pankade endi bilanssidest, rakendades vajaduse korral ja asjakohasel juhul täielikult mitmepoolsete arengupankade kapitali adekvaatsuse raamistiku G20 sõltumatu läbivaatamise soovitusi, sealhulgas kajastades sissenõutava kapitali väärtust mitmepoolsete arengupankade kapitali adekvaatsuse raamistikes ja emiteerides laialdaselt hübriidkapitali, tagades samal ajal nende mitmepoolsete arengupankade rahalise jätkusuutlikkuse;

d) ergutada mitmepoolsete arengupankade juhatusi kaaluma vajaduse korral täiendavate üldiste kapitali suurendamiste kavandamist, tunnustades samal ajal hiljutisi kapitali sissemakseid;

e) kutsuda mitmepoolseid arengupanku üles esitama peasekretäriiga konsulteerides võimalusi ja soovitusi uute lähenemisviiside kohta, et parandada arengumaade juurdepääsu soodusrahastamisele, austades seejuures täielikult iga mitmepoolse arengupanga juhtorgani sõltumatuid volitusi ja vastutusvaldkondi, ning paluda peasekretäril anda liikmesriikidele ajakohastatud teavet edusammude kohta;

f) võtta teadmiseks rahvusvaheliste finantseerimisasutuste, rahvusvaheliste organisatsioonide ja mitmepoolsete arengupankade töö struktuurse haavatavuse kaalumisel ning kutsuda neid üles kaaluma vajaduse korral mitmemõõtmelise haavatavuse indeksi kasutamist täiendusena oma olemasolevatele tavadele ja poliitikale, kooskõlas oma volitustega;

g) kutsuda mitmepoolseid arengupanku üles andma arengumaadele õigeaegset toetust, suurendades ja optimeerides pikaajalist soodusrahastamist, sealhulgas laenamist kohalikus vääringus, samuti riigi omanduses olevate ja riigi juhitud uuenduslike mehhanismide kavandamist, rahastamist ja laiendamist.

Meede 50. Kiirendame rahvusvahelise finantsstruktuuri reformi, et riigid saaksid jätkusuutlikult laenata, eesmärgiga investeerida oma pikaajalisse arengusse.

78. Laenamine on äärmiselt oluline selleks, et riigid saaksid investeerida oma pikaajalisse arengusse. Riikidel peab olema võimalik laenata jätkusuutlikult ja neil peab olema juurdepääs laenudele taskukohastel tingimustel, samal ajal tuleb tagada täielik läbipaistvus. Oleme sügavalt mures jätkusuutmatu võlakoormuse ja haavatavuse esilekerkimise pärast paljudes arengumaades ning piirangute pärast, mis see nende arengule seab. Tõdeme, kui oluline on tugevdada kaitsemeetmeid, et vältida selliste olukordade tekkimist. Rõhutame, kui oluline on olemasolevate mitmepoolsete protsesside reformimine, et hõlbustada ühist tegutsemist võlakriiside ennetamiseks ning vajaduse korral võla restruktureerimist ja võlakergendust, võttes arvesse muutuvaid suundumusi ülemaailmses võlakoormuse olukorras. Otsustame:

a) tugevdada mitmepoolset reageerimist, et suure ja jätkusuutmatu võlakoormusega riike toetada, kusjuures asjaomased riigid ja kõik asjaomased osalejad osalevad sisuliselt, et tagada tõhusam, korrapärasem, prognoositavam, koordineeritum, läbipaistvam ja õigeaegsem lähenemisviis, mis võimaldaks neil

riikidel pääseda võla ülekoormusest ja seada valitsemissektori kulutuste prioriteediks kestliku arengu eesmärkide saavutamine;

b) kutsuda Rahvusvahelist Valuutafondi üles vaatama koostöös peasekretäri, Maailmapanga, G20 ning peamiste kahepoolsete võlausaldajate ja võlgnikega läbi viisid, kuidas tugevdada ja parandada riigivõla struktuuri, tuginedes olemasolevatele rahvusvahelistele protsessidele, ning paluda peasekretäril anda liikmesriikidele ajakohastatud teavet edusammude kohta ja esitada selles küsimuses ettepanekud;

c) võtta teadmiseks peasekretäri jõupingutused teha reitinguagentuuridega koostööd seoses nende rolliga kestlikus arengus ning paluda peasekretäril hoida liikmesriike nende aruteludega kursis;

d) parandada ja jätkata G20 võlakäsitluse ühise raamistiku rakendamist, et võimaldada tõhusaid, prognoositavaid, koordineeritud, õigeaegseid ja korrakohaseid restruktureerimisprotsesse ning ergutada samme, et tagada riiklike ja erasektori võlausaldajate võrreldav kohtlemine;

e) edendada asjakohasel juhul riigipõhiste klauslite, sealhulgas kliimamuutustega arvestavate laenulepingu klauslite kasutamist laenude andmisel arengumaadele, kes on vastuvõtlikud ohtude, sealhulgas kliimamuutuste kahjuliku mõju suhtes;

f) edendada vajaduse korral võlavahetustehingute laialdasemat kasutamist kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks, sealhulgas asjakohasel juhul kliimamuutuste või loodusega seotud võlavahetustehinguid arengumaadega.

Meede 51. Kiirendame rahvusvahelise finantsstruktuuri reformi, et tugevdada selle suutlikkust toetada arengumaid süsteemsete šokkide korral tõhusamalt ja õiglasemalt ning muuta finantssüsteem stabiilsemaks.

79. Ülemaailmsete majandusšokkide kasvav sagedus ja intensiivsus on pärssinud edusamme kestliku arengu eesmärkide saavutamisel. Tõdeme eriarveldusühikute rolli ülemaailmse finantsturvvõrgu tugevdamisel süsteemsetele šokkidele vastuvõtlikus maailmas ning nende võimalikku panust ülemaailmse finantsstabiilsuse suurendamisse. Tervitame lubadusi suunata üle 100 miljardi dollari väärtuses eriarveldusühikuid või samaväärseid sissemakseid arengumaadesse, rõhutades samas, et need lubadused arengumaadele tuleb võimalikult kiiresti täita. Otsustame:

a) kutsuda üles riike, kellel on selleks võimalus, suunama vabatahtlikult ümber eriarveldusühikuid 2021. aasta eraldistest, ning kutsuda neid riike üles kaaluma ka vähemalt poolte oma eriarveldusühikute ümbersuunamist, sealhulgas mitmepoolsete arengupankade kaudu, järgides samal ajal asjakohaseid õigusraamistikke ja säilitades eriarveldusühikute reservvarade olemuse;

b) ergutada Rahvusvahelist Valuutafondi uurima kõiki võimalusi ülemaailmse finantsturvvõrgu jätkuvaks tugevdamiseks, et toetada arengumaid makromajanduslikele šokkidele reageerimisel, ning kaaluma, kas on võimalik kiirendada eriarveldusühikute emiteerimist ning hõlbustada kiiret ja vabatahtlikku ümbersuunamist arengumaadesse tulevaste finantskriiside ja süsteemsete šokkide ajal;

c) kiita heaks Rahvusvahelise Valuutafondi käimasoleva lisatasupoliitika läbivaatamise;

d) edendada finantsstabiilsust pankade ja muude finantsteenuste üksuste rahvusvahelise koostöö ja järjepideva reguleerimise kaudu.

Meede 52. Kiirendame rahvusvahelise finantsstruktuuri reformimist, et see suudaks lahendada kliimamuutustega seotud pakilisi probleeme.

80. Kliimamuutused ja elurikkuse vähenemine süvendavad paljusid rahvusvahelise finantsstruktuuri ees seisvaid probleeme ja võivad õõnestada kestliku arengu eesmärkide saavutamist. Arengumaadel peaks olema juurdepääs rahastamisele, et nad saaksid püüelda selliste omavahel seotud eesmärkide poole, nagu kestliku arengu saavutamine, sealhulgas vaesuse kaotamine ning kestliku, kaasava ja vastupidava majanduskasvu edendamine, ning kliimamuutustega tegelemine. Investeerimine kestlikku arengusse ja kliimameetmetesse on otsustava tähtsusega. Rahvusvaheline finantsstruktuur peaks jätkuvalt suunama ja suurendama täiendavat rahastamist nii kestlikule arengule kui ka kliimameetmetele. Arengumaad seisavad silmitsi kasvavate rahastamisvajadustega, eelkõige need riigid, kes on kliimamuutuste kahjuliku mõju suhtes eriti vastuvõtlikud, mis toob kaasa kasvava rahastamisnõudluse. Otsustame:

a) kutsuda mitmepoolseid arengupanku ja muid arengu rahastamise asutusi üles suurendama kliimamuutustega seotud rahastamise kättesaadavust, ligipääsetavust ja mõju arengumaadele, kaitstes samal ajal kliimamuutustega seotud rahastamise täiendavust, et toetada arengumaid nende kliimamuutustega toimetuleku riiklike kavade ja strateegiate rakendamisel;

b) kutsuda mitmepoolseid arengupanku üles mobiliseerima täiendavaid rahalisi vahendeid, et toetada kohanemist ning võtta kasutusele ja arendada taastuvenergiapõhiseid, vähese heitega ja heitevabasid ning energiatõhusaid tehnoloogiaid kooskõlas olemasolevate kohustustega;

c) kutsuda rahvusvahelisi finantseerimisasutusi ja muid asjaomaseid üksusi üles parandama riskide, sealhulgas kliimaga seotud finantsriskide hindamist ja juhtimist, toetama samme, et tegeleda kapitali kõrge hinnaga arengumaade puhul, ning pakkuma poliitilist tuge, et aidata riske paremini juhtida ja vähendada;

d) ergutada erasektorit, eelkõige suurettevõtteid, aitama kaasa kestlikkusele ja meie planeedi kaitsmisele ning kestliku arengu tegevuskava 2030 ja kestliku arengu eesmärkide saavutamisele, sealhulgas partnerlusel põhinevate lähenemisviiside kaudu, et suurendada toetust arengumaadele ja võimaldada kliimameetmeid.

Meede 53. Töötame kestliku arengu edusammude mõõtmiseks välja näitajate raamistiku, mis täiendaks sisemajanduse koguprodukti ja võtaks arvesse ka muid parameetreid.

81. Tõdeme, et kestliku arengu poole tuleb püüelda tasakaalustatud ja integreeritud viisil. Kinnitame veel kord vajadust töötada kiiresti välja kestliku arengu edusammude mõõtmise näitajad, mis täiendaksid sisemajanduse koguprodukti ja võtaksid arvesse ka muid parameetreid. Need näitajad peaksid kajastama edusamme kestliku arengu majanduslikus, sotsiaalses ja keskkonnavalas mõõtmes, sealhulgas juhul, kui kaalutakse arengu rahastamisele ligipääsu ja tehnilise koostöö kättesaadavust. Otsustame:

a) paluda peasekretäril luua sõltumatu kõrgetasemeline eksperdirühm, et tihedas koostöös liikmesriikide ja asjaomaste sidusrühmadega töötada välja soovitud piiratud arvu riiklike ja üldiselt kohaldatavate kestliku arengu näitajate kohta, mis täiendavad sisemajanduse koguprodukti ja arvestavad ka muude parameetritega, võttes arvesse statistikakomisjoni tööd ja tuginedes kestliku arengu tegevuskava 2030 kestliku arengu eesmärkide ja sihtide üldisele näitajate raamistikule, ning tutvustada oma töö tulemusi Peaassamblee 80. istungjärgul;

b) algtada pärast sõltumatu kõrgetasemelise eksperdirühma töö lõpuleviimist ÜRO juhitava valitsustevahelise protsessi, konsulteerides asjaomaste sidusrühmadega, sealhulgas statistikakomisjoni, rahvusvaheliste finantseerimisasutuste, mitmepoolsete arengupankade ja piirkondlike komisjonidega, kooskõlas nende vastavate volitustega, seoses kestliku arengu edusammude

näitajatega, mis täiendavad sisemajanduse koguprodukti ja arvestavad ka muude parameetritega, võttes arvesse peasekretäri kõrgetasemelise eksperdirühma soovitusi.

Meede 54. Tugevdame rahvusvahelist reageerimist komplekssetele ülemaailmsetele šokkidele.

82. Tõdeme vajadust sidusama, koostööpõhisema, koordineerituma ja mitmemõõtmelisema rahvusvahelise reageerimise järele komplekssete ülemaailmsete šokkide korral, ning sellega seoses ÜRO keskse rolli järele. Kompleksed ülemaailmsed šokid on sündmused, millel on tõsised häirivad ja kahjulikud tagajärjed märkimisväärsele osale riikidest ja maailma elanikkonnast ning millel on mõju mitmes sektoris, mis nõuab mitmemõõtmelist ning kogu valitsemissektorit ja ühiskonda hõlmavat reageerimist. Komplekssetel ülemaailmsel šokkidel on ebaproportsionaalselt suur mõju maailma kõige vaesematele ja haavatavamatele inimestele, samuti on neil tavaliselt katastroofilised tagajärjed kestlikule arengule ja heaolule. Relvakonflikt ei kujuta endast iseenesest kompleksset ülemaailmset šokki, kuid mõnel juhul võib konflikt põhjustada mõju mitmes sektoris. Riikide isevastutuse ja nõusoleku, võrdsuse, solidaarsuse ja koostöö põhimõtted suunavad meie tulevast reageerimist komplekssetele ülemaailmsetele šokkidele, järgides täielikult rahvusvahelist õigust, sealhulgas ÜRO põhikirja ning selle eesmärgi ja põhimõtteid, ning ÜRO valitsustevaheliste organite ja protsesside, ÜRO süsteemi kuuluvate üksuste ja spetsialiseeritud asutuste kehtivaid volitusi. Toetame peasekretäri rolli kriisidele reageerimise korral muu hulgas liikmesriikide kokkukutsumisel, kogu mitmepoolse süsteemi koordineerimise edendamisel ja asjaomaste sidusrühmadega suhtlemisel. Palume peasekretäril

a) kaaluda olemasolevate ametiasutuste ja liikmesriikidega konsulteerides lähenemisviise, mille abil tugevdada ÜRO süsteemi reageerimist komplekssetele ülemaailmsetele šokkidele, nii et see toetaks, täiendaks ja ei dubleeriks ÜRO põhiorganite, asjaomaste ÜRO üksuste, ÜRO koordineerimisüksuste ja - mehhanismide ning hädaolukordadele reageerimiseks volitatud spetsialiseeritud asutuste reageerimist, austades seejuures täielikult ÜRO volitatud koordineerivat rolli humanitaarhädaolukordadele reageerimisel.

Meede 55. Tugevdame oma partnerlusi, et täita võetud kohustused ning tegeleda uute ja esilekerkivate probleemidega.

83. Tõdeme, kui oluline on ÜRO koostöö riikide parlamentide ja asjaomaste sidusrühmadega, samal ajal organisatsiooni valitsustevahelist olemust säilitades. Probleemid, millega silmitsi seisame, nõuavad koostööd mitte ainult piiriüleselt, vaid ka kogu ühiskonnas. Meie jõupingutused peavad hõlmama valitsusi, parlamente, ÜRO süsteemi ja teisi rahvusvahelisi institutsioone, kohalikke omavalitsusi, põlisrahvaid, kodanikuühiskonda, ettevõtlus- ja erasektorit, usuorganisatsioone, teadus- ja akadeemilisi kogukondi ning kõiki inimesi, et tagada tõhus reageerimine meie ühistele probleemidele. Otsustame:

a) tagada, et asjaomased sidusrühmad saavad oma vastavates rollides ja kohustustes ning kooskõlas kodukorraga sisuliselt osaleda asjaomastes ÜRO protsessides ning et liikmesriikidel on juurdepääs nende partnerite seisukohtadele ja eksperditeadmistele;

b) võimendada olemasolevaid kanaleid ning tugevdada suhtlust ÜRO valitsustevaheliste organite ja kodanikuühiskonna vahel, võimaldades pidevat dialoogi ja teabevahetust;

c) ergutada erasektorit panustama ülemaailmsete probleemide lahendamisse ja tugevdama oma vastutust ÜRO raamistike rakendamisel;

d) süvendada ÜRO koostööd riikide parlamentidega ÜRO valitsustevahelistes organites ja protsessides kooskõlas riiklike õigusaktidega, sealhulgas tuginedes ÜRO ja Parlamentidevahelise Liidu jõupingutustele kaasata parlamendiliikmeid, et säilitada toetus asjaomaste ÜRO kokkulepete ja resolutsioonide rakendamisele;

e) paluda peasekretäril esitada 79. istungjärgu lõpuks liikmesriikidele kaalumiseks soovitusel selle kohta, kuidas koostöö kohalike ja piirkondlike omavalitsustega saaks edendada kestliku arengu tegevuskava 2030 elluviimist, eelkõige pidades silmas kestliku arengu eesmärkide kohalikule tasandile viimist;

f) tõhustada ÜRO ning piirkondlike, allpiirkondlike ja muude organisatsioonide vahel nende vastavate volituste piires koostööd, mis on otsustava tähtsusega rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamiseks, inimõiguste edendamiseks ja kaitsmiseks ning kestliku arengu saavutamiseks.

Meede 56. Tugevdame rahvusvahelist koostööd kosmose rahumeelseks uurimiseks ja kasutamiseks kogu inimkonna hüvanguks.

84. 1967. aasta avakosmoselepingus on kosmose uurimine ja kasutamine määratletud kogu inimkonna hüvangu silmas pidava valdkonnana. Inimkonna sõltuvus kosmosest kasvab iga päev ja avakosmoselepingut tuleb tunnustada avakosmosetegevust reguleeriva rahvusvahelise õiguskorra nurgakivina. Me elame ajal, mil kosmos on üha paremini kättesaadav ja seal tegutsetakse üha rohkem. Objektide arvu kasv kosmoses, inimeste käimine süvakosmoses ja meie kasvav sõltuvus kosmosesüsteemidest nõuavad kiiret tegutsemist. Kosmose ohutul ja kestlikul kasutamisel on kestliku arengu tegevuskaval 2030 otsustavalt tähtis roll. Võimalused inimeste ja planeedi jaoks on tohutud, kuid on ka riske, mida tuleb juhtida. Kutsume kosmose rahumeelse kasutamise komiteed üles täiendavalt konsulteerima ettepaneku üle korraldada 2027. aastal neljas ÜRO kosmose rahumeelse uurimise konverents (UNISPACE IV). Otsustame:

a) kinnitada veel kord 1967. aasta avakosmoselepingu võimalikult laialdase järgimise ja täieliku täitmise tähtsust ning arutada avakosmose rahumeelse kasutamise komitee kaudu kosmoseliikluse, kosmosejäätmete ja kosmoseressursside jaoks uute raamistike loomist;

b) kutsuda üles kaasama asjaomast erasektorit, kodanikuühiskonda ja muid asjaomaseid sidusrühmi, kui see on asjakohane ja kohaldatav, et kosmose ohutuse ja kestlikkuse suurendamisega seotud valitsustevahelistele protsessidele kaasa aidata.

*3. täiskogu istung
22. september 2024*

**I lisa
Üleilmne digikokkulepe**

1. Digitehnoloogiad muudavad märkimisväärselt meie maailma. Need pakuvad inimeste ja ühiskondade heaolule ja arengule ning meie planeedile tohutut võimalikku hüve. Need töötavad kiirendada kestliku arengu eesmärkide saavutamist.
2. Seda suudame saavutada üksnes tugevdatud rahvusvahelise koostöö kaudu, mis kõrvaldab kõik riikidevahelised ja -sisesed digilõhed. Tõdeme, et need lõhed tekitavad probleeme paljudele riikidele, eelkõige arengumaadele, kellel on pakilised arenguvajadused ja piiratud ressursid.
3. Tõdeme, et kujunemisjärgus tehnoloogiate tempo ja jõud loovad inimkonnale uusi võimalusi, aga ka uusi riske, millest mõned ei ole veel täielikult teada. Tõdeme vajadust teha kindlaks ja maandada riske ning tagada inimjärelevalve tehnoloogia üle viisil, mis edendab kestlikku arengut ja inimõiguste täielikku kasutamist.
4. Meie eesmärk on tagada kõigile kaasav, avatud, kestlik, õiglane, ohutu ja turvaline digitulevik. Üleilmses digikokkuleppes sätestatakse eesmärgid, põhimõtted, kohustused ja meetmed, mida me selle saavutamiseks mittesõjalises valdkonnas võtame.
5. Meil on tugev alus, millele tugineda. Meie digikoostöö põhineb rahvusvahelisel õigusel, sealhulgas ÜRO põhikirjal, rahvusvahelisel inimõigustealasel õigusel ja kestliku arengu tegevuskaval aastani 2030¹⁷. Me oleme jätkuvalt pühendunud infoühiskonna ülemaailmse tippkohtumise tulemustele, mis kajastuvad Genfis vastu võetud infoühiskonna maailma tippkohtumise põhimõtete deklaratsioonis ja tegevuskavas¹⁸ ning Tunise infoühiskonna tegevuskavas¹⁹. ÜRO on määravalt tähtis platvorm meile vajaliku ülemaailmse digikoostöö jaoks ja saame selleks kasutada olemasolevaid protsesse.
6. Meie koostöö peab olema paindlik ja kiiresti muutuva digimaastikuga kohanev. Valitsustena teeme koostööd ja loome partnerlusi erasektori, kodanikuühiskonna, rahvusvaheliste organisatsioonide, tehniliste ja akadeemiliste ringkondade ning kõigi teiste sidusrühmadega nende vastavate rollide ja kohustuste piires, et meie soovitud digitaalne tulevik tegelikkuseks saaks.

Eesmärgid

7. Oma sihtide saavutamiseks oleme seadnud eesmärgiks järgmise:
 1. kaotada kõik digilõhed ja kiirendada edusamme kestliku arengu eesmärkide saavutamisel;
 2. laiendada digimajandusse kaasamist ja sellest tulenevat kasu kõigile inimestele;
 3. soodustada kaasavat, avatud, ohutut ja turvalist digikeskkonda, kus austatakse, kaitstakse ja edendatakse inimõigusi;
 4. edendada vastutustundlikke, õiglaseid ja koostalitlusvõimelisi andmehaldusviise;
 5. tõhustada tehisintellekti rahvusvahelist juhtimist inimkonna hüvanguks.

¹⁷ Resolutsioon 70/1.

¹⁸ Vt A/C.2/59/3, lisa.

¹⁹ Vt A/60/687.

Põhimõtted

8. Meie digikoostöö juhindub ÜRO põhikirja eesmärkidest ja põhimõtetest ning järgmistest valdkondadevahelistest ja üksteist tugevdavatest põhimõtetest:

a) kõigi riikide ja muude sidusrühmade kaasav osalemine on käesoleva kokkuleppe nurgakivi. Meie koostöö aitab kaotada digilõhed riikide sees ja nende vahel ning edendada õiglast digikeskkonda kõigi jaoks;

b) kokkulepe on suunatud arengule ja põhineb kestliku arengu tegevuskaval aastani 2030. Meie koostöös kasutatakse tehnoloogiaid, et kiirendada edusamme, kaotada vaesus ja mitte kedagi kõrvale jätta. See hõlmab sihipäraseid jõupingutusi arengumaade, eelkõige vähim arenenud riikide, merepiirita arenguriikide ja väikeste arenevate saareriikide vajaduste ning samuti keskmise sissetulekuga riikide spetsiifiliste probleemide lahendamiseks;

c) kokkulepe põhineb rahvusvahelisel õigusel, sealhulgas rahvusvahelisel inimõigustealasel õigusel. Kõiki inimõigusi, sealhulgas kodaniku-, poliitilisi, majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi õigusi ning põhivabadusi, tuleb austada, kaitsta ja edendada nii internetis kui ka väljaspool seda. Meie koostöö eesmärk on kasutada ära digitehnoloogiat, et edendada kõiki inimõigusi, sealhulgas lapse õigusi, puuetega inimeste õigusi ja õigust arengule;

d) sooline võrdõiguslikkus ja kõigi naiste ja tütarlaste võimestamine ning nende täielik, võrdne ja sisuline osalemine digikeskkonnas on soolise digilõhe kaotamiseks ja kestliku arengu edendamiseks määravalt tähtis. Meie koostöö suurendab kõigi naiste ja tütarlaste mõjuvõimu, soodustab naiste juhtrolli, süvalaiendab soolist perspektiivi ning võitleb igasuguste vägivallavormide, sealhulgas seksuaalse ja soolise vägivalda vastu, mis toimub tehnoloogia abil või mida tehnoloogia kasutamine võimendab, ning kõrvaldab need;

e) digitehnoloogiad avavad uusi võimekusi ja võimalusi keskkonnakestlikkuse edendamiseks. Meie koostöö stimuleerib digitehnoloogiate kasutamist kestlikkuse heaks, minimeerides samal ajal nende negatiivset keskkonnamõju;

f) õiglase ja sisulise kaasamine digitaalmajandusse eeldab tegelemist tehnoloogilise suutlikkuse ja turuvõimu praeguse kontsentreerumisega. Meie koostöö eesmärk on tagada, et digitaalsest koostööst saadav kasu jaguneb õiglaselt, ei süvenda olemasolevat ebavõrdsust ega takista kestliku arengu eesmärkide täielikku saavutamist;

g) kättesaadavad ja taskukohased andmed ning digitehnoloogia ja -teenused on olulised, et kõik inimesed saaksid digimaailmas täiel määral osaleda. Meie koostöö edendab digiligipääsetavust kõigi jaoks ning toetab keelelist ja kultuurilist mitmekesisust digikeskkonnas;

h) digisüsteemid, mis omavahel suhtlevad ja teavet vahetavad, on arengu jaoks otsustava tähtsusega katalüsaatorid. Meie koostöö edendab digisüsteemide koostalitlusvõimet ja nende ühilduvaid juhtimisviise;

i) ohutud, turvalised ja usaldusväärsed kujunemisjärgus tehnoloogiad, sealhulgas tehisintellekt, pakuvad uusi võimalusi arengu oluliseks kiirendamiseks. Meie koostöö edendab vastutustundlikku, aruandvat, läbipaistvat ja inimkesket lähenemisviisi digi- ja kujunemisjärgus tehnoloogiate olulusringile, mis hõlmab eelkavandamise, projekteerimise, arendamise, hindamise, katsetamise, kasutuselevõtu, kasutamise, müügi, hankimise, käitamise ja kasutusest kõrvaldamise etappe koos tõhusa inimjärelevalvega;

j) loovus ja konkurents edendavad digitaalset arengut. Meie koostöö edendab innovatsiooni ning võimaldab ühiskondadel ja ettevõtjatel (olenemata suurusest või päritolust) saada digiüleminekust kasu ja digimajanduses jõudsalt areneda;

k) määravalt tähtsat rolli kaasava, avatud, ohutu ja turvalise digituleviku edendamisel täidavad valitsused, erasektor, kodanikuühiskond, tehnika- ja akadeemilised ringkonnad ning rahvusvahelised ja piirkondlikud organisatsioonid oma vastavates rollides ja vastutusalades. Meie koostöö hõlmab paljusid sidusrühmi ja kasutab kõigi panust;

l) tõhustame partnerlusi, et tagada arengumaadele vajalike rakendusvahendite pakkumine, sealhulgas rahaliste vahendite mobiliseerimine, suutlikkuse suurendamine ja tehnosiire vastastikku kokkulepitud tingimustel;

m) digimaailm areneb kiiresti. Meie koostöö peab olema tulevikku suunatud ja võimeline tuvastama, prognoosima, hindama ja jälgima kujunemisjärgus tehnoloogiaid ning nendega kohanema, et saaksime võimalusi ära kasutada ning uutele ja tekkivatele riskidele ja probleemidele reageerida.

Kohustused ja meetmed

9. Kohustume oma eesmärkide saavutamiseks võtma sisulisi ja mõõdetavaid meetmeid.

Eesmärk 1. Kaotada kõik digilõhed ja kiirendada edusamme kestliku arengu eesmärkide saavutamisel

Ühenduvus

10. Tõdeme, et universaalsel ja sisulisel ühenduvusel ning taskukohasel ligipääsul on keskne roll digi- ja kujunemisjärgus tehnoloogiate täieliku potentsiaali ärakasutamisel. Võtame kohustuse anda kõigile inimestele internetiühendus. Tunnistame, et see nõuab valitsustelt ja muudelt sidusrühmadelt, eelkõige erasektorilt, tugevaid partnerlusi ja suuremaid rahalisi investeeringuid arengumaadesse. Kinnitame Rahvusvahelise Telekommunikatsiooni Liidu olulist rolli universaalse ja sisulise ühenduvuse edendamisel ning kutsume neid üles oma jõupingutusi jätkama. Tõdeme, et uuenduslikud lahendused võivad aidata pakkuda kiiret internetiühendust muu hulgas alateenindatud piirkondades, äärealadel ja maapiirkondades.

11. Võtame kohustuse 2030. aastaks:

a) töötada välja eesmärgid, näitajad ja parameetrid üldise sisulise ja taskukohase ühenduvuse jaoks ning neid tugevdada, tuginedes olemasolevale tegevusele, ning integreerida need rahvusvahelistesse, piirkondlikesse ja riiklikesse arengustrateegiatesse (kestliku arengu eesmärk nr 9);

b) töötada välja uuenduslikud ja kombineeritud rahastamismehhanismid ja -stiimulid, sealhulgas koostöös valitsuste, mitmepoolsete arengupankade, asjaomaste rahvusvaheliste organisatsioonide ja erasektoriga, et ühendada seni ühenduseta 2,6 miljardit inimest internetiga ning parandada ühenduvuse kvaliteeti ja taskukohasust. Püüame saavutada madala hinnatasemega lairibaühenduse liitumiskulud, mis on kättesaadavad kõige laiemale osale elanikkonnast (kestliku arengu eesmärgid nr 1 ja 9);

c) investeerida vastupidavasse digitaristusse ja võtta see kasutusele, sealhulgas satelliidid ja kohaliku võrgu algatused, mis tagavad ohutu ja turvalise võrgu leviala kõigis piirkondades, sealhulgas maapiirkonnad, äärealad ja raskesti ligipääsetavad piirkonnad, ning edendavad võrdset juurdepääsu satelliidiorbiitidele,

võttes arvesse arengumaade vajadusi. Meie eesmärk on tagada üldine ligipääs taskukohase hinnaga ja piisava kiirusega ning usaldusväärsus, et võimaldada interneti sisulist kasutamist (kestliku arengu eesmärgid nr 9 ja 11);

d) kaardistada ja ühendada kõik koolid ja haiglad internetiga, tuginedes Rahvusvahelise Telekommunikatsiooni Liidu ja ÜRO Lastefondi algatusele Giga, ning tõhustada telemeditsiini teenuseid ja võimekust (kestliku arengu eesmärgid nr 3 ja 4);

e) edendada digitehnoloogia kogu olelusringi jooksul kestlikkust, sealhulgas kontekstipõhiseid meetmeid ressursitõhususe suurendamiseks ning loodusvarade säilitamiseks ja säästvaks kasutamiseks, mille eesmärk on tagada, et digitaristu ja -seadmed oleksid kestlikult kavandatud, lahendamaks keskkonnaprobleeme kestliku arengu ja vaesuse kaotamiseks tehtavate jõupingutuste kontekstis (kestliku arengu eesmärgid nr 1, 4, 6, 7, 8, 11, 12, 13 ja 14);

f) lisada haavatavas olukorras olevate inimeste ning alateeninud, maapiirkondades ja äärealadel elavate inimeste vajadused riiklike ja kohalike digitaalse ühenduvuse strateegiate väljatöötamise ja rakendamisse (kestliku arengu eesmärgid nr 10 ja 11);

g) integreerida sooline perspektiiv digitaalse ühenduvuse strateegiatesse, et kõrvaldada kõiki naisi ja tütarlapsi silmas pidades struktuursed ja süstemaatilised tõkked, mis takistavad sisulist, ohutut ja taskukohast digitaalset ühenduvust (kestliku arengu eesmärk nr 5).

Digikirjaoskus, digioskused ja digivõimekus

12. Digitaalse ühenduvuse eeliste täielikuks ärakasutamiseks peame tagama, et inimesed saavad internetti sisuliselt ja turvaliselt kasutada ning digikeskkonnas turvaliselt navigeerida. Tõdeme, kui tähtsad on digioskused ja elukestev ligipääs digiõppe võimalustele, võttes arvesse iga ühiskonna ning igas vanuses ja igasuguse taustaga inimeste spetsiifilisi sotsiaalseid, kultuurilisi ja keelelisi vajadusi. Tõdeme vajadust suurendada rahvusvahelist koostööd ja digivõimekuse arendamise rahastamist arengumaades ning toetada kohaliku sisu ja kohalikke olusid arvesse võtva sisu arendamist internetis ning hoida talente.

13. Võtame kohustuse 2030. aastaks:

a) koostada riiklikud digioskuste strateegiad ja neid toetada, kohandada õpetajate koolitus- ja hariduskavasid ning näha ette täiskasvanute koolitusprogrammid digiajastu jaoks. Meie eesmärk on saavutada võimalikult laialdane põhiliste digioskustega kaetus võimalikult paljude inimeste seas, edendades samal ajal ka kesk- või kõrgema taseme digioskusi (kestliku arengu eesmärgid nr 4 ja 5);

b) suurendada eri keeltes ja vormingutes digitehnoloogia platvormide, teenuste, tarkvara ja õppekavade kättesaadavust, ligipääsetavust ja taskukohasust, sh samuti puuetega inimestele ligipääsetavaid kasutajaliideseid (kestliku arengu eesmärgid nr 4 ja 10);

c) suunata ja kohandada naiste ja tütarlaste, laste ja noorte, samuti eakate, puuetega inimeste, rändajate, pagulaste ja riigisiseste põgenike, põlisrahvaste ja haavatavas olukorras olevate inimeste suutlikkuse suurendamist ning tagada nende sisuline osalemine programmide kavandamisel ja rakendamisel (kestliku arengu eesmärgid nr 5 ja 10);

d) töötada välja ja viia läbi riiklikud e-kaasatuse uuringud, mis sisaldavad andmeid, mis on liigitatud sissetuleku, soo, vanuse, rassi, etnilise päritolu, rändestaatuse, puude ja geograafilise asukoha ning muude riiklikus kontekstis oluliste

tunnuste alusel, et teha kindlaks õpilüngad ja anda teavet prioriteetide kohta konkreetsetes kontekstides (kestliku arengu eesmärgid nr 5 ja 10);

e) seada prioriteetidid ja eesmärgid ametiisikute ja institutsioonide digipädevuse arendamiseks, et jõustada, töötada välja ja rakendada strateegiaid ja poliitikameetmeid kaasavate, turvaliste ja kasutajakesksete digitaalsete avalike teenuste jaoks, sealhulgas arendada oskusi ja võimekust, et tagada digisüsteemide, -võrkude ja -andmete ohutu, turvaline ja vastupidav toimimine (kestliku arengu eesmärk 16);

f) arendada digiüleminekust ja automatiseerimisest mõjutatud kutsealadel töötavate töötajate kutse-, täiendus- ja ümberõpet, et leevendada võimalikke negatiivseid tagajärgi tööjõule ja edendada inimväärsel tööd (kestliku arengu eesmärk nr 8);

g) töötada välja koostalitlusvõimelised digipädevuse raamistikud ja koolitusstandardid, et hõlbustada koolitusressursside koondamist ning avaliku ja erasektori vahendite mobiliseerimist, toetamaks suutlikkuse suurendamist ja pidevat kohanemist, et tulla toime tehnoloogia kiire arenguga ja ennetada ajude äraoolu (kestliku arengu eesmärgid nr 4 ja 17);

h) toetada jõupingutusi, mille eesmärk on pakkuda võimalusi kvaliteetseks ja kaasavaks loodus-, tehnoloogia-, inseneeria- ja matemaatikaalaseks hariduseks ja teadusuuringuteks ning edendada naiste ja tütarlaste osalemist kõigis rollides ja kõigil tasanditel (kestliku arengu eesmärk nr 4).

Digitaalsed avalikud hüved ja digitaalne avalik taristu

14. Tõdeme, et digitaalsed avalikud hüved, mis hõlmavad avatud lähtekoodiga tarkvara, avatud andmeid, avatud tehisintellekti mudeleid, avatud standardeid ja avatud sisu, mis vastavad eraelu puutumatusel ja muudele kohaldatavatele rahvusvahelistele õigusaktidele, standarditele ja parimatele tavadele ega tekita kahju, annavad ühiskonnale ja üksikisikutele võimaluse suunata digitehnoloogia oma arenguvajadustele ning võivad hõlbustada digikoostööd ja -investeeringuid.

15. Vastupidav, turvaline, kaasav ja koostalitlusvõimeline digitaalne avalik taristu suudab pakkuda ulatuslikult teenuseid ning suurendada kõigi jaoks sotsiaalseid ja majanduslikke võimalusi. Tõdeme, et avalikul digitaalsel taristul on mitu mudelit ning et iga ühiskond arendab ja kasutab jagatud digisüsteeme vastavalt oma konkreetsetele prioriteetidele ja vajadustele. Läbipaistvad, ohutud ja turvalised digisüsteemid ning kasutajakesksed kaitsemeetmed võivad suurendada üldsuse usaldust ja digiteenuste kasutamist.

16. Leiame, et sellised digitaalsed avalikud hüved ja digitaalne avalik taristu on kaasava digiülemineku ja innovatsiooni peamised tõukejõud. Tõdeme vajadust suurendada investeeringuid nende edukasse arendamisse kõigi sidusrühmade osalusel.

17. Võtame kohustuse 2030. aastaks:

a) arendada, levitada ja hooldada mitut sidusrühma hõlmava koostöö kaudu ohutut ja turvalist avatud lähtekoodiga tarkvara, avatud andmeid, avatud tehisintellekti mudeleid ja avatud standardeid, mis toovad kasu kogu ühiskonnale (kestliku arengu eesmärgid nr 8, 9 ja 10);

b) edendada avatud standardite vastuvõtmist ja koostalitlusvõimet, et hõlbustada digitaalsete avalike hüvede kasutamist eri platvormidel ja süsteemides (kõik kestliku arengu eesmärgid);

c) töötada välja kaasava, vastutustundliku, ohutu, turvalise ja kasutajakeskse digitaalse avaliku taristu kaitsemeetmed, mida saab rakendada eri kontekstides, ning teha nende kohta otsuseid (kestliku arengu eesmärk nr 16);

d) vahetada teavet digitaalse avaliku taristu parimate tavade ja kasutusjuhtumite kohta ja teha need üldsusele kättesaadavaks, et teavitada valitsusi, erasektorit ja muid sidusrühmi, tuginedes olemasolevatele ÜRO ja muudele andmekogudele (kestliku arengu eesmärgid nr 16 ja 17);

e) suurendada investeeringuid ja rahastamist digitaalsete avalike hüvede ja digitaalse avaliku taristu arendamiseks, eelkõige arengumaades (kestliku arengu eesmärk nr 17);

f) ergutada selliste partnerluste loomist, mis ühendavad valitsusi, erasektorit, kodanikuühiskonda, tehnika- ja akadeemilisi ringkondi ning rahvusvahelisi ja piirkondlikke organisatsioone, et kavandada, käivitada ja toetada algatusi, mis võimendavad digitaalseid avalikke hüvesid ja digitaalset avalikku taristut, et edendada lahendusi kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks (kestliku arengu eesmärk nr 17).

Eesmärk 2. Laiendada kaasamist digimajandusse ja sellest tulenevat kasu kõigi jaoks

18. Tõdeme, et võrdne ja taskukohane ligipääs digitehnoloogiale päästab valla digitaalmajanduse potentsiaali igas ühiskonnas. Tõdeme digiligipääsetavuse olulisust, et hõlmata võimalused teadmiste, teadusuuringute ja võimekuse omandamiseks ja arendamiseks ning tehnosiirdeks vastastikku kokkulepitud tingimustel.

19. E-kaasatuse edendamiseks on vaja prognoositavat ja läbipaistvat soodsat keskkonda, mis hõlmab selliseid poliitika-, õigus- ja reguleerivaid raamistikke, mis toetavad innovatsiooni, kaitsevad tarbijate õigusi, toetavad digivaldkonna talente ja digioskusi, edendavad ausat konkurentsi ja digitaalset ettevõtlust ning suurendavad tarbijate usaldust digimajanduse vastu. Sellised keskkonnad nii rahvusvahelisel kui ka riiklikul tasandil suurendavad tootlikkust, hõlbustavad e-kaubanduse kasvu, parandavad konkurentsivõimet, kiirendavad digiüleminekut ning toetavad investeeringuid ja digitehnoloogia siiret arengumaadesse vastastikku kokkulepitud tingimustel.

20. Leiame, et tugevad standardid ja suutlikkus tagada digisüsteemide, -võrkude ja -andmete ohutu, turvaline ja vastupidav toimimine on samuti olulised, et hõlbustada äritehinguid ning võimaldada ohutut, turvalist ja usaldusväärset veebikeskkonda.

21. Võtame kohustuse 2030. aastaks:

a) edendada kõigi jaoks avatud, õiglast, kaasavat ja mittediskrimineerivat digikeskkonda, mis võimaldab mikro-, väikestel ja keskmise suurusega ettevõtjatel digitaalmajandusele juurde pääseda ja selles konkureerida (kestliku arengu eesmärk nr 9);

b) toetada rahvusvahelisi, piirkondlikke ja riiklikke jõupingutusi digiüleminekut soodustava keskkonna arendamisel, sealhulgas prognoositavaid ja läbipaistvaid poliitika-, õigus- ja reguleerivaid raamistikke ning parimate tavade jagamist (kestliku arengu eesmärgid nr 10 ja 16);

c) viia läbi riiklikke ja piirkondlikke hindamisi, et saada teavet meetmete jaoks, mille eesmärk on kõrvaldada digiülemineku lüngad ja puudujäägid, ning tugevdada andmete kogumist ja kasutamist otsuste tegemisel (kõik kestliku arengu eesmärgid);

d) kutsuda kõiki sidusrühmi üles andma taotluse korral arengumaadele tehnilist abi kooskõlas riiklike digiülemineku poliitikate ja prioriteetidega (kestliku arengu eesmärk nr 17);

e) säilitada ülemaailmsete digitoodete ja -teenuste stabiilsed ja vastupidavad tarneaahelad (kestliku arengu eesmärgid nr 8 ja 9);

f) edendada teadmiste jagamise ja tehnosiirde algatusi vastastikku kokkulepitud tingimustel (kestliku arengu eesmärk nr 17);

g) ergutada põhja-lõuna, lõuna-lõuna ja kolmepoolset koostööd, sealhulgas ülikoolide, uurimisinstituutide ja erasektori vahel, et kiirendada digitaalset teadmiste arendamist ja juurdepääsu teadussuutlikkusele (kestliku arengu eesmärk nr 17);

h) vahetada teadmisi ja parimaid tavaid digiettevõtluse kohta, et toetada innovatsiooniprogramme ja kohalikke tehnoloogilisi lahendusi arengumaades (kestliku arengu eesmärk nr 9);

i) edendada innovatsiooni ja ettevõtlust, sealhulgas naiste, noorte ja teiste alaesindatud ettevõtjate seas, eesmärgiga suurendada arengumaades digitaalsete idufirmade ning mikro-, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate arvu ning hõlbustada nende turulepääsu digitehnoloogia kasutamise kaudu (kestliku arengu eesmärgid nr 8 ja 9);

j) edendada suutlikkuse suurendamist, et tagada digisüsteemide, -võrkude ja -andmete ohutu, turvaline ja vastupidav toimimine digiülemineku nimel tehtavates pingutustes (kestliku arengu eesmärk nr 9).

Eesmärk 3. Edendada kaasavat, avatud, ohutut ja turvalist digikeskkonda, kus austatakse, kaitstakse ja edendatakse inimõigusi

Inimõigused

22. Kohustume austama, kaitsma ja edendama inimõigusi digikeskkonnas. Järgime rahvusvahelist inimõigustealast õigust kogu digi- ja kujunemisjärgus tehnoloogia olelusringi jooksul, et kasutajad saaksid digitehnoloogiast ohutult kasu ning oleksid kaitstud rikkumiste, kuritarvituste ja diskrimineerimise kõigi vormide eest. Tõdeme kõigi sidusrühmade vastutust selles ettevõtmises ning kutsume ka erasektorit üles kohaldama ÜRO äritegevuse ja inimõiguste juhtpõhimõtteid²⁰.

23. Võtame kohustuse

a) tagada, et digitehnoloogiat käsitlevate riiklike õigusaktide väljatöötamine ja rakendamine on kooskõlas rahvusvahelisest õigusest tulenevate kohustustega, sealhulgas rahvusvahelise inimõigustealase õigusega (kõik kestliku arengu eesmärgid);

b) kehtestada asjakohased kaitsemeetmed, et ennetada ja käsitleda digitaalse ja kujunemisjärgus tehnoloogia kasutamisest tulenevat kahjulikku mõju inimõigustele ning kaitsta üksikisikuid nende inimõiguste rikkumise ja kuritarvitamise eest digikeskkonnas, sealhulgas inimõigustega seotud hoolsuskohustuse ning tõhusate järelevalve- ja õiguskaitsemehhanismide loomise kaudu (kõik kestliku arengu eesmärgid);

c) tugevdada õigus- ja poliitikaraamistikke, et kaitsta lapse õigusi digikeskkonnas kooskõlas rahvusvahelise inimõigustealase õigusega, sealhulgas lapse õiguste konventsiooniga²¹ (kõik kestliku arengu eesmärgid);

²⁰ A/HRC/17/31, lisa.

²¹ ÜRO lepingud, kd 1577, nr 27531.

d) hoiduda kehtestamast piiranguid teabe ja ideede vabale liikumisele, mis on vastuolus rahvusvahelisest õigusest tulenevate kohustustega (kõik kestliku arengu eesmärgid).

24. Tunnustame ÜRO inimõiguste ülemvoliniku büroo jätkuvaid jõupingutusi pakkuda taotluse korral ja olemasolevate volituste piires ning vabatahtlike vahenditega inimõigusi digikeskkonnas käsitleva nõustamisteenuse kaudu ekspertnõustamist ja praktilisi suuniseid inimõiguste ja tehnoloogia küsimustes.

25. Kutsume üles:

a) digitehnoloogia ettevõtteid ja arendajaid austama rahvusvahelisi inimõigusi ja põhimõtteid, sealhulgas rakendades inimõigustega seotud hoolsuskohustust ja mõjuhindanguid kogu tehnoloogia olelusringi jooksul (kõik kestliku arengu eesmärgid);

b) digitehnoloogia ettevõtteid ja arendajaid ning sotsiaalmeediaplatvorme austama inimõigusi internetis, võtma vastutust ja meetmeid kuritarvituste vähendamiseks ja ärahoidmiseks ning tagama juurdepääsu tõhusale õiguskaitsevahendile kooskõlas ÜRO äritegevuse ja inimõiguste juhtpõhimõtetega ja muude asjakohaste raamistikega (kestliku arengu eesmärgid nr 5, 10 ja 16).

Interneti haldamine

26. Tõdeme, et internet on kaasava ja õiglase digiülemineku jaoks määrava tähtsusega ülemaailmne vahend. Et kõik sellest täielikult kasu saaks, peab see olema avatud, ülemaailmne, koostalitlusvõimeline, stabiilne ja turvaline.

27. Tõdeme, et interneti haldamine peab jätkuvalt olema oma olemuselt ülemaailmne ja paljusid sidusrühmi hõlmav, nii et kaasatud on täielikult valitsused, erasektor, kodanikuühiskond, rahvusvahelised organisatsioonid, tehnika- ja akadeemilised ringkonnad ning kõik teised asjaomased sidusrühmad vastavalt nende rollidele ja kohustustele. Kinnitame veel kord, et interneti haldamisel tuleks jätkuvalt järgida Genfi ja Tunise tippkohtumiste tulemustes sätestatud, sealhulgas seoses tõhustatud koostööga.

28. Tõdeme Interneti Haldamise Foorumi tähtsust peamise mitut sidusrühma hõlmava platvormina, kus arutada interneti haldamisega seotud küsimusi.

29. Võtame kohustuse

a) edendada avatud, ülemaailmset, koostalitlusvõimelist ja usaldusväärset internetti ning võtta konkreetseid meetmeid, et säilitada kõigile ohutu, turvaline ja soodne internetikeskkond (kestliku arengu eesmärk nr 9);

b) toetada Interneti Haldamise Foorumit, sealhulgas jätkates jõupingutusi arengumaade valitsuste ja muude sidusrühmade mitmekesise osaluse suurendamiseks ning pakkudes sel eesmärgil ka vabatahtlikku rahastamist (kestliku arengu eesmärgid nr 9 ja 10);

c) edendada rahvusvahelist koostööd kõigi sidusrühmade vahel, et õigeaegselt ennetada, tuvastada ja käsitleda interneti killustumise ohtu (kestliku arengu eesmärk nr 16);

d) hoiduda interneti seiskamisest ja meetmetest, mis on suunatud internetiühendusele (kestliku arengu eesmärk nr 16).

Digiussaldus ja -turvalisus

30. Peame viivitamata võitlema ja tegelema igasuguse vägivallaga, sealhulgas seksuaalse ja soolise vägivallaga, mis toimub tehnoloogia abil või mida tehnoloogia

kasutamine võimendab, samuti igasuguse vaenukõne ja diskrimineerimise, väärinfo ja desinformatsiooni, küberkiusamise ning laste seksuaalse ärakasutamise ja kuritarvitamisega. Kehtestame tugevad riskimaandamis- ja heastamismeetmed, mis kaitsevad ka eraelu puutumatust ja sõnavabadust, ning hoiame neid kehtivana.

31. Võtame kohustuse 2030. aastaks:

a) luua kõigile kasutajatele ohutu ja turvaline veebikeskkond, mis tagab nende vaimse tervise ja heaolu, määrates kindlaks ja võttes vastu ühised standardid, suunised ja tööstusharu meetmed, mis on kooskõlas rahvusvahelise õigusega, edendada turvalist kodanikuühiskonna tegutsemisruumi ja tegeleda digiplatvormidel oleva infosisuga, mis kahjustab üksikisikuid, võttes arvesse ÜRO üksuste, piirkondlike organisatsioonide ja mitut sidusrühma hõlmavate algatuste käimasolevat tööd (kestliku arengu eesmärgid nr 3, 5, 9, 10, 16 ja 17);

b) seada prioriteediks laste internetiturvalisust käsitlevate riiklike poliitikameetmete ja standardite väljatöötamine ja rakendamine kooskõlas rahvusvahelise inimõigustealase õigusega, sealhulgas lapse õiguste konventsiooniga (kestliku arengu eesmärgid nr 3, 5 ja 10);

c) seada sisse korrapärane koostöö riiklike internetiturvalisuse asutuste vahel, et vahetada parimaid tavasid ja töötada välja ühised arusaamad meetmetest, mille eesmärk on kaitsta eraelu puutumatust, väljendusvabadust ja juurdepääsu teabele, käsitledes samal ajal kahju (kestliku arengu eesmärk nr 17);

d) tagada, et õigusnormid, mis käsitlevad tehnoloogia kasutamist sellistes valdkondades nagu seire ja krüpteerimine, on kooskõlas rahvusvahelise õigusega (kestliku arengu eesmärgid nr 10 ja 16);

e) töötada kõigi asjaomaste sidusrühmadega konsulteerides välja tõhusad meetodid, et mõõta, jälgida ja tõkestada kõiki vägivalla ja väärkohtlemise vorme digikeskkonnas (kestliku arengu eesmärgid nr 5 ja 16);

f) jälgida ja vaadata läbi digiplatvormide poliitikat ja tavasid, mis käsitlevad võitlust laste seksuaalse ärakasutamise ja väärkohtlemise vastu, mis leiab aset tehnoloogia kasutamise kaudu või mida tehnoloogia kasutamine võimendab, sealhulgas laste seksuaalset väärkohtlemist või laste seksuaalset ärakasutamist kujutava materjali levitamine digiplatvormidel, samuti laste ahvatlemine või seksuaalsuhte eesmärgil kontakti otsimine lapse vastu suunatud seksuaalkuriteo toimepanemiseks (kestliku arengu eesmärk nr 3).

32. Lisaks soovime kiiremas korras:

a) kutsuda digitehnoloogia ettevõtteid ja arendajaid üles suhtlema igasuguse tausta ja võimetega kasutajatega, et integreerida digitehnoloogia olulusringi nende vaatenurgad ja vajadused (kestliku arengu eesmärgid nr 5 ja 10);

b) kutsuda digitehnoloogia ettevõtteid ja arendajaid üles töötama valitsuste ja muude sidusrühmadega konsulteerides ühiselt välja tööstuse vastutusraamistikud, mis suurendavad nende süsteemide ja protsesside läbipaistvust, kus on määratud kindlaks kohustused ning võetud kohustuseks standardid ja auditeeritavad avalikud aruanded (kestliku arengu eesmärgid nr 9 ja 17);

c) kutsuda digitehnoloogia ettevõtteid ja sotsiaalmeediaplatforme üles pakkuma oma kasutajatele, eelkõige lapsi ja noori silmas pidades, ohutusega seotud koolitusmaterjale ja kaitsemeetmeid (kestliku arengu eesmärk nr 3);

d) kutsuda sotsiaalmeediaplatforme üles looma kasutajatele ja nende kaitsjatele ohutud, turvalised ja ligipääsetavad teatamismehhanismid, et teatada võimalikest poliitkarikummistest, sealhulgas lastele ja puuetega inimestele kohandatud spetsiaalsed teavitusemehhanismid (kestliku arengu eesmärk nr 3).

Teabe terviklus

33. Kaasava, avatud, ohutu ja turvalise digikeskkonna jaoks on oluline juurdepääs asjakohasele, usaldusväärsele ja täpsele teabele ja teadmistele. Tõdeme, et digi- ja kujunemisjärgus tehnoloogiad võivad hõlbustada teabega manipuleerimist ja sellesse sekkumist viisil, mis kahjustab ühiskonda ja üksikisikuid ning mõjutab negatiivselt inimõiguste ja põhivabaduste kasutamist ning kestliku arengu eesmärkide saavutamist.

34. Teeme koostööd, et edendada teabe terviklust, sallivust ja austust digikeskkonnas ning kaitsta demokraatlike protsesside usaldusväärsust. Tugevdame rahvusvahelist koostööd, et tegeleda internetis leviva väärinfo ja desinformatsiooni ning vaenukõne probleemiga ning leevendada teabega manipuleerimise ohtu viisil, mis on kooskõlas rahvusvahelise õigusega.

35. Võtame kohustuse 2030. aastaks:

a) töötada välja ja võtta kasutusele digitaalmeedia ja infopädevuse õppekavad, tagamaks, et kõigil kasutajatel on oskused ja teadmised, et suhelda sisu ja teabe pakkujatega turvaliselt ja kriitikameelega ning suurendada vastupanuvõimet väärinfo ja desinformatsiooni kahjulikule mõjule (kestliku arengu eesmärgid nr 3 ja 4);

b) edendada mitmekesiseid ja vastupidavaid teabeökosüsteeme, sealhulgas tugevdades sõltumatut ja avalikku meediat ning toetades ajakirjanikke ja meediatöötajaid (kestliku arengu eesmärgid nr 9 ja 16);

c) pakkuda, edendada ja hõlbustada ligipääsu sõltumatule, faktipõhisele, õigeaegsele, sihipärasele, selgele, kättesaadavale, mitmekeelsele ja teaduspõhisele teabele ning seda levitada, et võidelda väärinfo ja desinformatsiooni vastu (kestliku arengu eesmärgid nr 3, 4, 9 ja 16);

d) edendada juurdepääsu asjakohasele, usaldusväärsele ja täpsele teabele kriisiolukordades, et kaitsta haavatavas olukorras olevaid inimesi ja neid võimestada (kestliku arengu eesmärk nr 10);

e) ergutada ÜRO üksusi koostöös valitsuste ja asjaomaste sidusrühmadega hindama väärinfo ja desinformatsiooni mõju kestliku arengu eesmärkide saavutamisele (kestliku arengu eesmärk nr 17).

36. Lisaks soovime kiiremas korras:

a) kutsuda digitehnoloogia ettevõtteid ja sotsiaalmeediaplatvorme üles suurendama oma süsteemide läbipaistvust ja vastutust, sealhulgas seoses teenusetingimuste, sisu modereerimise ja soovitusalgoritmide ning kasutajate isikuandmete töötlemisega kohalikes keeltes, et anda kasutajatele võimalus teha teadlikke valikuid ning anda või võtta tagasi teadlik nõusolek (kestliku arengu eesmärgid nr 9 ja 10);

b) kutsuda sotsiaalmeediaplatvorme üles tagama teadlastele juurdepääsu andmetele koos kasutajate eraelu puutumatuse kaitsemeetmetega, et tagada läbipaistvus ja vastutus, loomaks tõendusbaasi selle kohta, kuidas võidelda väärinfo ja desinformatsiooni ning vaenukõne vastu; seda tõendusbaasi saaks võtta aluseks valitsuse ja tööstuse poliitikale, standarditele ja parimatele tavadele (kestliku arengu eesmärgid nr 9, 16 ja 17);

c) kutsuda digitehnoloogia ettevõtteid ja arendajaid üles jätkama lahenduste väljatöötamist ja avalikult teatama meetmetest, et võidelda tehisintellektil põhinevast sisust tuleneva võimaliku kahjuga, sealhulgas vaenukõne ja diskrimineerimisega. Sellised meetmed hõlmavad kaitsemeetmete lisamist tehisintellektimudelitele

treenimisprotsessidesse, tehisintellekti loodud materjali tuvastamist, sisu ja päritolu autentsuse sertifitseerimist, märgistamist, vesimärgistamist ja muid meetodeid (kestliku arengu eesmärgid nr 10, 16 ja 17).

Eesmärk 4. Vastutustundlike, õiglaste ja koostalitlusvõimeliste andmehaldusviiside edendamine

Andmekaitse ja andmete turvalisus

37. Tõdeme, et vastutustundlik ja koostalitlusvõimeline andmehaldus on arengueesmärkide edendamiseks, inimõiguste kaitsmiseks, innovatsiooni soodustamiseks ja majanduskasvu edendamiseks määravalt tähtis. Andmete üha suurem kogumine, jagamine ja töötlemine, sealhulgas tehisintellektisüsteemides, võib suurendada riske, kui tõhusad isikuandmete kaitse ja eraelu puutumatuse normid puuduvad.

38. Tõdeme tungivat vajadust tugevdada andmehalduse alast koostööd kõigil tasanditel, kaasates tõhusalt, õiglaselt ja sisuliselt kõik riigid ning konsulteerides asjaomaste sidusrühmadega, et kasutada ära digi- ja kujunemisjärgus tehnoloogiate kogu potentsiaal. Tõdeme, et see nõuab arengumaade suutlikkuse suurendamist ning andmehaldusraamistike väljatöötamist ja rakendamist kõigil tasanditel, mis maksimeerivad andmete kasutamisest saadavat kasu, kaitses samal ajal privaatsust ja turvates andmeid. Kutsume ÜRO süsteemi üles võtma rolli vastutustundliku ja koostalitlusvõimelise andmehalduse alase suutlikkuse suurendamise edendajana.

39. Võtame kohustuse 2030. aastaks:

a) tugineda andmehaldusraamistike väljatöötamisel olemasolevatele rahvusvahelistele ja piirkondlikele suunistele eraelu puutumatuse kaitse kohta (kõik kestliku arengu eesmärgid);

b) tugevdada toetust kõigile riikidele, et töötada välja tõhusad ja koostalitlusvõimelised riiklikud andmehaldusraamistikud (kõik kestliku arengu eesmärgid);

c) anda üksikisikutele ja rühmadele võimalus kaaluda, anda ja võtta tagasi oma nõusolek oma andmete kasutamiseks ning võimalus valida, kuidas neid andmeid kasutatakse, sealhulgas seadusega ette nähtud isikuandmete kaitse ja intellektuaalomandi kaitse kaudu (kestliku arengu eesmärgid nr 10 ja 16);

d) tagada, et andmete kogumise, neile juurdepääsu, nende jagamise, edastamise, säilitamise ja töötlemise tavad on ohutud, turvalised ja proportsionaalsed vajalike, selgete ja õiguspäraste eesmärkide jaoks kooskõlas rahvusvahelise õigusega (kõik kestliku arengu eesmärgid);

e) arendada kvalifitseeritud tööjõudu, kes on võimeline andmeid turvaliselt koguma, töötleva, analüüsima, säilitama ja edastama viisil, mis kaitseb privaatsust (kestliku arengu eesmärgid nr 8 ja 9).

Andmevahetus ja -standardid

40. Tõdeme, et andmelõhed, sealhulgas soolised ja geograafilised andmelüngad, võivad põhjustada hüvede ebavõrdset jaotumist, andmete väärkasutust ja väärtõlgendusi ning kallutatud tulemusi.

41. Tõdeme, et ühised andmestandardid ja koostalitlusvõimeline andmevahetus võivad suurendada andmete kättesaadavust ja jagamist ning aidata andmelõhesid kaotada. Võimaldame avatud andmete algatustel, mille on loonud ja mida haldavad kõik sidusrühmad, sealhulgas kogukonnad ja üksikisikud, kasutada ja võimendada andmeid nende arenguks ja heaoluks.

42. Võtame kohustuse 2030. aastaks:

- a) töötada välja andme- ja metaandmete standardid, mille eesmärk on ennetada ja käsitleda kallutatust, diskrimineerimist või inimõiguste rikkumisi ja kuritarvitusi kogu andmete olulusringi jooksul, sealhulgas korrapärase andmeauditi kaudu (kestliku arengu eesmärgid nr 3, 5, 10 ja 16);
- b) töötada välja põhimääratlused ja andmeklassifikatsioonid, et edendada koostalitlusvõimet ja hõlbustada andmevahetust (kõik kestliku arengu eesmärgid);
- c) töötada välja ühised määratlused ja standardid andmete kasutamiseks ja taaskasutamiseks avalikes huvides (kõik kestliku arengu eesmärgid).

Andmed kestliku arengu eesmärkide ja arengu jaoks

43. Leiame, et ohutud ja turvalised andmesüsteemid ja andmetealane suutlikkus on tõenduspõhise poliitikakujundamise ja avalike teenuste osutamise seisukohast ülilolulised. Vähene investeerimine avalikesse andmesüsteemidesse ja statistikategevusse võib kestliku arengu saavutamist takistada.

44. Tõdeme, et kvaliteetsed andmed on äärmiselt olulised, et saaks jälgida kestliku arengu eesmärkide saavutamisel tehtavaid edusamme, neid suunata ja kiirendada, ning samuti selleks, et kriisidele tõhusalt reageerida. Kohustume tugevdama rahvusvahelist koostööd, et kõrvaldada praegused tõsised lüngad arenguks vajalikes andmetes ja suurendada nende andmete kättesaadavust üldsusele. Toetame andmete vastutustundlikku kasutamist ja jagamist riikide sees ja nende vahel, et kestliku arengu eesmärkide saavutamisel edasi liikuda.

45. Võtame kohustuse 2030. aastaks:

- a) suurendada andmete ja statistika rahastamist kõigist rahastamisallikatest ning suurendada jõupingutusi, et arendada suutlikkust andmete ja nendega seotud oskuste valdkonnas ning andmete vastutustundlikku kasutamist, eelkõige arengumaades. Suurendame kestliku arengu andmete prognoositavat rahastamist (kestliku arengu eesmärk nr 17);
- b) tugevdada jõupingutusi asjakohaste, täpsete, usaldusväärsete ja liigendatud andmete kogumiseks, analüüsimiseks ja levitamiseks, et parandada seiret ja poliitikakujundamist ning kiirendada kestliku arengu tegevuskava 2030 elluviimist, austades samal ajal privaatsust ja andmekaitset. Meie eesmärk on suurendada kestliku arengu eesmärkide jälgimiseks kättesaadavaid andmeid 50%, liigitatuna sissetuleku, soo, vanuse, rassi, etnilise päritolu, rändestaatuse, puude ja geograafilise asukoha ning muude riiklikus kontekstis asjakohaste näitajate kaupa (kõik kestliku arengu eesmärgid);
- c) töötada välja avatud ja ligipääsetavad andmesüsteemid, et toetada tõhusaid hädaolukordade varajase hoiatamise süsteeme, varajast tegutsemist ja kriisidele reageerimist (kestliku arengu eesmärgid nr 3 ja 11).

Piiriülene andmeedastus

46. Piiriülene andmeedastus on digitaalmajanduse oluline liikumapanev jõud. Tõdeme turvaliste ja usaldusväärsete piiriüleste andmevoogude võimalikku sotsiaalset, majanduslikku ja arengualast kasu, eelkõige mikro-, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate jaoks. Teeme kindlaks uuenduslikud, koostalitlusvõimelised ja kaasavad mehhanismid, et võimaldada andmete usaldusväärset liikumist riikide sees ja riikide vahel vastastikuse kasu eesmärgil, järgides samal ajal asjakohaseid andmekaitse ja privaatsuse kaitsemeetmeid ning kohaldatavaid õigusraamistikke (kestliku arengu eesmärk nr 17).

47. Kohustume 2030. aastaks edendama konsultatsioone kõigi asjaomaste sidusrühmadega, et paremini mõista regulatiivsete lähenemisviiside ühisjooni, vastastikust täiendavust, lähenemist ja lahknevusi seoses sellega, kuidas hõlbustada piiriüleseid andmevooge usaldusväärselt, et arendada avalikult kättesaadavat teavet ja parimaid tavasid (kestliku arengu eesmärk nr 17).

Koostalitlusvõimeline andmehaldus

48. Edendame ja toetame riiklike, piirkondlike ja rahvusvaheliste andmepoliitika raamistike koostalitlusvõimet. Sellega seoses palume teaduse ja tehnika arengukomisjonil luua spetsiaalse töörühma, kes osaleks kõikehõlmavas ja kaasavas mitut sidusrühma hõlmavas dialoogis andmehalduse üle kõigil tasanditel, pidades silmas selle olulisust arengu jaoks. Kutsume töörühma üles esitama hiljemalt 81. istungjärguks Peaassambleele aruande oma edusammude kohta, sealhulgas järelmeetmete kohta seoses õiglase ja koostalitlusvõimelise andmehalduskorraga, mis võib hõlmata andmehalduse aluspõhimõtteid kõigil tasanditel, kui see on arengu seisukohast asjakohane; tegema ettepanekuid riiklike, piirkondlike ja rahvusvaheliste andmesüsteemide koostalitlusvõime toetamiseks; esitada kaalutlusi andmete kasuliku mõju jagamise kohta ning lahendusi ohutute, turvaliste ja usaldusväärsete andmevoogude, sealhulgas piiriüleste andmevoogude hõlbustamiseks, mis on arengu seisukohast olulised (kõik kestliku arengu eesmärgid).

49. Jätkame arutelusid ÜROs, tuginedes nendele tulemustele ning tunnustades teiste asjaomaste organite ja sidusrühmade, sealhulgas ÜRO statistikakomisjoni käimasolevat tööd jõupingutustes, mille eesmärk on saavutada ühine arusaam andmehaldusest kõigil tasanditel, pidades silmas olulisust arengu jaoks (kõik kestliku arengu eesmärgid).

Eesmärk 5. Tehisintellekti rahvusvahelise juhtimise tõhustamine inimkonna hüvanguks

50. Tõdeme, et tehisintellekti juhtimises on vaja tasakaalustatud, kaasavat ja riskipõhist lähenemisviisi, mis hõlmab kõigi riikide, eelkõige arenguriikide täielikku ja võrdset esindatust ning kõigi sidusrühmade sisulist osalemist.

51. Tunnustame rahvusvahelisi, piirkondlikke, riiklikke ja paljusid sidusrühmi hõlmavaid jõupingutusi ohutute, turvaliste ja usaldusväärsete tehisintellektisüsteemide edendamiseks. Peame kiiresti kaasavalt hindama ja käsitlema tehisintellektisüsteemide võimalikku mõju, võimalusi ja riske kestlikule arengule ning üksikisikute heaolule ja õigustele. Uute kujunemisjärgus tehisintellekti juhtimisraamistike koordineerimise ja ühilduvuse edendamiseks on vaja rahvusvahelist koostööd.

52. Kohustume edendama võrdseid ja kaasavaid lähenemisviise tehisintellektist saadava hüve kasutamiseks ja riskide maandamiseks, järgides täielikult rahvusvahelist õigust, sealhulgas rahvusvahelist inimõigustealast õigust, ning võttes arvesse muid asjakohaseid raamistikke, nagu ÜRO Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsiooni soovitus tehisintellekti eetika kohta²².

53. Tõdeme, et tehisintellektisüsteemidel on tohtu potentsiaal kiirendada kõigi kestliku arengu eesmärkide saavutamist. Haldame tehisintellekti avalikes huvides ja tagame, et tehisintellekti rakendamine edendab erinevaid kultuure ja keeli ning toetab kohalikul tasandil loodud andmeid riikide ja kogukondade arengu hüvanguks. See hõlmab eelkõige rahvusvahelist koostööd, et toetada arengumaid tehisintellektialase suutlikkuse suurendamisel, ning jõupingutusi, et tegeleda kujunemisjärgus

²² ÜRO Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsioon, *Peakonverentsi protokollid, 41. istungjärg, Pariis, 9.–24. november 2021*, 1. kd, *Resolutsioonid*, VII lisa.

digitehnoloogiate võimaliku negatiivse mõjuga tööjõule ja tööhõivele ning keskkonnale.

54. Leiame, et tehisintellekti rahvusvaheline juhtimine eeldab paindlikku, valdkondadevahelist ja kohandatavat mitut sidusrühma hõlmavat lähenemisviisi. Tõdeme, et ÜRO-l on sellise juhtimise kujundamisel, võimaldamisel ja toetamisel oluline roll.

55. Meil on selle kokkuleppe kaudu ainulaadne võimalus edendada tehisintellekti rahvusvahelist juhtimist viisil, mis täiendab rahvusvahelisi, piirkondlikke, riiklikke ja mitut sidusrühma hõlmavaid jõupingutusi. Seetõttu tuleb meil:

a) hinnata tehisintellektisüsteemide tulevase suundi ja mõju ning edendada teaduslikku arusaamist (kõik kestliku arengu eesmärgid);

b) toetada tehisintellekti juhtimisviiside koostalitlusvõimet ja ühilduvust, jagades parimaid tavaid ja edendades ühist arusaamist (kõik kestliku arengu eesmärgid);

c) aidata suurendada suutlikkust, eelkõige arengumaades, et saada juurdepääs tehisintellekti süsteemidele, neid arendada, kasutada ja juhtida ning suunata neid kestliku arengu poole (kõik kestliku arengu eesmärgid);

d) edendada tehisintellektisüsteemide läbipaistvust, vastutust ja tugevat inimjärelevalvet kooskõlas rahvusvahelise õigusega (kõik kestliku arengu eesmärgid).

56. Seetõttu võtame kohustuse:

a) luua ÜRO raames tasakaalustatud geograafilise esindatusega valdkondadevaheline sõltumatu rahvusvaheline tehisintellekti teaduskomisjon, et edendada teaduslikku arusaamist mõju, riskide ja võimaluste tõendus põhise hindamise kaudu, tuginedes olemasolevatele riiklikele, piirkondlikele ja rahvusvahelistele algatustele ja teadusvõrgustikele (kestliku arengu eesmärk nr 17);

b) alatatada ÜROs tehisintellekti juhtimist käsitlev ülemaailmne dialoog, milles osalevad valitsused ja kõik asjaomased sidusrühmad ning mis toimub olemasolevate asjakohaste ÜRO konverentside ja kohtumiste raames (kestliku arengu eesmärk nr 17).

57. Seetõttu palume ÜRO Peaassamblee presidendil nimetada Peaassamblee 79. istungjärgul kaasvahendajad, kellest üks on pärit arenenud riigist ja teine arenguriigist, et määrata valitsustevahelise protsessi ja teiste asjaomaste sidusrühmadega peetavate konsultatsioonide kaudu kindlaks tehisintellekti käsitleva sõltumatu rahvusvahelise teaduskomisjoni ja tehisintellekti juhtimist käsitleva ülemaailmse dialoogi loomise ja toimimise tingimused ja kord, et Peaassamblee saaks need vastu võtta.

58. Kutsume standardeid väljatöötavaid organisatsioone üles tegema koostööd, et edendada selliste koostalitlusvõimeliste tehisintellekti standardite väljatöötamist ja vastuvõtmist, mis kaitsevad ohutust, usaldusväärsust, kestlikkust ja inimõigusi (kestliku arengu eesmärgid nr 3, 5, 7, 9, 10, 12, 16 ja 17).

59. Edendame ohutuid, turvalisi ja usaldusväärseid tehisintellektisüsteeme, mis edendavad, kaitsevad ja säilitavad keelelist ja kultuurilist mitmekesisust ning võtavad arvesse mitmekeelsust kogu nende süsteemide olelusringi jooksul (kestliku arengu eesmärgid nr 10 ja 16).

60. Innustame arendama tehisintellektialase suutlikkuse suurendamise rahvusvahelisi partnerlusi, et töötada välja haridus- ja koolitusprogrammid, suurendada juurdepääsu ressursidele, sealhulgas avatud tehisintellekti mudelitele ja

süsteemidele, avatud koolitusandmetele ja arvutustele, hõlbustada tehisintellektimudelite treenimist ja arendamist ning edendada mikro-, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate osalemist digitaalmajanduses (kestliku arengu eesmärgid nr 4 ja 17).

61. Kasutame olemasolevaid ÜRO ja mitut sidusrühma hõlmavaid mehhanisme, et toetada tehisintellekti alase suutlikkuse suurendamist, et ületada tehisintellektiga seotud lõhed, hõlbustada ligipääsu tehisintellekti rakendustele ning suurendada suutlikkust kõrgjõudlusega andmetöötluse ja sellega seotud oskuste valdkonnas arengumaades (kõik kestliku arengu eesmärgid).

62. Edendame põhja-lõuna, lõuna-lõuna ja kolmepoolset koostööd, et toetada representatiivsete kvaliteetsete andmekogumite, taskukohaste arvutusressursside ja kohalike lahenduste väljatöötamist, mis peegeldavad keelelist ja kultuurilist mitmekesisust ning ettevõtluse ökosüsteeme arengumaades (kestliku arengu eesmärgid nr 4, 9, 10 ja 17).

63. Rõhutame, kui olulised on suuremad investeeringud, eelkõige erasektorist ja heategevusest, et laiendada tehisintellektialase suutlikkuse suurendamist kestlikku arengut silmas pidades. Palume peasekretäril töötada võimalike panustajate ja ÜRO süsteemiga konsulteerides välja tehisintellektialase suutlikkuse suurendamise uuenduslikud vabatahtlikud rahastamisvõimalused, milles võetakse arvesse tehisintellekti käsitleva ÜRO kõrgetasemelise nõuandeorgani soovitusi ülemaailmse tehisintellektifondi kohta ja mis täiendavad asjakohaseid ÜRO rahastamismehhanisme, ning esitada need ÜRO Peaassambleele arutamiseks 79. istungjärgul.

Järeelmeetmed ja läbivaatamine

64. Rakendame üleilmset digikokkulepet oma riikides ning piirkondlikul ja ülemaailmsel tasandil, võttes arvesse riikide erinevaid olusid, suutlikkust ja arengutasemeid ning austades riiklikke poliitikameetmeid ja prioriteete ning kohaldatavaid õigusraamistikke.

65. Need jõupingutused on edukad üksnes juhul, kui kaasatakse aktiivselt erasektor, tehnika- ja akadeemilised ringkonnad ning kodanikuühiskond, kelle uuendused ja panus digiüleminekusse on põhjaneva tähtsusega ja asendamatu. Tugevdame oma koostööd ja võimendame mitme sidusrühma koostööd, et käesolevas kokkuleppes sätestatud eesmärgid saavutada.

66. Kutsume rahvusvahelisi ja piirkondlikke organisatsioone, erasektorit, akadeemilisi ja tehnikaringkondi ning kodanikuühiskonna rühmi üles kokkulepet toetama ning selle rakendamises ja järeelmeetmetes aktiivselt osalema. Palume peasekretäril kehtestada kord kokkuleppe vabatahtlikuks kinnitamiseks ning teha see teave alates 2024. aasta detsembrist avalikuks ja üldsusele kättesaadavaks.

67. Tõdeme, kui oluline on rahastamine, et vallandada selle kokkuleppe täielik potentsiaal. Edukas rakendamine nõuab avaliku ja erasektori ning mitmepoolseid ressursse, sealhulgas investeeringute koondamist ühis- ja segarahastamisvahenditesse, et saavutada laiaulatuslik mõju, sealhulgas selliste ÜRO mehhanismide kaudu nagu ÜRO kestliku arengu eesmärkide ühisfondi digitaalne komponent ja mitmepoolsete arengupankade vahendid. Kutsume valitsusi üles muutma digiülemineku toetamise arenguabi lahutamatuks osaks, sealhulgas nähes ette suuremad eraldised digi- ja andmealgatustele. Kutsume erasektorit ja heategevuslikke osalejaid üles kaaluma rahalisi lubadusi, et toetada käesoleva kokkuleppe rakendamist.

68. Käesoleva kokkuleppe rakendamise edendamisel tugineme infoühiskonna maailma tippkohtumise (WSIS) protsessidele ja foorumitele, eelkõige Interneti

Haldamise Foorumile ning selle riiklikele ja piirkondlikele algatustele, samuti WSISi foorumile. Jääme ootama WSIS+ 20 läbivaatamist 2025. aastal ning kutsume üles tegema selle käigus kindlaks, kuidas need protsessid ja foorumid saavad toetada kõigi sidusrühmade panust käesoleva kokkuleppe rakendamisse.

69. Tunnustame kõigi ÜRO üksuste, asutuste, fondide ja programmide panust digikoostöö edendamisse, sealhulgas Rahvusvaheline Telekommunikatsiooni Liit, ÜRO Kaubandus- ja Arengukonverents, ÜRO Arenguprogramm ning ÜRO Haridus-, Teadus- ja Kultuuriorganisatsioon, ning kutsume neid ja ÜRO inimõiguste ülemvoliniku bürood üles oma kehtivate volituste piires käesoleva kokkuleppe rakendamist toetama. Tunnustame ÜRO piirkondlike majanduskomisjonide ja riikides paiknevate ÜRO meeskondade rolli piirkondlike ja riiklike sidusrühmade toetamisel digiülemineku edendamisel.

70. Tunnustame teaduse ja tehnika arengukomisjoni rolli infoühiskonna maailma tippkohtumise tulemuste rakendamise järelmeetmete läbivaatamisel ning palume komisjonil kaaluda, kuidas ta saaks kokkuleppe rakendamisele veelgi kaasa aidata.

71. Edusammude jälgimiseks ja seireks palume peasekretäril esitada valitsustele ja muudele sidusrühmadele kaalumiseks kokkuleppe rakendamise kaart, mis kajastab ÜRO süsteemi ja muude asjaomaste sidusrühmade panust, ning kajastada seda peasekretäri aruandes infoühiskonna maailma tippkohtumise tulemuste rakendamisel tehtud edusammude ja tulemuste järelmeetmete kohta piirkondlikul ja rahvusvahelisel tasandil enne WSIS+ 20 läbivaatamist.

72. Tõdeme, et kogu süsteemi hõlmavat koordineerimist on vaja veelgi tugevdada, et ÜRO saaks ellu viia käesolevas kokkuleppes sätestatud digitaalse koostöö kaasava platvormi. Selleks palume peasekretäril pärast konsulteerimist liikmesriikidega esitada Peaassambleele selle 79. istungjärgul ettepanek büroo loomiseks, mis tugineks olemasolevale peasekretäri tehnoloogiasaadiku büroo tegevusele ja ressurssidele ning hõlmaks neid, et hõlbustada süsteemiülest koordineerimist, tehes tihedat koostööd olemasolevate mehhanismidega. Ettepanek peaks sisaldama üksikasjalikku teavet operatiivülesannete, struktuuri, asukoha, volituste uuendamise, ressursside ja personali kohta.

73. Tunnustame kestliku arengu kõrgetasemelise poliitilise foorumi ning Majandus- ja Sotsiaalnõukogu rolli kokkuleppe edusammude läbivaatamisel, et kaotada digilõhed ja kiirendada kestliku arengu tegevuskava 2030 saavutamist. Tunnustame Inimõiguste Nõukogu rolli oma kehtivate volituste raames kaasava, avatud, ohutu ja turvalise digikeskkonna edendamisel kõigi jaoks.

74. Digitehnoloogiate valdkondadevaheline olemus ja digikoostöös osalejate paljususe nõuavad koostöötajate ja kooskõlastatud järelmeetmeid. Kohustume kokkuleppe läbi vaatama, et hinnata edusamme selle eesmärkide saavutamisel ning teha kindlaks üleilmse digikoostöö uued võimalused ja probleemid. Otsustame kutsuda kokku kõrgetasemelise kohtumise üleilmse digikokkuleppe kõrgetasemelise läbivaatamise teemal, mis toimub Peaassamblee 82. istungjärgul, tuginedes peasekretäri eduaruandele ning kasutades kõigi sidusrühmade, sealhulgas teaduse ja tehnika arengukomisjoni, Interneti Haldamise Foorumi ja infoühiskonna maailma tippkohtumise tegevussuundade vahendajate panust ja sisukat osalemist. Palume ÜRO Peaassamblee presidendil nimetada 81. istungjärgul kaasvahendajad, kellest üks on arenguriigist ja teine arenenud riigist, et hõlbustada avatud, läbipaistvaid ja kaasavaid valitsustevahelisi konsultatsioone ja määrata kindlaks selle kõrgetasemelise kohtumise kord.

II lisa

Deklaratsioon tulevaste põlvkondade kohta

Preambul

Meie, riigipead ja valitsusjuhid ning kõrged esindajad, kohtudes 22.–23. septembril 2024 ÜRO peakorteris toimunud tulevikuteemalisel tippkohtumisel,

kinnitades veel kord oma pühendumust Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja, inimõiguste ülddeklaratsiooni eesmärkide ja põhimõtete²³ ning rahvusvahelisest õigusest tulenevate kohustuste täitmisele,

kinnitades veel kord ka oma kohustusi seoses kestliku arengu tegevuskavaga aastani 2030²⁴, sealhulgas 2023. aasta kestliku arengu eesmärkide tippkohtumise poliitiline deklaratsioon²⁵, ning meie lubadust tulevastele põlvkondadele, nagu on muu hulgas sätestatud Rio keskkonna- ja arengudeklaratsioonis²⁶,

tõdedes, et tulevased põlvkonnad on kõik põlvkonnad, keda veel ei eksisteeri, kuid kes pärivad meie planeedi,

märkides, et paljude olemasolevate riiklike õigussüsteemide, samuti mõnede kultuuride ja religioonide eesmärk on kaitsta tulevaste põlvkondade vajadusi ja huve ning edendada põlvkondadevahelist solidaarsust, õiglust ja võrdsust,

tõdedes, et praeguste põlvkondade otsustel, meetmetel ja tegemata jätmistel on põlvkondadevaheline mitmekordistav mõju, ning otsustades seetõttu tagada, et praegused põlvkonnad tegutseksid tulevaste põlvkondade vajaduste ja huvide kaitsmise nimel,

tõdedes, et peame õppima oma varasematest saavutustest ja ebaõnnestumistest ning nende tagajärgedest, et tagada praegustele ja tulevastele põlvkondadele kestlikum, õiglasem ja võrdsem maailm ning mõista mineviku, oleviku ja tuleviku omavahelist seotust,

tunnustades lapsi ja noori muutuste elluviijatena ning tõdedes vajadust põlvkondadevahelise dialoogi ja kaasamise järele, sealhulgas laste, noorte ja eakatega ning nende vahel, mida tuleb meie poliitikas ja otsustusprotsessides arvesse võtta, et kaitsta tulevaste põlvkondade vajadusi ja huve,

tõdedes, et investeerimine tugeva aluse loomisse püsivale rahvusvahelisele rahule ja julgeolekule, kestlikule arengule, kõigi inimeste inimõiguste ja põhivabaduste üldise austamise ja järgimise edendamisele ning õigusriigi põhimõtte järgimisele on kõige tõhusam viis tulevaste põlvkondade vajaduste ja huvide kaitsmiseks,

tõdedes praeguste põlvkondade keerukaid ja omavahel seotud võimalusi, probleeme ja riske ning prognoositud ülemaailmsete demograafiliste suundumuste mõju,

pühendudes praeguste ja tulevaste põlvkondade hüvanguks veelgi tugevama, tõhusama ja vastupidavama mitmepoolse süsteemi loomisele, mis põhineb rahvusvahelisel õigusel, mille keskmes on ÜRO ning mis tugineb läbipaistvusele, usaldusväärsusele ja usaldusele,

soovime kinnitada järgmist:

Juhtpõhimõtted

²³ Resolutsioon 217 A (III).

²⁴ Resolutsioon 70/1.

²⁵ Resolutsioon 78/1, lisa.

²⁶ ÜRO keskkonna- ja arengukonverentsi aruanne, Rio de Janeiro, 3.–14. juuni 1992, I kd, Konverentsil vastu võetud resolutsioonid (ÜRO väljaanne, Sales No. E.93.I.8 ja parandus), resolutsioon 1, I lisa.

Et kasutada ära praeguste põlvkondade võimalust jätta tulevastele põlvkondadele parem tulevik ja täita meie kohustus vastata oleviku vajadustele viisil, mis kaitseb tulevaste põlvkondade vajadusi ja huve, jätmata kedagi kõrvale, järgime järgmisi juhtpõhimõtteid.

1. Rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamist ning rahvusvahelise õiguse täielikku austamist tuleb edendada kooskõlas Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja eesmärkide ja põhimõtetega.
2. Kõigi inimeste inimõiguste ja põhivabaduste taotlemist ja kasutamist, sealhulgas kodaniku-, poliitilised, majanduslikud, sotsiaalsed ja kultuurilised õigused, mis hõlmavad õigust arengule, tuleb austada, kaitsta ja edendada ilma igasuguse vahetegemise ja diskrimineerimiseta.
3. Tuleb tagada tulevaste põlvkondade võimalus jõukalt areneda ja saavutada kestlik areng, sealhulgas kaotades vaesuse ja nälja, ebavõrdsuse ja ebaõigluse põlvkondadevahelise ülekandumise ning tunnistades spetsiifilisi probleeme, millega seisavad silmitsi kõige haavatavamad riigid, eelkõige Aafrika riigid, vähim arenenud riigid, merepiirita arenguriigid ja väikesed arenevad saareriigid.
4. Põlvkondadevahelise solidaarsuse, põlvkondadevahelise dialoogi ja sotsiaalse ühtekuuluvuse edendamine on tulevaste põlvkondade jõukuse alustala ja lahutamatu osa ning sellega seoses tuleb tunnustada perekondade ning peresõbraliku ja perekeske poliitika rolli kestliku arengu toetajana.
5. Tuleb luua puhas, tervislik ja kestlik keskkond, kus inimkond elab kooskõlas loodusega, ning seda tuleb säilitada, tegeledes kiiresti kliimamuutuste põhjuste ja kahjuliku mõjuga ning tõhustades ühistegevust keskkonnakaitse edendamiseks.
6. Teaduse, tehnoloogia ja innovatsiooni vastutustundliku ja eetilise kasutamise edendamine, juhindudes võrdsuse ja solidaarsuse põhimõtetest, on vajalik, et soodustada avatud, õiglast ja kaasavat keskkonda teaduse ja tehnoloogia arenguks ning digitaalseks koostööks, kaotades samal ajal teadus-, tehnoloogia- ja innovatsioonilõhed, sealhulgas digilõhed riikide sees ja vahel.
7. Soolise võrdsuslikkuse saavutamine, kõigi naiste ja tütarlaste võimestamine ning neile inimõiguste ja põhivabaduste täieliku kasutamise võimaldamine, ilma igasuguse diskrimineerimiseta, on kestliku tuleviku jaoks vajalikud eeldused.
8. Praeguste ja tulevaste põlvkondade puuetega inimeste täielik ja võrdne osalemine ühiskonnas, sealhulgas võimalus osaleda aktiivselt otsustusprotsessides, on äärmiselt oluline tagamaks, et kedagi ei jäeta kõrvale.
9. Jõuka ja kestliku tuleviku tagamiseks tuleb kaotada rassism, rassiline diskrimineerimine, ksenofoobia ja sellega seotud sallimatus ning saavutada rassiline võrdsuslikkus ja kõigi inimeste võimestamine.
10. Rahvusvahelise solidaarsuse ja koostöö suurendamiseks, usalduse taastamiseks ning turvalise, õiglase ja kestliku maailma loomiseks, kus on tagatud inimväärikus, on määravalt oluline kaasav, läbipaistev ja tõhus mitmepoolne süsteem.

Kohustused

Nendest põhimõtetest juhindudes lubame käesolevaga järgmist.

11. Edendada rahvusvahelist stabiilsust, rahu ja julgeolekut, lahendades konfliktid ja kriisid rahumeelsete vahenditega.
12. Tagada rahumeelse, kaasava ja õiglase ühiskonna, tegeledes samal ajal ebavõrdsusega riikide sees ja nende vahel ning arengumaade ja haavatavas olukorras olevate inimeste erivajadustega.
13. Rakendada poliitikameetmeid ja programme, et saavutada sooline võrdsuslikkus ning kõigi naiste ja tütarlaste võimestamine, kaotada igasugune naiste ja tütarlaste vastu suunatud diskrimineerimine ja vägivald, ahistamine ja kuritarvitamine, sealhulgas seksuaalne ja sooline vägivald, ning tagada naiste täielik, võrdne ja sisuline osalemine ning nende võrdsed juhtimisvõimalused kõigil otsustustasanditel ja ühiskonnaelu kõigis valdkondades.
14. Kaotada igasuguse püsiva ajaloolise ja struktuurse ebavõrdsuse, sealhulgas tunnistades ja käsitledes mineviku tragöödiad ning võttes tõhusaid meetmeid nende tagajärgede kõrvaldamiseks, ning kaotada kõik diskrimineerimise vormid.
15. Austada, edendada ja säilitada kultuurilist mitmekesisust ja kultuuripärandit, samuti keeli, teadmussüsteeme ja traditsioone, ning soodustada kultuuride- ja religioonidevahelist dialoogi, sealhulgas ergutades tugevamat rahvusvahelist koostööd vaimse, esivanemate, ajaloolise ja kultuurilise väärtusega kultuuriomandi, sealhulgas – kuid mitte ainult – kunstiteoste, mälestiste, muuseumiesemete, käsikirjade ja dokumentide tagasisaatmisel või tagastamisel päritoluriikidesse, ning tungivalt julgustada asjaomaseid eraõiguslikke üksusi tegema sama, sealhulgas kahepoolse dialoogi kaudu ja mitmepoolsete mehhanismide abil, kui see on asjakohane.
16. Tunnustada, austada, edendada ja kaitsta põlisrahvaste õigusi, nende territooriume, maid ja ökosüsteeme, kaitstes samal ajal nende traditsioone, vaimseid uskumusi ja esivanemate teadmisi, tugevdada nende eriomaseid poliitilisi, õiguslikke, majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuuriasutusi, säilitades samal ajal nende õiguse osaleda soovi korral täielikult riigi poliitilises, majanduslikus, sotsiaalses ja kultuurielus; tagada nende õiguse osaleda otsuste tegemisel küsimustes, mis mõjutaksid nende õigusi, nagu on kindlaks määratud seaduses ja kooskõlas rahvusvaheliste inimõigustealaste kohustustega.
17. Võtta kasutusele terviklikud ja sihipärased strateegiad, et saavutada kaasav majanduskasv ja kestlik areng, toiduga kindlustatus ja vaesuse kõigi vormide ja mõõtmete, sealhulgas äärmise vaesuse kaotamine, ning võidelda vaesuse feminiseerumise vastu, et vastata praeguste põlvkondade vajadustele, saavutada ülemaailmne vastupanuvõime ja luua tulevastele põlvkondadele jõukam elukeskkond.
18. Seada esikohale kiireloomulised meetmed teravaimate keskkonnaprobleemide lahendamiseks ning rakendada meetmeid katastroofiohu vähendamiseks ja vastupanuvõime suurendamiseks, ökosüsteemide seisundi halvenemise peatamiseks ning puhta, tervisliku ja kestliku keskkonna tagamiseks; kinnitada veel kord, kui oluline on kiirendada meetmeid kliimamuutuste ja nende kahjuliku mõjuga tegelemiseks, tuginedes ühise, kuid diferentseeritud vastutuse ja vastava suutlikkuse põhimõttele, võttes arvesse riikide erinevaid olusid ja arvestades, kui oluline on mõnede jaoks neist nn kliimaõigluse mõiste.
19. Kasutada olemasolevatest, uutest ja kujunemisjärgus tehnoloogiatest saadavaid hüvesid ning leevendada nendega seotud riske tõhusa, kaasava ja õiglase juhtimise kaudu kõigil tasanditel, laiendades koostööd, et ületada digilõhed arenenud riikides

ja arengumaades ning nende vahel, suurendades jõupingutusi suutlikkuse suurendamiseks teaduse, tehnoloogia ja innovatsiooni valdkonnas ning edendades tehnosiiret vastastikku kokkulepitud tingimustel.

20. Tugevdada koostööd riikide vahel, et reageerida demograafilistele suundumustele ja tegelikkusele, nagu rahvastiku kiire kasv, sündimuse vähenemine ja vananev elanikkond, samuti rahvastikuprobleemide ja arengu vaheliste seoste käsitlemiseks kõigis piirkondades, võttes arvesse praeguste ja tulevaste põlvkondade, sealhulgas laste ja noorte vajadusi ja huve ning eakate olulist panust kestliku arengu alastesse jõupingutustesse.

21. Tugevdada riikidevahelist koostööd, et tagada turvaline, korrakohane ja seaduslik ränne päritolu-, transiidi- ja sihtriikide vahel, sealhulgas parandades ja mitmekesistades seadusliku rände võimaluste kättesaadavust ja paindlikkust, tõdedes samal ajal rändajate positiivset panust kaasavasse majanduskasvu ja kestlikku arengusse.

22. Investeerida kõigile kättesaadavasse, turvalisse, kaasavasse ja õiglasesse kvaliteetsesse haridusse, sealhulgas kehalisse kasvatusse ja sporti, ning edendada elukestva õppe, tehnilise ja kutseõppe ning digikirjaoskuse võimalusi, võimaldades põlvkondadevahelist teadmiste ja oskuste omandamist ja edasiandmist, et edendada tulevaste põlvkondade väljavaateid.

23. Kaitsta õigust võimalikult heale füüsilisele ja vaimsele tervisele üldise tervisekindlustuse ning tugevdatud ja vastupidavate tervishoiusüsteemide abil, samuti võrdset juurdepääsu ohututele, taskukohastele, tõhusatele ja kvaliteetsetele ravimitele, vaktsiinidele ja muudele tervisetoodetele, et tagada kõigile hea tervis ning edendada praeguste ja tulevaste põlvkondade heaolu.

Meetmed

Tõdedes kõigi tasandite valitsuste esmast rolli ja vastutust tulevaste põlvkondade vajaduste ja huvide kaitsmisel kooskõlas nende põhiseaduslike raamistikega, tuleb meil eespool nimetatud kohustuste riiklikus, piirkondlikus ja ülemaailmses poliitikakujundamises rakendamiseks, institutsionaliseerimiseks ja jälgimiseks teha järgmist.

24. Võimendada teaduse, andmete, statistika ja tulevikusuundade strateegilist analüüsi, et tagada pikaajalisele perspektiivile mõtlemine ja planeerimine ning töötada välja ja rakendada kestlikke tavaid ja institutsioonilisi reforme, mis on vajalikud tõenditel põhineva otsustusprotsessi tagamiseks, muutes samal ajal juhtimist ennetavamaks, kohanemisvõimelisemaks ja tulevastele võimalustele, riskidele ja väljakutsetele reageerivamaks.

25. Tagada kaasav ja võrdne juurdepääs teadmistele, teadusele ja teabele, edendades samal ajal innovatsiooni, kriitilist mõtlemist ja eluks vajalikke oskusi, et tekiks kodanike põlvkonnad, kes on positiivsete muutuste ja ümberkujundamise elluviijad.

26. Tugevdada meie riikliku ja ülemaailmse arvestuse süsteeme, sealhulgas edendades tulevikku suunatud ja tõenditel põhinevate mõjuhinnangute kasutamist, töötades välja tugevamad ennetavad riskianalüüsid ja ergutades kasutama kestliku arengu edu hindamise näitajaid, mis täiendavad sisemajanduse koguprodukti ja võtavad arvesse muid parameetreid.

27. Investeerida suutlikkusse valmistuda tulevasteks ülemaailmseteks šokkideks, kriisideks ja probleemideks ning neile paremini reageerida ning kasutada tõenditel põhinevat planeerimist ja prognoosimist riskide vältimiseks ja leevendamiseks, tagades samal ajal, et kõige vaesemad ja haavatavamad ei kannu leevenduse,

kohanemise, taastamise ja vastupanuvõime suurendamisega seoses ebaproportsionaalselt suuri kulusid ja koormust.

28. Tagada kogu valitsemissektorit hõlmav lähenemisviis koordineerimisel, sealhulgas riiklikul ja kohalikul tasandil, kui kaalutakse, töötatakse välja, rakendatakse ja hinnatakse tulevaste põlvkondade vajadusi ja huve kaitsvat poliitikat.

29. Tõhustada koostööd sidusrühmadega, sealhulgas kodanikuühiskonna, akadeemiliste ringkondade, teadus- ja tehnikaringkondade ning erasektoriga, ning soodustada põlvkondadevahelisi partnerlusi, edendades kogu ühiskonda hõlmavat lähenemisviisi, et jagada parimaid tavasid ning töötada välja uuenduslikke, pikaajalisi ja tulevikku suunatud ideid, kaitsmaks tulevaste põlvkondade vajadusi ja huve.

30. Anda mitmepoolsele süsteemile, sealhulgas ÜROle, vajalikud vahendid, et toetada riike nende taotluse korral jõupingutustes käesoleva deklaratsiooni rakendamisel ning integreerida tulevaste põlvkondade vajadused ja huvid ning pikaajalisele perspektiivile mõtlemine poliitikakujundamise protsessidesse, edendades koostööd ja hõlbustades teadusel, andmetel ja statistikal põhineva ennetava planeerimise ja prognoosimise laialdasemat kasutamist ning suurendades teadlikkust poliitika ja programmide tõenäolisest põlvkondadevahelisest või tulevasest mõjust ja andes selle kohta nõu.

31. Edendada ÜRO süsteemis tulevikku suunatud ja süvalaiendatud organisatsioonikultuuri, et hõlbustada teadus- ja tõenduspõhist otsuste tegemist, arendades mitmekesist suutlikkust, sealhulgas ennetavat planeerimist, prognoosimist ja tulevikupädevust, ning edendades süstemaatiliselt pikaajalist ja põlvkondadevahelist mõtlemist kõigil tasanditel.

32. Tõdedes olulist nõuandvat ja toetavat rolli, mida ÜRO peaks tulevaste põlvkondadega seoses täitma, teeme järgmist:

a) võtame teadmiseks peasekretäri ettepaneku nimetada ametisse tulevaste põlvkondade erisaadik, kes toetaks käesoleva deklaratsiooni rakendamist;

b) oleme otsustanud kutsuda ÜRO Peaassamblee 83. istungjärgul kokku kõrgetasemelise täiskogu istungi tulevaste põlvkondade teemal, kus vaadatakse läbi käesoleva deklaratsiooni rakendamine ning antakse ajakohastatud teavet tulevaste põlvkondade vajaduste ja huvide kaitseks võetud meetmete kohta;

c) palume peasekretäril esitada aruande käesoleva deklaratsiooni rakendamise kohta, et arutada seda ÜRO Peaassamblee 83. istungjärgu kõrgetasemelisel täiskogu istungil.

**President of the
General Assembly**
79th Session

